This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 08162283 3

Poetry, Hungarian.

H 894.1 G B46092

WITHDRAWN

KEEP THIS BOOK CLEAN
NOT TURN DOWN THE LEAVES

NW
(Gard

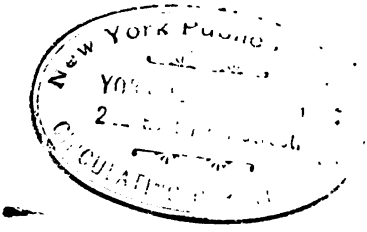
New York Public

R. H. N. fec

Garay János

Franklin-Társulat

AP

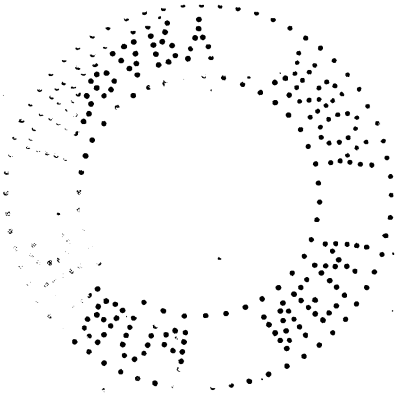

GARAY JÁNOS

MUNKÁI

Válogatva kiadta és bevezetéssel ellátta

FERENCZI ZOLTÁN

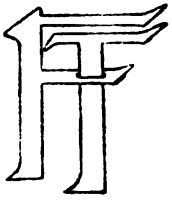

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1902

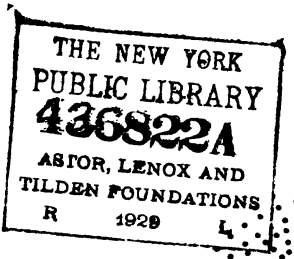
THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
436822A
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS
R 1928 L

436822A

Franklin-Társulat nyomdája.

H
894.1
G3

GARAY JÁNOS ÉLETE.

Garay János Szegszárdon [Tolna-m.] született 1812. okt. 10-én, hol hasonnevű atyja kereskedő s a városnál árvák gyámja volt. Anyját, Valter Zsuzsánnát, a városi főbíró leányát, apja 1806-ban vette el, kivel igen boldog életet élt s 12 gyermekök közül hat maradt életben; köztök a költő volt a legidősebb. A költő anyja kitünő házi nő s e mellett némi költői adományokkal megáldott asszony volt, a ki különösen szeretett gyermekeinek történeteket, meséket beszélni el s ezek és a vidék történeti regéi voltak az ifjú János első oktatói hazánk történeti multjában; s később nem egy ekkor hallott eseményt vagy regét, mondát dolgozott fel műveiben. E költői lelkületű nő nemcsak Jánost, de másik fiát, Alajost is költővé tette némileg s jellemző adat, hogy 1826-ban, midőn a család nehéz gondok közé jutott, nevelőintézetet nyitott Szegszárdon, mely hosszú időn keresztül népszerű volt s midőn 1856-ban öreg férjével aranylakodalmukat ülték, Mayer István kiadta arczképét az *István bácsi naptárd*ban (1857) s ezüst babérkoszorúval tisztelte meg.

János, a későbbi költő, szelid, csöndes, komoly fiú volt s szülei épen ezért egyházi életre szánták. Az 1. latin osztályt Szegszárdon kitünően végezvén, Pécsre vitték a cziszterczieknek gymnasiumába. Itt szintén a legcsöndesebb és a legjobb tanulók közé tartozott s a IV. gymnasiumot már mint első eminens végezte. Ez évben kezdett verselgetni is, de csak titokban s legfölebb anyját és nőtestvéreit avatta be titkába.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
CIRCULATION DEPARTMENT

Ez időtájban jutott a család nehezebb viszonyok közé; mert apja a miatt, hogy bizalmával visszaéltek, árvagyámi állásából kifolyólag bonyolult pörbe keveredett s elvesztette állását. Ez megnehezítette János helyzetét is, ki már ekkor kisebb tanulók tanításával tartotta fenn magát Pécsett; de e mellett folyton tanult s önképzéssel gyarapította ismereteit. Horatius, Vergilius mellett Rájnis, Virág és a korabeli költők; de különösen *Zalán futása* s *Himfy szerelmei* voltak nemcsak olvasmányai, hanem útmutatói is és kivált Vörösmartyt választotta vezérül, a kinek hatása alatt Pesten írt *Tisztelet-oltára* cz. alkalmi verse 1829-ben nyomtatásban is megjelent.

Pestre 1829-ben jött s előbb orvosnak készült; de csakhamar a bölcsészeti tanulmányokra adta magát. Itt kivált Horváth István regényes történelmi előadásai hatottak rá, mint minden kiválóbb kortársára. Aesthetika és nyelvészet voltak ezeken kívül főbb tanulmányai; de e mellett *Zalán futásá*nak országos hatása, Vörösmarty és Czuczor többi eposzainak sikerei buzdították. Ezek, de különösen a *Zalán futásá*nak hatása alatt megírta és befejezte *Csatár* cz. eposzát kilencz képben, mely 1834-ben, tehát oly időben jelent meg, midőn a Hugo Viktor-féle inkább szellemes, mint találó beosztás szerint nálunk is elkiáltotta a kritika, hogy az eposz kora lejárt s a drámáé következik. A huszonegy éves ifjú e műben Hunyady Jánost dicsőíti, kinek önzetlen befolyására a magyarok 1440-ben Ulászló lengyel királyt ültetik a magyar trónra Gara bán ármánykodásai daczára, és Ulászló trónját biztosítja is az által, hogy Csatárnál, Szegszárd közelében, Garán véres diadalt arat, a ki megátkozva az őt segítni nem tudó Sátánt s Hunyadytól párbajban legyőzve megfut. Hunyady ekkor győző seregével Fehérvárra megy, hol a király megcsókolja, aranylánczczal s a beszterczei grófsággal jutalmazza meg.

Garay ez ifjúkori művében annyira *Zalán futásá*nak hatása alatt áll, hogy egész párhuzamos helyek találhatók benne. Természetesen, eposzt akarván írni, bőven használja az epos fogásait, a gépezetet, a csodásságot. Gara a Sátánnal szövetkezik Hunyady ellen, kit Isten és szellemei, továbbá álomlátás, Kont szelleme stb. segítenek. A műbe Vas és Ida szomorú végű szerelme van regényes epizodul beszőve. Ez az eposz nem szükölködik itt-ott szép részletek nélkül s különösen szép benne a hazafias hang; de mélyebb hatást már csak tárgyánál fogva sem tehetett, mely legfölebb egy hősi elbeszélésre lett volna alkalmas. Egészben minden részén, még verselésén is látható, hogy lelkes, de fiatalos mű.

Ez időre esik pályaválasztása. Némi habozás után elhatározza, hogy kizárólag író lesz s 1833-ban Mátray (Rotkrepf) Gábor *Regélő* és *Honművész* társlapjaihoz szegődik, melyek a magyar nők lapjai kívántak lenni. Ide verset, novellát, uti rajzot, színházi bírálatokat, talányokat, adomákat, híreket stb. írt s magát ügyes, gyorskezű hírlapíróvá képezte ki. Így Mátray, ki kezdetben havi 20 frtot adott neki, jobb fizetéssel állandóan lapjához kötötte, a mi meglehetősen ártott költői fejlődésének, sőt írói működésének is; mert felületességre szoktatta s aránylag kevés komoly művet írhatott ez idő alatt. Ekkor, t. i. 1836 januárjában nősült meg először, egy pesti kereskedő leányát, Pap Márthát vette nőül, a ki azonban már félév mulva meghalt. E házassága és szerelme számos lyrai költeményre hangolta s neje halálára írta a *Sírvirágok* czyklusát. E lyrai költeményei kivált azért figyelemreméltók, mert ezekben láthatók nála az élet első reális benyomásai.

E főleg hírlapi munkásságán kívül számos tudományos czikket fordított Toldy Ferencznek a *Tudománytár*ba, csomó

érzelmes német és franczia elbeszélést a *Regélő*, *Rajzolatok*, *Athenaeum* számára; dolgozott a Heckenast kiadásában megjelent *Conversations-Lexiconba*, s ennek pótkötetéért, melyet Vajda Jánossal és Kunoss Ignáczczal együtt készítettek, 200 frtot remélt. Ugyanekkor a *Honművész*be számos drámai bírálatot írt, melyek őt Shakespeare s a drámai technika tanulmányára vezették és *Dramaturgiai füzér* cz. dolgozatában a hazai történet feldolgozását, magyar jellemeket, magyar társasélet rajzát sürgetvén, ebben mintegy megleljük drámaírói működése programmját; de ugyanezek Bajzával kemény tollharczba keverték, a mi azt okozta, hogy viszonyuk soha bizalmassá nem lehetett.

E tanulmányaiból s a dráma népszerűségéből folyt, hogy 1835-től drámaírásra adta magát. Két fordításán kívül *[Dominique vagy az ördög czimborája* d'Epagny és Dupin után, *A vasálorcza* Des Arnould és Fournier után] öt eredeti művet írt. Ezek közűl *Árbocz* [eredeti czímén *Csáb*, majd *Jósige*] 1835-ben s *Az utolsó magyar khán* 1841-ben az akadémiai pályázaton dicséretben részesültek. A többiek, ú. m. *Országh Ilona* 1837, *Bátori Erzsébet* 1840, *Borbála királyné kegyencze* 1844-ből s egy alkalmi színdarabja, *A magyar színköltészet apotheosisa*, 1845-ből valók. Garay eredeti színdarabjaiban a történelmi és tragikai tárgyak felé hajolt s egységes, tömör cselekvényre törekedett. Kivált ez okozza azt, hogy darabjai rövidek s ez is egyik oka, hogy vázlatosak és hogy erős szavaik daczára, hőseinek nem hiszszük el a nekik tulajdonított szenvedélyeket, melyek rajzában különben Shakespeare hatása alatt áll, de az átmeneteknek több helyt világos rajza nélkül. Általában hiányzik belőlök a tragicum meggyőző ereje, noha elég borzalmasságot halmoz bennük össze, kivált *Bátori Erzsébet*ben; hiányzik a jellemzés következetessége és biz-

tossága s némely fordulatban ott is a véletlenhez folyamodik, a hol a cselekvény természetes menete világosabb utat nyujtott volna. A színen egyik műve sem állt meg hosszasabban.

Visszatérve az életrajzhoz, 1837-ben Munkácsy *Jelenkor* és *Rajzolatok* lapjaihoz szegődött; kiadta továbbá az *Aurora* megszünése után a *Hajnal* cz. almanachot, (1837/8-ra), melylyel általános elismerést aratott. Ugyanez évben másodszor nősült, elvette Babocsay Máriát, gr. Károlyi egyik uradalmi felügyelője leányát, 1837 nov. 29-én. Ez időben Munkácsy vállalatai hanyatlásnak indúlván, az Orosz József *Hirnök* cz. lapjához szegődött Pozsonyba; mert második házassága biztosabb állást igényelt. Itt azonban a terhes és fárasztó munka elkedvetlenítette; keveset foglalkozhatott a költészettel. Örömmel ragadta meg tehát az alkalmat, midőn ujra Pestre jöhetett 1839 második felében. Itt megint a *Jelenkor*hoz szegődött; de e mellett elég ideje maradván, dolgozott az *Athenaeum*ba (1842-ig), *Budapesti Árvízkönyv*be (1839), a *Nemzeti Almanach*ba (1841—1842), ezen kívül szerkesztette az *Emlényt* (1841—43.), a *Kliegl könyvet* (I—II. 1842.), s a *Honi vezért* (1839—1841.), miközben 1839. nov. 23-án az akadémia levelező tagjává választotta s tagjai sorába igtatta a Kisfaludy-társaság is 1842 jan. 22-én, melynek mindvégig tevékeny tagja s utóbb segédtitkára volt. Jellemző ekkor Toldy üdvözlő szavaira tett nyilatkozata: «Iró vagyok, szólt, testestől-lelkestől; az irodalmon kívül nincs állásom s nem is akarom, hogy legyen; nincs életem, mert lényem hazámon kívül csak az irodalomé». Oly fogadalom, melyet nem egyszer ismételt és meg is tartott; egyszersmind e kitüntetések emelőleg hatottak költői fejlődésére is. Valóban e nyilatkozatokat szegénysége mellett csak az irodalom és költészet

iránti valódi ihlettségből lehet megmagyarázni. Erdélyi Jánossal 1842 jan. 1-én indította meg a *Regélő Pesti Divatlap* czimű heti szépirodalmi lapot, melynél 1844 közepéig maradt, midőn Vahot Imre vette át, kinek Petőfi lett segédszerkesztője és a ki *Pesti Divatlap* czímmel folytatta.

Ekkor ujra a *Jelenkor* munkatársa lesz. Még előbb, 1843 elején kiadta *Verseit* egy kötetben, mely dalait, ódáit, epigrammjait, románczait, balladáit, költői elbeszéléseit foglalta magában. Utóbb nem büszkeség nélkül hivatkozott versei sikerére s 1844-ben az akadémia is 100 aranynyal jutalmazta őket. Azonban állandó és megfeszített munkássága sem volt elég, hogy anyagi helyzetét biztosítsa; különösen, midőn 1844 második fele óta különböző betegségek s főleg köszvényes és rheumatikus bajok lepték meg. Ez időben (1845) akadémiai könyvtárnokságra vágyott; de noha br. Wesselényi is fellépett érdekében, azon a czímen, hogy nem tudós, nem kapta meg. Így dolgozott aztán mint díjnok 1845/46-ban az egyetemi könyvtárnál, mikőzben a *Budapesti Hiradóba* színházi czikkeket, a Frankenburg *Életképek* cz. heti lapjába *Hirlapi méh* cz. alatt birálatokat írt a hetilapokról, közben Petőfi verseiről is, kit azonban nem bírt teljesen méltányolni. E működését egy félévig folytatván, nyáron B.-Füredre ment, hol a *Balatoni kagylók* cz. ciklusát írta 1845-ben. (Megjelentek 1848-ban.) A következő évben kisebb prózai műveit adta ki *Tollrajzok* cz. alatt három kötetben s ugyanez évben megjelent *Frangepán Kristófné* cz. költői elbeszélése s 1847-ben *Bosnyák Zsófia* legendája, melyeket a Kisfaludy-társaság megjutalmazott. Ily érdemei jutalmául Bihar- és Zala-megye táblabirájául választotta, a mi jól esett a sors által sokat sanyargatott költőnek az élettel való keserű küzdelmei közőtt, melyeket oly megkapóan rajzol ő maga Vajda Péter

barátja és sógora felett a Kisfaludy-társaság közülésén 1847-ben tartott emlékbeszédében.

Mint költő azonban csüggedést nem ismert s az Uhland-féle versalakban ez időben *Hetumogerek* cz. regényes eposzába fogott, valamint elkészítette *Az Árpádok* cz. történelmi balladai sorozatát, melyben a vezéreken elkezdve az összes Árpádházi uralkodók kiválóbb tetteit megénekelte egy *Vezérhang*ban és 40 elbeszélő költeményben többféle külalakban. E műve 1847 és 1848-ban két kiadást ért meg; a *Hetumogerek*ből azonban csak egy kis töredék készült el. *Az Árpádok* rendkívüli népszerűséget értek el s igazat adott e siker Garay nézetének, hogy «mi historiai nemzet vagyunk s így a nemzet sympathiája a historiai elem felé vonzatik». E siker hatása alatt jelentek meg a Magyar Irodalomterjesztő Társulat kiadásában *Újabb versei* 1848-ban.

A forradalomban kevés részt vett s egyideig, úgy látszott, anyagilag jobb idők virradnak rá, mert Eötvös József kinevezte egyetemi tanárnak a magyar irodalomból. Ez alkalomból egy két kötetes művet tervezett *Nyelvészet* és *A magyar irodalom története* czímmel; de be nem fejezte. A forradalom leverésével elvesztette állását és sulyos beteg lett; úgy hogy valódi nyomor környékezte. Azonban báró Geringer Károly tartományfőnök 1850 januárjában kinevezte az egyet. könyvtárhoz tisztnek s így legnagyobb szükségein némileg segítve lőn. Mindez idő alatt, a legnagyobb szükségei közt, a forradalom és azután folytonos betegeskedése alatt meghatő szeretettel dolgozott *Szent László* cz. «történeti költemény»-én, vagy diktálta felváltva nejének, Ákos fiának s fiai házi tanítójának. Így végre befejezte s 1851-ben megjelenhetett e 12 énekre terjedő műve két kötetben. Ebben elhagyta az Uhland-féle sort s művét tizenegy szótagú, hangsúlyos sorokban írta meg,

mely egyszersmind példája annak, hogy a népszerű, az egész nemzetnek szóló eposzt ő miként fogta fel. Toldy helyesen mondja róla, hogy «költői életrajz» s költői alkotás kevés van benne. Mindent el igyekszik mondani, a mit Szt. Lászlóról tudunk a történelemből és mondákból. Kezdi apjának, Bélának lengyel földre menekvésén s végzi László szentté avattatásán, elbeszélve minden mondát róla, melyekhez csodás eseményeket a magáéból is besző s általában a történetet saját találmányaival is kibővíti. Így regényes lovagi történetet ad, melynek minden részében László dicsőítése, vallásosságának, lovagi erényeinek kiemelése a czél. Ezért hiányzik belőle az egység s nem egy helyt elnagyolt a kidolgozás is. De nem is ez az, minek szembe kell ötleni; hanem fő a költő lelkesedése, szeretete és elmerülése kedvelt hőse életének rajzában; fő a költő megható hazaszeretete, mely épen oly módon vezeti tollát itt, mint *Az Árpádok*ban, vagy történelmünk bármely jelenete feldolgozásában s mely állandón táplálta optimismusát hazánk jövőjében.

Ez a történelmi lelkesedés, mely őt minden számítás nélküli szeretettel kapcsolta hazánk multjához, egyik forrása költői elbeszélései és eposzai hiányainak; mert ez nem engedte meg, hogy a tárgyak közt válaszszon s így mindent feldolgozott, akár volt alkalmas költői feldolgozásra, akár nem.

E mellett mindenbe ugyanazt a hazafias, túlzásokra oly könnyen hajlandó, inkább szónokias, mint tartalmas és mély pathost vitte bele, mely nem egyszer ragadja üres frázisok alkalmazására. Ezért legnagyobb sikerű elbeszélése, *Az obsitos*, talán épen azért ilyen; mert a költőnek a tárgy természeténél fogva módja volt elfeledkezni a saját modoráról. Kisebb költői elbeszéléseit ő maga balladáknak nevezi s bennök főleg Uhland modorát követi; de sem a műalkotás termé-

szeténél, sem az előadás módjánál fogva nem balladák úgy, a mint a poetika ma értelmezi; hanem csak történelmi elbeszélések, gyakran csak történeti dolgok jól folyó, zengzetes versekben. Művelte ezeken kívül a balladának és románcznak Kölcsey, Kisfaludy Károly és Vörösmarty által meghonosított nemeit is s ezekben inkább törekedett a műalkotásnak általok gyakorolt módjaira.

A mint elbeszéléseiben a tárgyra nézve nem volt válogatós, némileg ugyanez jellemzi lyráját is. Kezdetben ő is, mint minden fiatal költő szokta, elvont, ábrándos, képzelt érzelmeket énekelt meg. De míg eposzaiban már kezdetben Vörösmarty hatása alatt áll, addig lyrájában az ó-classicusoknál kezdte ő is és lyrai költészete megérezte költészetünk átalakulása mozzanatait. Mint hazafias költő, a kor jeleseiről, a kortörténeti haladás kiválóbb mozzanatairól le egész a gőzhajókig, a vasutig, hő kebellel számos alkalmi költeményt írt; de nem ezek a becsesebbek, hanem azok, melyekben utóbb első és második neje iránti szerelmét, családi érzelmeit s a természetet énekli meg. Érzelmeiben és eszméiben nem nagyon változatos, nem is kiválóan mély; nem lep meg szenvedélyeivel vagy lángoló megindulással; de természetes és őszinte.

Minthogy költenie, írnia a természettől beléje oltott ösztöne volt, mindig írnia kellett; s mert könnyen ment, olyankor is költött, mikor a külső hatás csak átmenetinek látszik kedélyén. E lyrai költeményei legkerekebb s legszabatosabb alkotásai; noha a legnagyobb hatást ő is hazafias költeményeivel s kivált azokkal aratta, melyekben a magyar nőket dicsőíti, kiknek nagy nemzeti hivatását épen úgy érezte, mint Széchenyi és Vörösmarty. Általában eszményies lelkesedésű volt. Szerette a szépet, nagyot. A hős és dalnok s a

honleány volt ideálja, kik a régi időben mint lelkesítő daliák és törvényhozók, mint hősnők és magasztos érzelmű kisérői a férfinak, az újabb korban mint áldozni és a kor eszméit megérteni bíró honfiak s mint minden nagyért és szépért égő magyar hölgyek, büszkén hordják szívükben a gondolatot, hogy magyarok s készek nagy elhatározásra a béke vagy harcz küzdelmeiben a nemzet előhaladásáért vagy fenmaradásáért.

Mindezek egyszersmind tanúskodnak arról, hogy Garay ideális hevületű férfiú volt. Tulajdonképen csak a legnemesebb emberi érzelmek iránt érdeklődik, mint magasztos honszeretet, szabadság, áldozatkészség, az ősi erények iránti kegyelet, szűzies szerelem, családi hűség. Valóban érzéseiben, lelkesedésében valami naiv föllengés van. Romantikus hevében multunkat még fényesebbnek látta, mint Vörösmarty; mert nála hiányzott a Vörösmarty skepsise s mély melancholiája, melyet ép úgy tápláltak tapasztalatai, mint lángeszű mélyre pillantása. Garay mondhatni az ifjú ember tapasztalatlanságával lelkesedett és volt hazafi; s épen szemlélődésének és érzelmeinek szűkebb köre okozza, hogy nála a lyrában azt a szélsőségekig menő változatosságot, emelkedést és szállást, az eszme tűzben álló és lelket felgyújtó tulajdonait nem találjuk. Ha a fönségest keresi, szónoki pathosban fakad ki s bizarr képekre ragadtatik, melyek inkább rikítók, mint jellemzők. E mellett hangnemben sem változatos. Humora alig van; a satyrát nem pattogtatta s így a kor eseményeiből főleg azok iránt érdeklődött, melyek valami hazafiasan boldog áradozásra nyújtottak alkalmat; midőn főleg dicsérni lehetett. Ezért nem vált szorosan politikai költővé sem s midőn nemzetéhez erősebb meggyőződéssel akar intő formában szólni, didaktikussá és józan közhelyek dalnokává lesz, mint 1848-

49-ben írt, különben nem nagy számú verseiben. Ez az elem egyébaránt történeti elbeszéléseiben is mindegyre megjelen.

De mily jellemző adat: e költő, a ki ifjú kora óta nehéz iskolán ment keresztül, a ki ismerte az élet súlyos gondjait s a sors nehéz megpróbáltatásait, mégis a saját egyéni bajairól majdnem sohasem dalol. Ő, ki különben apróságok által is megihletve érzi magát, ki családi költeményeiben nagyon is egyszerű dolgokat megénekel, sohasem untatta nemzetét azzal, hogy élete mily nehéz. A költőt különválasztotta magában a küzdő férfitől. Szenvedései nem keserítették el s nem tették sötét tekintetű alkalmi pessimistává, vagy érzelgő világfájdalmassá s epés világgyűlölővé. Lelkének e derűje, egyszerűsége, kedélyének gyermekded jósága legszebb vonásai a költőnek és embernek egyiránt. Ezért meg bírt férni oly emberekkel, kiknek politikai vagy más nézeteivel nem rokonszenvezett. Így pl. míg Vörösmarty iránt a tanítvány hódolatával viseltetett, jó viszonyban élt Bajzával is, kinek mélyre pillantó kritikai szeme nagyon is meglátta költészete gyenge oldalait, és utóbb barátságban élt Petőfivel s családjaik látogatták egymást, pedig 1845-ben összetűztek, midőn ő nem bírván Petőfit eléggé megítélni, igaztalanúl csípdeste a *Hírlapi mé*ben, vagy hallgatott róla. E meg nem értés főoka abban rejlett, hogy Garaynak kevés érzéke volt a népies iránt. Költeményeit majdnem kivétel nélkül rímes időmértékes formában írta; a népies-nemzeti irányt nem bírta megérteni, sem megkedvelni. Ő egészben a nemesség költője volt s népies tárgyat csak párszor vett elé, a nélkül, hogy a hangban valóban népies bírt volna lenni. Előtte a nemzeti költészetnek a magyar romantikusok által fölállított elve lebegett, mely a költői nyelv átalakításában, a classikai kifejezések és vonatkozások elhagyásában, nemzeti tárgyak vála-

tásában, színes költői kifejezések alkalmazásában, történelmünk egy pár fényes korszakának majdnem kizárólagos feldolgozásában, a dalnok, hős és hősnő kiválóan elvont képének szemléltetésében és végre az általánosabb megérthetésben nyilatkozott. Ez utóbbit Garay teljesen megértette; de tovább nem ment s a legnagyobb engedmény az új iránynyal szemben az volt, hogy *Szent László* tizenegy szótagú hangsúlyos sorokban írta, a mi épen itt nem mondható szerencsés választásnak. Épen e felfogás megakadályozta őt az igazi jellemzetesség alkalmazásában is; mert noha elmerült a történelemben s forrásokra is hivatkozik mindegyre, azért mégsem bírta rajzolni a fölidézett élet lényegét. Történelmi alakok helyett megannyi fényes képet nyújtott; de közülök egygyel sem bírja éreztetni velünk, hogy kézszorítása meleg és szíve dobog, mint minekünk. A romanticismus az elméket az abstractiók felé hajtotta s határozatlan, conventionális eszményekben gyönyörködött; de e gyönyörködés nemes volt, az ebben élő költői lelkek tiszták voltak. Ábrándos lelkesültségökben volt valami megható; mert ez elvonta őket az élet mindennapiasságától s önmagában az író más embernek érezte a költőt, mint azt, a ki eszik, iszik, jár-kél, szenved és lemond.

Kinek lett volna inkább szüksége ez ábrándos lelkesedésre, mint Garaynak, kinek számára a sors még nem egy szenvedést tartott készen? Betegsége 1851 nyarán megint súlyosabb lett, az egész nyár folytán feküdt; majd őszre jobban lett s feljárt hivatalába, reménykedvén a tél után a meleg tavaszban. Hiú remény! A forradalom utáni események, a pesti kivégzések csak növelték testi és lelki szenvedéseit. Ily bajai között költeményei összegyűjtéséből remélt lelki vigaszt és anyagi helyzetében javulást s e mellett megörvendeztette Kertbeny, ki költeményeiből egy gyűjteményt akart

kiadni németül. Mindkét reményében csalódott; egyiknek megjelenését sem érte meg. Betegsége 1852 tavaszán súlyosabb lett s áprilisban szemei is úgy elgyengültek, hogy sem írni, sem olvasni nem tudott s nemsokára időnként teljesen vak is volt. A nyár folytán apja látogatása rázta fel kissé betegségéből; de kevéssel ezután az időnként való vakséghoz némi elmezavar is járult. Így állapota teljesen reménytelenné vált; de még majdnem egy évig húzta az élet nehéz igáját, melyben szerető családja s kivált szende nője és számos barátja próbálták sorsát enyhíteni.

Ez időbeli állapotáról Tóth Lőrincz meghatót képet rajzol. «Ki nem emlékezik közülünk a szomorú jelenetre, — írja *Emlékbeszédében* — midőn Pest utcáin járva, találkozott egy félvak, homályos és merev szemű, tapogatva s ingatag léptekkel tántorgó, roskadt, dúlt arczulatú férfival, ki olykor neje s gyermekei, majd szánó barátai által vezettetett, majd csak vastag támaszbotjára bízta magát. Ha ismerőssel akadt össze, nem ismerte meg alakját, mert félsötétben élte le végső éveit azon költő, ki annyi lángot gyújtott, annyi fényt terjesztett; de megismerte a szíves hangot, mely üdvözlé s ekkor mosolygott, nevetett. Jaj, de e mosoly fagylaló, e nevetés kínos volt. Szeretett kezet szorítni, mint hajdan, mert epedett a barátság, a szeretet után; de kézszorítása hideg volt, benne a közelgő halál jegével; szeretett ölelni és csókolni, mert roskatag keblében nem aludt ki a holtiglan meleg szív szeretetgazdagsága, de lehelletében ott volt a közelgő halál szele. Rekedt, kellemetlenül hörgő és sípoló hangon mondott gyakran ízetlen dolgokat s rossz tréfákat a beteg férfi, kinek ép és dús lelkéből annyi édes dal, annyi talpraesett gondolat fakadott. Szegény, szegény költő! és téged még szellemed e szomorú ellankadásában, midőn előbbi létednek csak töre-

dékesen visszhangzó roma s kisértetes árnyéka valál, még ekkor sem hagyott el a hő részvét hazád és barátid és nemzetiség, nyelv és irodalom iránt; még ekkor is élt és buzgott benned a bár sikeretlen törekvés, újra meg újra nagyot és dicsőt teremteni.»

Halála mégis némileg váratlanul következett be; 1853 november 5-én hirtelen szívszélütés érte, s ez megszabadította kínjaitól. Élete azonban csak féléletnek nevezhető; mert férfi korának mondhatni elején hullt ki kezeiből a toll; hiszen csak egy hóval azelőtt töltötte be 41-dik évét, teljes nyomorban hagyva hátra családját. Temetésén (nov. 7.) a részvét meghatódó módon nyilvánúlt. Az egyetemi könyvtár udvaráról vitték ki a kerepesi temetőbe, mondhatni egész Pest jelenlétében. Költeményeit Ney Ferencz gyűjtötte össze. Ő és barátai a Garay-árvák érdekében az egész nemzethez felhivást intéztek s így országos mozgalom keletkezett, melynek eredményeként két év alatt mintegy 10,000 frt gyűlt össze a család javára s így árvái a nemzet gyermekei lettek. E hangulat kedvező volt az *Összes költemények* kiadására is, melyek egy 4r. kötetben 1854-ben jelentek meg a költő arczképével. Az akadémiában Tóth Lőrincz tartott róla emlékbeszédet. Munkái teljesebben 1860-ban s végre legteljesebben 1886/87-ben öt kötetben jelentek meg. E kiadást életrajzzal együtt Ferenczy József rendezte sajtó alá, a ki külön is megírta a költő életrajzát 1883-ban. Szülővárosa, Szegszárd, a költő emlékére a város főterén szobrot emelt, melyet Szárnovszky Ferencz mintázott s ugyanennek másolata bronz-mellszoborban a budapesti egyetemi könyvtár lépcsőházát díszíti, melynek pár éven át tisztviselője volt.

Ferenczi Zoltán.

KISEBB KÖLTEMÉNYEK

1828—1853

VEZÉRHANG.

Én bennem sem aludt hajnalodó korom
Rózsás szép tavaszán a meleg érzelem;
Ábránd képzeleteknek
Szárnyán én is emelkedém.

A művészet örök trónja előtt, hol az
Ihlett lelkesedés zöld koszorúja leng,
Esztendőkig epedtem,
Esztendőkig imádkozám.

Ott leltem fakadó érzetim édenét,
Fájdalmim s örömim istenüléseit,
S megzengett az ezüst lant
Könnyű húrja kezem között.

S a mit lelkesedés, a mit az érzelem
Hő honhangzatokon dallanom engedett,
Néked nyújtom öledbe,
Tenéked, szeretett Haza!

KIS MADÁR.

Pintyőke kis madár
Lánykától megszökött,
Ugrál, repül, nevet,

A kerti fák fölött.
«Várj, várj! megfoglak én!»
Szól a lány, s érte mén.

Pintyőke kis madár
Csak ugrál, csak nevet;
Lánykának kis keze
Csak fűz, csak hesseget, —
S pintyőke s lányka száll;
Vadász megettük áll.

Vadász kegyetlenül
Leejti kis madárt;
Szép lányka könyezi
A szörnyű, szörnyű kárt!
«Ne sirj, oh szép alak,
Hogy megbántottalak!»

‚Rossz vagy, kegyetlen is,
Meg nem bocsáthatok, —
Zokogva szól a lány,
Madárt hol kaphatok?‘
«Madárrá válom én;
Szeress, oh égi lény!»

S a lányka föltekint:
‚Madárnak nagy lehetsz;
Inkább szeretlek igy,
A mint vagy, ha szeretsz!‘
S vadásznak hő karán
Olvadva csügg a lány.

A LIGETHEZ.

Köszöntelek, te szép liget,
S szelid magányod árnyait,
E csergedő kristályvizet
S e fák vidám sudárait!
Köszöntelek —
A nagy világban kéjt én nem lelek.

E szív, e lágyan érező,
Nemesb hevületért dobog;
Éretted, oh hon, szép s dicső,
Mely egykor földerülni fog, —
S érettetek,
Oh lány, s barát, ti hűk, ti kedvesek!

S te érted, elrejtett liget!
Hol szívem égi kéjt cserél,
Hol lelkem — e rideg sziget —
Önalkotott világban él,
S ti bennetek,
Kik égtek értem, s égek értetek!

ÉLET ÉS ÁLOM.

Gyermekéve ős honából,
Kis világa szűk lakából
A fiú bolyongni mén;
S hagyva völgye hűs virányát,
Messze, messze szebb hazát lát
Ideálok látkörén:

‚Ott, ah ott a messzeségből,
Int reményem kék ködéből,
Túl e szűk völgy oldalán;
Arra bolygok, arra térek!
Mig a szép hazába érek. —
Isten hozzád, földi lány!'

Szól az ifju, s útra mégyen, —
Bár utána énekében
A leány sír és eped:
«Álomért ne hagyd az éltet;
Csak valóság idvezíthet:
Puszta gőz a képzelet!»

S évre év jön és lemégyen, —
Ah de egyre kék ködében
Volt s maradt a légi vágy;
S kis világa szűk lakába,
Földi lánya hő karába
A bolyongott vissza vágy.

S ott a lány, de férj karában, —
Szőke kis fi van balában, —
S ajkán ily szó hallható:
«Álomért hagyád az éltet,
Megvetvén a földi keblet:
Isten hozzád, álmadó!»

RITORNELL.

Kertünk alatt egy víg patakcsa mégyen,
Ott álltam én, ott ült ő gyermekével;
A gyermek almát tarta kis kezében.

Így ül Madonna kisded Jézusával
Mester Corregio művészi vásznán,
S a gyermek így enyelg a szent anyával.

De, mester! egyet képeden kihagytál!
Nem adva boldog férjet a csoporthoz —
Rajzomban ím a boldog férj is ott áll.

A TÁVOLBÓL.

Repülj, lágy énekem,
Susogló szárnyakon,
El messze, szép egem
Hol engem kéjre von,
Hol szebb a lány szeme,
Érzőbb a hív kebel,
S az ifju hő szive
Szent vágyban olvad el.

Lágyan, mint esti szél,
Búsan, mint csattogány,
Mely társért nyögdicsél,
Leljen az égi lány;

Sovárgó szárnyadon,
Mint esti fúvalom,
Epedve csattogjon
Szerelmi súgalom.

Suhanj be véltlenül
Titkos-szerelmesen,
Ne halljon lesdi fül,
Ne lásson kandi szem,
Tiltott vidékemen
Lánykámat ott leled,
Hol május-téreken
Füzérkét köt neked.

KETTŐS BÚ.

Szivem, szivem! te bútalan,
Mivé levél?
Haj, ifju bár, kéj és öröm
Benned nem él!
Csak egy leány, csak egy haza
Volt e kebel szent birtoka.

Oh lány, epedve száll feléd
Pillantatom;
Oh hon, oh szent, ölelve tart
Fiúkarom;
De ah, lánykám meghalva rég!
Hazám fölött borús az ég!

Két veszteség, két fájdalom
Búm ingere,

S ketté olvad nehéz szivem
Gyászéneke:
Téged könyez, te szép leány!
Érted vérzik, hazám, hazám!

ŐZIKE.

Volt énnekem egykor egy őzikém,
Legelve találtam az éren;
Még most is örülök a mint felém
Simúla szegényke szelíden.

Ő volt örömöm nekem egyedül,
Csak ő maga kedves előttem,
És síma nyakára szerelmemül
Egy kék szalagot kötöttem.

Mezőre legelni kivittem őt,
Itatni kivittem az érre,
S az ér is örült, ha ivá vizét,
A rét csalogatta fűvére.

‚Halld, ifjú, birtokos úr vagyok!'
S kincsével az úr kinálgat.
«Nem, kincses ur, arra nem áhitok:
Kincs nékem e kellemes állat.»

Drágán aranyozva, de gőggel is,
A czifra királyfi belépett:
‚Halld, pénzt is adok, fiu, földet is!'
«Hagyd nékem az őzfit, a szépet.»

Utána kökényszemü lány jöve,
Vigadni, mulatni az érre,
‚Mily kellemes állat ez őzike!'
S leszögzi szemét a mezőre.

«Vidd, angyal, oh vidd el az őzikét;
Nem kérve is a te sajátod!»
S a lány oda nyújtja piczin kezét:
‚Örökre, örökre barátod!'

A HŰSÉG DIADALMA.

Budán nehéz rabságban ül
Czagány, a szép levente;
Lábán, karán vas nehezül —
S nincs, nincs a ki megmentse.

Czagány tűr és dühösködik.
És átkot és imát mond;
Meg visszadől, meg felszökik,
S a szörnyü lánczakon ront;

Port rágna düh elegy buján,
Vért inni volna készen.
«Hol vagy szülém s te szép leány?»
Imígy eped szivében.

Eped, mert rút rabságban ül
A hős, szabad levente,
Lábán, karán vas nehezül, —
S nincs, nincs a ki megmentse.

De van, ki rá gúnynyal lenéz,
Egy istenadta ozmán:
«Hol görbe kardod, hős vitéz?
Csak nem hagyád a korcsmán?»

‚Ne bántsd — másik szól — a bohót;
Ő ájtatos keresztény,
S a kard helyett az olvasót
Hordozza két kezecskén.'

És így gunyolják rendiben,
Kik elmenők mellette;
Legvégre egy rút szerecsen
Magán megáll felette:

«Mi dús, mi boldog vagy, vitéz!
Még lábod is gyürűzve!
Kár, kár bizony, hogy mátka kéz
Nincsen közé befűzve.»

Nem tűri már Czagány a gúnyt:
‚Isten, ki él a mennyben,
Az lássa, hogy napod lehunyt,
Ha nem kotródol egyben.»

«Nem, én vitéz, én nem megyek!
Inkább te jőjj el innét.»
Szól a pogány; a hős remeg,
Megismeri szerelmét.

‚Nagy isten! Ilka mit tevél?
Fuss, fuss! — halál van itten,
Nézd kezemen a vas kötél;
Együtt halunk ma ketten!'

«Menekszünk együtt — mond a lány,
Im kulcsa lánczaidnak!
Nyisd meg lakatját, hős Czagány,
Künn kész paripák várnak.»

‚Oh Ilka, Ilka mit tevél,
Oh Ilka, szűm szerelme!'
«Nem én, a hűség és fortély
S a porkoláb kegyelme.»

S elő, elő ment mint madár,
Mint gondolat futása,
A szép leány s szabad huszár
Menekvő haladása.

És a szelid hold és az ég
Világa süt le rájok,
És úton, útban a hüség
Igy énekelt utánok:

«Erőt, oh hősfi, a hit ad,
Ösvényt a szép remény mutat;
De győzni egy tud csak velem,
Te vagy, te vagy hű szerelem!»

ROMÁNCZA A KIRÁLYFIRÓL.

A királyfi hűs ligetben
Kis patak felett,
Andalogva, a habokba
El-elmélyedett.

A habokból vízfenékről
Lányka, mint az ég,
Mint a hattyu hófehéren,
Játszva feltünék.

Karcsu teste liljomozva,
Arcza rózsa volt,
Hónyakára bontakozva
Barna fürte folyt.

«Szép királyfi, hűs habokba
Szállj alá velem,
Hűs hab-árban lágy ölébe
Vár a szerelem.»

Szép királyfi arcza lángol,
Szíve vágy és ver.
«Bátoré a győzelemdíj,
Jer, királyfi, jer!»

És habot fog és halacskát,
Meg tovább lebeg,
S gyenge habbal mossa vállát,
Hí és enyeleg.

És alább száll a királyfi
S mind alábbra száll;
Nem lát örvényt, nem hall orkánt
Lányka hanginál.

«Szép királyfi hűs habokba
Mért jövél velem?
Csába látszat, játszi kép a
Nympha-szerelem.»

Szól a csába csalfa tündér
S átkarolja őt!
Nincs, oh nincs, ki mentni tudná
A vakonhivőt!

ÉN ÉS A FESTŐ.

Igy ült, így nézett, haja így folyt hattyu nyakára,
Ekkora s ilyen az orr, ilyen a biborajak.
Hasztalan; egy hajszála sem az! «Hogy festhet igy ember.
Őt a szabály vezeti, engemet a szerelem!

HALÁSZLEÁNY.

Kiment a lányka kis tavára,
A szőke fürtü Habilán,
«Fel, fel, halacska! fel horogra,
Mi kedved ott a tó alán *?»

Arany halat fogott a lányka;
«Ereszsz anyámhoz, oh ereszsz!»
Sír a halacska — mond a lányka:
«Ne sírj, anyád a lányka lesz.»

Tovább, tovább sír a halacska:
«Ereszsz el engem, hagyd megyek
Édes hugomhoz.» — Mond a lányka:
«Hugod helyett hugod leszek.»

* Alján helyett.

«Vár sírva nyögve kedvesem rám,
Ereszsz hozzája, oh ereszsz!»
«Menj, mond a lányka, kis szerelmes,
Ha van szerelmed, el ne veszsz!»

Még sokszor elment kis tavára
A szőke fürtü Habilán,
S a halra gondolt s kedvesére —
S egy könycsepp ült szemcsillagán.

A KÉT HOLLÓ.

Bükágon éjsötéten
Holló vagyon,
Ül társa ellenében
A szirt-fokon.

Bükágról szól a holló:
‚Én éhezem,
Mi lesz ma, barna rabló,
Eledelem?‘

S a barna társ a szirton
Károgva szólt:
«Vitéz van ott az ormon,
Halvány és holt.

Pártütközetben hullt el,
Nincs fegyvere,
Mellette solyma nyögdel,
És hív ebe,

De Zille, nője, távol
A hűtelen,
Új férj karába' tánczol
Dús termeken.»

S csattogja társa, szárnyát:
‚Ez kell nekem!
Solymát te űzd, kutyáját
Én elverem!'

És szállt a két dögéhes,
Károgva szállt,
S a holt vitézen édes
Tápot talált,

Mig Zille, nője, távol
A hűtelen
Új férj karába' tánczol
Dús termeken.

AZ UJ TROUBADOUR.

Volnék szent éltü pap,
Vagy ájtatos barát,
Szün nélkül áldanám
Oltárom gyámolát,
Hogy asszonyt s szép leányt
Teremte szent kegye,
S őket kivétlenül
Szebbnél szebbé tegye.

Volnék vitéz huszár,
Negédes és hamis,
Asszonyt és szép leányt
Imádnék akkor is:
Hevemben kedvökért
Még vért is ontanék,
S bért vitézségemért
Csókokban váltanék.

Volnék gazdag király:
Országom szépei
Lennének trónusom
Tündöklő ékei;
Bányákat tartanék
Számukra számosan,
S ah lenne szép ruha,
Gyémánt, gyöngy és arany!

De sem pap, sem király,
Sem bajnok nem vagyok,
Egy hő sziven kivül
Egyébbel nem birok;
Szabad vidám fiú,
Magyar dalnok levén,
Hazámért, hölgyemért
Éneklek, élek én.

Éneklek harczot is,
Vitézlő őseket,
Elmult időkön át
Forró szerelmeket,

S dalban dicsőitem
A szende szép szemet,
A lábkát, mely alig
Lebeg a föld felett.

Hálómat így szövi
Szivemre ön kezem,
S selyembogár gyanánt
Hálómban benveszem;
De én mindannyiszor
Uj létre serkenek,
A hányszor ős hazát
S szép asszonyt zenghetek.

EMLÉKEZET.

Gyermek valék s szerettem,
Téged szerettelek;
De néma volt a gyermek,
S meg nem neveztelek.
Oly édes volt, oly édes!
A néma szerelem,
S e néma szent szerelmet
El sem feledhetem.

Epedve nézek egyre
A szép vidék felé,
Hol gyermek álmom éltét,
S ez álmait lelé,

Hol szép szemeid egéből,
Csak üdvöt olvasék,
S mondhatlan érzetemben
Szerettem s — hallgaték.

Feléd nyulok karommal,
Feléd ver a kebel,
S mindennap uj szerelmet,
Uj vágyakat nevel,
A vágy dallá lesz ismét,
Mint hajdan, ajkamon,
De ah! sem vágy sem ének
Közelb azért nem von!

A dal nem ér hozzádig,
Árnyat tapint a kéz,
A szív viszonláng nélkül,
A szem könyűbe vész;
A szép vidék közel van,
És távol van nekem;
S távolban és közelben
Borús marad egem.

HASZSZÁN.

Sötét az éj, nem alhatik
Budának ősz basája.
Álmatlanul már harmadik
Éjfél virad reája.

‚Föl, szennyes szolga, föl hamar!
Szél légy magad, lovad vihar;
A föld s az ég daczára
Hölgyet hozunk Budára.‘

«Haszszán, Haszszán, az éj sötét,
Homálya menni nem hagy;
Szél és vihar zúg szerteszét,
Ló és lovásza megfagy.»
‚Hadd zúgjon szél és förgeteg,
Vésztől a bajnok nem remeg,
Ma föld és ég daczára
Hölgyet hozunk Budára.‘

«Haszszán, Haszszán a fúvatag
Térdig megy a fenyéren,
Hóban, viharban sorvatag
Farkas jár éhen — ébren.»
‚Hadd járjanak künn farkasok!
Gyorsabb futók a lovasok!
Elő, elő a lóval,
A legsebesb futóval.‘

S elő elő ment kettesen,
Völgyeknek és hegyeknek,
Mint szél és orkán dühösen,
Ha tengerárt kergetnek.
Oh, mért van ember, hogy ha vad,
Mért dúl szivében indulat,
Ha tárgya vad tüzének
Boszú és düh levének.

Vágy űzte Haszszánt s szerelem
Szép Zolna udvarába;
Düh most és boszúgerjelem
Sarkalja hajlokába.
Haszszánt, basát a lány felejt,
Egén borút korán se sejt;
Sejt egy gyönyörvilágot,
Szerelmet s boldogságot.

Mint a szelíd éj csillaga,
A kék egek magzatja,
Sovár pilláit éjszaka
A föld felé lehajtja:
Áll Zolna szép szemérmesen,
Hópatyolatban ékesen,
Fején a myrthus ága
Egyetlenegy virága.

Előtte áll a vőlegény,
Érzelme tengerével:
«Oh Zolna, Zolna, égi lény!
Mi ér föl e cserével?
A nép gyülöng, az óra múl,
Az üdv közelb, közelb vonúl,
Csillagja szerelemnek
Lesz napja életemnek.»

‚Hősöm, szerelmem, — szól a lány —
S felnéz a hős szemébe,
Mint néz a nap egy oczeán
Hullámos örvényébe:

Tiéd szivem, tiéd kezem,
Tiéd a sírig, érezem;
S ha van siron túl élet,
Ott is csak érted éled.'

S a nép gyülöng, az óra múl,
Ég már a nász gyertyája,
Elöl a vőfél tánczosúl,
S a vig seregnek árja,
Utána ifju és öreg,
Legvégre a pap s két gyerek;
Szép Zolna mondhatatlan
Érzelmi harcz között van.

De szállva villám-szárnyakon
A vészt Haszszán haladja,
S a láthatárra gyors lovon
Kitűnik büszke hadja.
A föld alatta megdobog,
Az ég ürébe szó robog:
«A föld s az ég daczára
Hölgyet viszünk Budára!»

Parányi szám a nászvendég,
S az is fegyver hiában,
De ihletéstül a pap ég
Oltára csarnokában:
«Megállj, pogány, szent a mi szent!
Istenre kardodat ne fend!
Kelj a sikon csatára,
E ház az úr oltára!»

‚Áldott az úr, mond a török —
És szent az úr oltára,
De Allah-akbar mennydörög,
S Mohammed a szolgája.'
«Az isten egy, kiált a pap —
Miként az égen egy a nap,
Tenéked Allah néven,
A nagy Jehova nékem.»

De vad kaczajjal a vitéz
Előbbre megy s előre!
A nászi nép esengve néz
Segitségért az égre;
A kántor orgonába kap,
A hangos ének égbe csap,
Jézus bor- és kenyérben,
Hallatszik zengzetében.

Haszszán nem ért ily dolgokat,
Haszszán csak szép leányt lát,
Mint oly áhitva térdepel,
Mint mondja szent imáját.
Szemében a szent megadás,
Arczán a lélekolvadás,
Szép ajka énekében
Jézus bor- és kenyérben.

S ostyáját ím az áldozó
Magasra felmutatja,
Megette a harangozó
Csengetve hírül adja.

S földig borúl mindannyi nép,
Földig borúl le Zolna szép,
S érzéstől elkapatván
Földig borúl le — Haszszán.

«Haszszán, Haszszán, ébredj hamar!
Szép Zolna elmegy, itt hagy!
Süvölt a szél, zúg a vihar,
Kün ló, lovásza megfagy.
«Haszszán, Haszszán, ha nem megyünk
Nagy Allah látja, nem viszünk
Ma föld és ég daczára
Hölgyet magas Budára.»

Haszszán, Haszszán! késő vagyon,
Az innep éri végét,
Szép Zolna, hangos-hosszasan
Kiáltja esküvését:
«A szent keresztre esküszem,
Csak hősömet szerethetem;
Borúban és derűben
Ég érte láng e szűben.

S a szent keresztre esküszem,
Nincs e világon ozmán,
Ki elszakaszsza őt tülem — —»
‚Megállj, — kiált föl Haszszán —
Nem dúlja fel Haszszán eged,
Te jó, te szent vagy, — ám fejed
Fiú, az átok érje,
Ha nem leszesz hű férje!'

Szólott, s lovára kanyarúl
Nyugodt kebellel Haszszán,
Egy nagy könyűje földre hull,
Öröm sugárzik arczán,
S elő, elő a büszke mén,
A diadalmi hőssel mén,
Utána szél zugása
A szolga nyargalása.

HARCZBAN HALDOKLÓ MAGYAR.

Folyj ki, folyj ki vérem,
Múlj el életem!
A hazáért halni
Szép halál nekem!

Nagy s kemény volt a harcz,
Vért kivánt s halált,
Vérre, áldozatra
Engemet talált;

Ah, de édes a vér
S e halál nekem:
A magyar hazáé
Lett a győzelem!

Győzedelme magvat
Fog teremni még,
Téged, szent szabadság
S boldog egyesség!

Legdicsőbb jutalmam
Ez leszen nekem,
Folyj ki hát, folyj vérem,
S múlj el életem!

A SÍR.

Sötét éjben sötéten
Egy halvány ifju ült,
Fölötte vész az égen,
Alatta sír terült.

‚Ki vagy te, sírok őre?
Alattad mely sir ez?'
«Tekints e puszta kőre,
Megmondja, mit fedez:

Mi kincsem volt s világom
E nagy világ ölén,
Legkedvesebb barátom
Itt nyugszik, — a remény!

S halmára lehevertem,
S halmán itt hervadok,
A temető lett kertem,
S kertésze én vagyok.»

És mint a kőre nézek,
S az írást olvasom,
Nagy borzadalmat érzek,
Remeg minden tagom:

A sír sötét ürében
Magamra ismerek;
S a sírásó szemében
Saját könyűm remeg.

PARLAGI RÓZSÁK.

I.

Tél és tavasz lejárnak . . .

Tél és tavasz lejárnak,
Nem szenvedéseim;
Fű és virág kihajtnak,
Nem én örömeim,

Örömvirágaim már
Csirában asznak el,
Kínom, kinszenvedésem
Mindennap újra kel.

Te vagy napom borúja,
Te tavaszom tele;
S mégsem lehetne élnem
Lelkednek nélküle!

II.

Oh mért határt e lángnak . . .

Oh mért határt e lángnak
Nem szabhatok;
Látnád, kinos gyötrelmim
Minő nagyok.

Oh mért nem mérhető meg
E szívüreg,
Látnád, mi tenger érzet
Fér benne meg!

Oh mért nem adhatok szót
S nyelvet neki;
Hogy a kimondhatatlant
Zenghesse ki.

Ah, kínom véghetetlen
Mint a nagy ég,
Nagysága mérhetetlen
Tenger-fenék.

Ah kínom, mint a titkos
Jehova-szó,
Gyarló ember-ajakkal
Nem mondható!

SZÁMADÁS.

Vágyjátok őt ismérni,
Az én szerelmemet,
Ki keblem országában
Szivem királya lett?

Ki rózsa-lánczra fűzte
Az énekek fiát,
Királyi asztalának,
Vidám troubadorát?

Egy barna kis leány az,
Oly barna mint csinos,
Kis ajka félcseresznye,
Kerekded és piros.

Éjfél adott hajának
Holló csillámu szint,
Sugár növése karcsu
A szirti nyárfakint.

Igaz-gyöngyöt teremtett
A lények istene,
S e drága, ritka gyöngyből
Lett csillogó szeme.

Teremte csattogánydalt;
S e dalból lett szava,
Kezén a Mátrabércznek
Legcsillogóbb hava.

És mind ezekbe lelket
Oly bájolót adott,
Oly május-ég-derültet,
Oly kellem-gazdagot,

Oly fürge és regényest,
És mégis érezőt,
Hogy legmerészb dalommal
Sem érhetem fel őt.

S most kérdjétek tovább is,
Ti hitlenek tülem,
E barna kis leánykát
Mikép szerethetem?

AZ ÉN DALOM.

Költő ábránd álma nélkül
Életem mi lenne?
Ha nem álmot, e sovárgó
Sziv, mi mást ölelne?

Költő szive mint az Aethna,
Lángelem' hazája;
Csak az élet jégfuvalma
Hót ne fúna rája!

Költő szíve mint a tenger,
Fél világra folyna;
Csak az ember szikla szíve
Benne gát ne volna!

Költő szíve mint a kék ég,
Csak malasztra nyilnék;
De a földön nincs meleg szív,
Mily vele betelnék!

Álmodom egy szebb világról,
Mint ez itt köröttem,
Melyben a föld még virágzóbb,
Szebb a nap fölöttem.

Sem szerelmem, sem hazám ez,
A hogy itt találom,
Élet álma, álmok élte
Te vagy én világom!

ÚJ-ÉVI AJÁNDÉK.

Tündér leszáll a földre minden évvel,
A népnek üdvöt osztogatni kész, —
Bőség-szarút emel mindkét kezével,
Szeméből létöröm malasztja néz,
S a nép esengő szóval jár elébe:
«Kit vesz közülök áradó kegyébe?»

S bőségszarúját a tündér kiönti,
Özönnel árad mindenütt malaszt:
Ezt kincs, amazt új hívatal köszönti;
Más kéjvirágot, más babért szakaszt,
S a mint vannak, s kegyében részesülnek:
Oltárkövére hálaadva gyűlnek.

Ott a malasztot esdezők körében
Sováron a költő is föltekint, —
Boldogság vágya van könyűs szemében;
«Csak én maradtam díjtalan megint?
Csak én küzdéseimnek nincs-e ára?»
Ily bánatos panasz jön ajakára.

És rózsatrónjáról leszól a tündér:
«A kincs dalok jutalma nem lehet!
Érzés világod szebb jutalmakat kér, —
Öleld, miért égsz, szent szerelmedet!»
S kit a költő oly régimádva kére,
A barna lányka lett új-évi bére.

KÖLTŐ KIRÁLYSÁGA.

Mert kincset, rangot
S fényt nem birok,
Ki mondja, gazdag
Hogy nem vagyok?

A képzeletnek
Dús mezején,
Királyi joggal
Járkálok én;

S van népem, e szív
Szülötti mind;
Kormányzom őket
Szivem szerint,

S a nép alattam
Nem hord igát,
Nem ismer osztályt,
Nem babonát;

Van díszpalástom,
A tudomány,
Rám ölthető ez
Későn korán;

Királyi pálczát,
Azt is birok,
A toll ez, melylyel
Munkát irok.

De mind ezek közt
A korona
Szivem szerelmes
Menyasszonya. —

A FEHÉR RUHA.

‚Anyácska, végy beteg
Lányodnak új ruhát;
Fehéret, mint a hó,
Könnyet, mint lenge nád!'

«Fiam, jó gyermekem,
Annyi van, mint a fű
Kék, tarka, zöld, piros,
Ki tudja hány szinű.»

‚Fehér ruhát nekem,
Fehéret végy, anyám,
Meg újra esd a szűz —
Az illik énreám!'

S elhozták a ruhát,
Fehér az mint a hó,
A lányka hűlt, hideg
Testére símuló.

Fejénél gyertya ég
Viaszból hosszasan;
Mellette anyja sír,
Keserves kínosan:

«Fehérbe öltözél,
Szerette gyermekem!
Hogy istent angyalúl
Láthasd a mennyeken!»

AZ ÖRÖMHEZ.

Öröm, te csalfa vendég,
Te lenge nád!
Miért nincs a szivekben
Szilárd tanyád?

Keblembe is beszálltál,
Oh hittelen!
A szív miket nem érzett
Megjöttöden!

Keblemben is tanyáztál —
Egyek valánk,
Mint két rokon kebelben
Szerelmi láng!

De csalfa vendég voltál,
S nem csalfa csak;
Istentelen tolvajnak
Kiáltalak:

Orúl vivéd magaddal
Szivem szivét,
Egyetlen egy szerelmem
Minden hitét!

Öröm, te csalfa vendég,
Te lenge nád,
Oh, hogy nincs a szivekben
Szilárd tanyád!

«SÍRVIRÁGOK»-BÓL.

1.

Kert áll a városon kivül,
Komor-sötét,
Lehullt gyümölcs, lehullt virág
Benn szerteszét;

Az életfáról hulltak ők,
Mert, oh a fát,
Te bús enyészet vad szele,
Szétszakgatád.

Ah! nékem is virult e fán
Egy élet-ág,
S az életágon egy gyümölcs,
Még csak virág;

De rombolásaid között
Nem nézted őt,
Elvitted kérlelhetlenül
A drága nőt!

És véle elvivéd a szép,
A szép szemet,
A nőerény sok kincsivel
Gazdag szivet.

Elvitted lelkét a dusat
Képzelmivel,
A lángtüzest, tavaszvidort,
Örökre el!

Oh nincs e kertben több virág
Ily szép s derék,
Oh nincs a földön mint enyém
Oly veszteség!

TAVASZI DAL.

Pusztaságok pusztasága!
Nincs a földnek még virága!
Lombtalan áll a berek,
Víg madárka nem cseveg;
S mégis ah, mi érzet ez,
A mi bennem ébredez,
S mint egy édes sejtelem
Végig rezgi kebelem?
Szellem-csókod az,
Ébredő tavasz!
Oh e bimbó-ezredek
Nem soká kifejlenek!
Ebből illatár fakad,
Abból csörge ér szakad,
Ez növény, az zöldfa-ág,
Ez fűszál lesz, az virág,
S ez, mely itt van keblemen,
Érezem,
Ez — szerelmi dal leszen.

FAKADÓ SZERELEM.

Szeretnék nem szeretni,
S ah mégis lángolok,
Karom kitárul önkényt,
Szivem föl-földobog.

Ki az, kiért igy égek?
Mi az, mi így epeszt?
Jöhet, jöhet-e, kérdem,
Istentől ily kereszt?

Talány vagyok magamnak,
Nincs kit szeretni még;
S ah, mégis érzem, érzem,
Szivem csak érte ég!

BEREND VITÉZ.

Csókért esenge Brend vitéz
Lánykájától ekkép:
«Csókot nekem, de édeset,
Lelkem leány, te szép!»

A kis leány, egy gyors evet,
Odább, tovább oson:
‚Csóknak szuró fulánkja van,
Darázs ül ajkamon!‘

«Hát mint a nap, szerelmed is,
És esküd is muló?»
‚Tán esküm is, szerelmem is,'
Enyelg a kis bohó.

S haragra lobban Brend vitéz,
Tekintete sötét:
«Ki az, ki végett megtagadsz?
Hadd vágjam el fejét.»

‚Míg a török Budában ül,
Fej ott elég vagyon!'
S Berend vitéz megy — győz, — megjön;
S nyugszik két hó karon.

AZ ÉGŐ HÁZ.

Ház, elhagyott és árva
Szegény szivem,
Benn raj gyanánt sürr és forr
A szerelem.

Ah volna bár e házon
Egy ablak is,
Hogy látna bé leánykám,
A kis hamis.

Bizonynyal összecsapná
Mindkét kezét;
Látván mi láng emészti
A belsejét!

MENYASSZONYOMHOZ.

Ölelve tartlak,
Ölelve végre!
Te hév szerelmem
Tündéri béke!

Enyém e szép szem,
E nyilt mennyország,
A melybe nézni
Örök boldogság;

Enyém e szácska,
E bájbeszédes,
E csókolásban
Szerelmes édes,

Enyém e tündér-
Hazáju hó mell,
Magasra szépre
Gyult érzetével:

S mely szép szemedből
Szemembe lángol;
A melyet ajkad
Ajkamra csókol;

A melynek üdvét
Melledbe rejted,
Enyém, oh hölgyem,
Enyém szerelmed!

S e szerelemben
Egész egy éden,
Hol a boldogság
Virágzik nékem.

Oh hölgy, ez érzés
Oly édes, oly nagy!
Nem, oh nem álom!
Te hitvesem vagy!

MONDA ISTEN: NAP LEGYEN...

Monda isten: nap legyen s szemed lett,
A szerelmi lánggal csillogó szem;
Monda isten: rózsadomb viruljon,
S rózsadomb lett két virágzó arczod;
Monda isten: lágy selyem teremjen,
S terme fürtöd drága szálu selyme;
Monda isten: lenne szűz eperke,
Edes, ízes, teljes és pirosló,
S lőn parányi szácskád az eperke;
Monda végre: tündér kert teremjen,
És te termél csuda báju lányka,
És e kertben fülmilét teremte,
S én levék e kertnek fülmiléje,
Reggel este fönnen énekelvén:
Vajha engem s mindörökre engem
Boldogítna már e nap sugára,
Vajha nékem s mindörökre nékem
Nyilnék üdvösség e rózsadombon,
Enmagamnak kötnék enkaromra

Rabbilincset a selyemhajakból,
S híven, híven őrzeném e kertet,
Semmi más jutalmat nem kivánó:
Csak, hogy benne — én szedhessek epret.

HÁZI BOLDOGSÁG.

Arra már az ég malasztja
Itt a földön áradott,
A ki hölgyet nyert szivének,
S szép hölgyétől magzatot.

Bár kunyhóban béken él ő
Kis körében boldogan,
Két őrangyal, több kinek kell?
Van körötte untalan.

Egyik a hölgy hű szivével,
Fogyhatatlan kéjözön,
Másik a vidor fiúcska,
Minden órán új öröm.

Köztük egy félisten áll ő,
Keble szent érzelmivel,
Sírni nem tud örömében, —
Keble némán ünnepel.

Mert reá az ég malasztja
Már a földön áradott,
Angyalok közt él a földön,
Köztük azzá változott.

ÚTI DALOK.

I.

Messze visznek . . .

Messze visznek
Messze szép hazámtul;
Mértföldekre,
Mértföldek honán tul.
Merre visznek, meddig érek —
Nem gondom nekem;
Nyugtom én a távozásban
Föl nem lelhetem.

A szivemben
Mint selyembogárnak
Szálleresztő
Tündérek tanyáznak;
Menjek a nap bölcsejéhez,
Át a föld szinén,
Mindenütt csak szent szerelmem
Szálán csüggök én.

II.

Felleg röpül fejem fölött . . .

Felleg röpül fejem fölött,
Az út alattam elszalad;
De ah szivem marad, marad
Éjszak felé!

Mint mágnestű e szomju szív;
Ha százszor délre löktetik,
Mind százszor visszaszökkenik
Éjszak felé.

Éjszak felé, hol két szép szem,
Nem a földsark jégtengere.
E vonzalomnak ingere!
Éjszak felé.

KONT.

Harmincz nemes Budára tart,
Szabad halálra kész;
Harmincz nemes bajtárs előtt
Kont, a kemény vitéz.

Mind hősek ők, mind férfiak,
Mind hű és hazafi, —
Mint pártütőket hitlenül
Eladta *Vajdafi*.

Budán a bősz király előtt
Megállnak zordonan;
Szemökben a nemes harag,
S a kar hatalma van.

De trónusán áll a király,
S szól ajkiról a gög:
«Földig boruljon térdetek,
Ti vétkes pártütők!»

Szólott haraggal s bosszusan, —
A harmincz összenéz, —
Harmincz nemes bajtársival
Kont, a kemény vitéz.

«Nem úgy, király!» kiált a hős;
S megrázza ősz fejét;
Vélnéd, egy erdő rengeti
Hatalmas üstökét.

«Nem úgy király! az égre nem!
A pártütő te vagy!
Te tetted azt, hogy a hazán
Az átok súlya nagy.

Vért s éltet áldozott neked
E nemzet székedért,
S te rút gyülölséggel fizetsz,
Az isten tudja mért!

Vagy visszavíjja ős hazánk
Szabadságát karunk, —
Vagy érte küzdve, hű felek,
Egyért s együtt halunk.

De térdet, zsarnok úr, hogy így
Dúlsz minket és e hont,
Nem hajt neked, sem e sereg,
Sem *Hédervári Kont!*»

Szólott haraggal s vakmerőn,
Inkább meghalni kész,
Sem hogy térdét meghajtaná
Kont, a kemény vitéz.

És bőszszel a király viszonz,
— S király haragja nagy —
«Halál reád, oly rút halál,
Mint felségsértő vagy!

Halál reád, nyakas vezér,
Te itt is lázitó!»
S zordan mögötte feltünik
Az óriás bakó.

Elsápad a nép, áll a hős,
S áll a harmincz nemes:
Rajtok Zsigmond pillantata
Végiglen tévedez:

«Kezemben élet és halál,
Halljátok, pártütők!
Ki térdel, annak élet int!»
De nem mozdulnak ők!

Mind hősek ők, mind férfiak,
Mind hű és hazafi;
Vérét a hős, ha halni kell,
Nem retteg ontani.

«Hát veszszetek mindannyian,
Haláltok a bitó!
— Mond a király s igy veszszen el,
Ha kell, egy millió!»

És mégyen a harmincz nemes
A gyászpiaczra föl;
Vérpallosával a bakó
Kifárad, s újra öl.

S a néma légbe nem vegyül
Csak legkisebbke jaj;
Csak a tömegnek ajkain
Egy elnyomott sohaj.

Ki az, ki végsőnek maradt
A harminczból, ki ő?
Hogy mindegyikkel társhalált
Halhasson, a dicső?

Igy áll az őserdők disze,
Az óriási cser,
A fejszés hozzá sujtani
Csak kételkedve mer.

A cser bevárja a csapást;
A bajnok visszanéz,
S szemben fogadja a bakót
Kont, a kemény vitéz.

«Mint bajnokot, mint férfiút,
Igy illet a halál,
Nem gaz, nem órv, egy honfi az,
Ki most e törzsön áll.

Az megtagadja istenét
Egy szolga életért;
A hősnek egy rablét helyett
Halála nyújt babért.

Halálom, és a társaké
Egy véres áldozat,
Melyből a honnak üdv fakad,
Zsigmondnak kárhozat!»

Szólott a hős, sújt a bakó,
A nap homályba vész —
Igy halt el a harmincz nemes,
S *Kont*, a kemény vitéz.

S a néma légbe nem vegyül
Csak legkisebbke jaj;
De a tömegnek ajkain
Kel lázadó moraj.

«Zsigmond király, zsarnok király!
— S a zsarnok vére fagy —
Ítéleted törvénytelen,
Az ország foglya vagy!»

HAZÁM BÚJA.

Hon, dicső hölgy, szép királyné,
Oly nagy, oly szent a kebelnek,
Hő fohászim zsámolyodnál
Ím, imádva esdekelnek!

«Szép, dicső vagy és hatalmas,
Gyöngy s aranynyal ékszerezve,
Oldaladnál a királyférj
Mint a nap, sugárövezve!

S fájdalom van írva mégis
Homlokodnak szűz havára,
Halvány arczod szenvedésnek
Néma, csendes tört sugára.

Szép szemedből néha-néha
Nagy nehéz csepp gyöngye serked,
Mintha mély neheztelésnek
Súlya nyomná drága kebled.

Nem vagyunk-e hűk eléggé?
Vagy szegény a szív szerelme?
Nem tiéd-e minden érzet —
Nem tiéd-e minden elme?

Te vagy a gyermek imája,
Te az ifju lángolása,
Te a hölgynek érzeménye,
Te az aggnak végfohásza.

És a férfi őrfigyelme
Véled alszik, véled ébred,
Szent nevednek hallatára
Szíve dobban, lelke éled.

Hon, dicső hölgy, szép királyné,
Oly nagy, oly szent a kebelnek,
Hő fohászim zsámolyodnál
Búd okáért esdekelnek!

S a minő szent, a minő nagy
S óriási hő szerelmünk:
Búborúdat felderítni
Óriásokká leendünk:

Kérdd, s kitépi mind, fejenként,
Vérző keble hű barátját;
Tompa néma fájdalommal
Néked adja egy magzatját;

S a ki minden volt szivének,
Szive hölgyét, örüléssel;
S a javak legfőbb malasztját,
Életét, kéjérezéssel!

S föl! magasra, föl! lobogva
Oltárodra szökken vére!
Üdvöd és virágozásod
Egyedüli tette bére!»

Igy imád, igy sír a dalnok,
Keble égvén, szíve fájván,
Néma éjfél sátorában
Rákos ősi hantin állván,

És minek szó és minek lant
Hangot adni képtelen még,
Mint a gyémánt föld ölében
Drága tisztán könyüén ég.

És a szent hölgy, egy istenné,
Méltósága fönségében
S földi mégis, mint anyának,
Köny remegve szép szemében,

A sirót egy néma csókkal
Felszorítja két karára,
Arcza gyászán áttör a kedv,
Mint borún a nap sugára.

Ah, de kedve mint a csillám,
Megszületve, már enyészik,
A ború felvonja gyászát,
Régi sebe újra vérzik.

«Egyenként, igen, szerettek!
Ah, de együtt szétoszoltok;
Magzatok, mig így gyötörtök,
Nem lehet az anya boldog.»

BÁTHORI ERZSÉBET.

A büszke Csejthe várnak
Hatalmas asszonya,
Nehézkes álmokat lát,
Ha megjön alkonya.

Mélyen, sötét üregben,
Nagy sziklavár alatt,
Sok ember-csontokat lát,
Halomra hordtakat.

A szörnyü csonthalomból
Felál egy síri lány,
Három sebet mutatva
Ifjonti homlokán.

Néz és kinos nézése
Halotti gyötrelem,
Nyög és halálnyögése
Elhangzik végtelen.

‚Legszebb virágkoromban
Ontád ki véremet!
Vérem kiált az égre,
A gyilkost verje meg.‘

S eltűnik a leányzó —
Helyén egy második
Biborpiros sebekkel
Mint rém magaskodik.

«Átok reá örökké,
Ki engemet megölt;
Az ég ne adjon üdvöt,
Ne néki sírt a föld!»

S harmadszor is leányzó
S negyedszer is tünék;
S igy véghetetlen végig
Sok száz leányka még.

S mindannyi egy ajakkal
Csak egy átkot süvölt:
«Az ég ne adjon üdvöt,
Ne néki sírt a föld.»

És végre mondni szörnyű,
Sok száz leány után,
Feláll egy új halott még,
S ily szó jön ajakán:

«Nem szántad ön leányod,
Oh kőnél kőbb kebel!
Ifjú piros vérünket
Arczodra mostad fel!»

Igy álmodik naponként
A várnak asszonya,
Kinos szívmardosás közt,
Ha megjő alkonya.

Körötte rémitőleg
Börtön-falakra lát,
Tükrében, szörnyedezve
A lányok gyilkosát.

HYMNUS.

Kárpátoktól Ádriáig
Zengjen a közének,
S veszszenek, kik ellenállnak
Forró zengzetének!

Kárpátoktól Adriáig
Egy zenét akarnak:
Adjon isten szebb jövőt az
Ébredő magyarnak.

Szebb jövendőt mint a mult volt,
Jobbat a jelennél;
Szebb jövőről régen él egy
Szent hit e nemzetnél.

Adjon néki hírt, hatalmat
A kivívt csatákra;
Nyúgodalmat, de dicsőet,
Annyi belvitákra,

Légyen egység a királynak
S nemzetnek közötte;
Egyiránt mondják az áldást
Papjai fölötte.

Védje törvény a parasztot
Ura ellenében,
És az úr jogát a jobbágy
Tartsa épségében;

És mint vére egy anyának
Hitben és reményben,
Legyen egy a szétszakadt nép
Nyelvben, érzeményben.

S lészen áldás fénykörében
A magyar hazája,
Századokról századokra
Egység oczeánja.

E hitért élünk halunk, mint
Őseink halának,
S általadjuk gyermekinknek
S gyermekink magvának.

S ivadékról ivadékra
Nem szününk remélni:
Kárpátoktól Adriáig
Hogy magyar fog élni!

Kárpátoktól Adriáig
Zengjen hát az ének:
Adjon isten szebb jövendőt
Árpád nemzetének!

KÉT DALNOK.

Egy völgynek oldalában,
Falucska végiben,
Két dalnok él szerényen
És egyszerűn igen.

A csattogány az egyik,
Egy bánatos fiú,
Megfosztá szépségétől
Őt a szerelmi bú.

A másik a pacsirta,
Alázva van porig,
Kopott fakó ruhát hord
S az út felén lakik.

De hogyha dalra kelnek
Pacsirta, csattogány;
Az egyik égbe kelve,
A másik lombhonán:

A bájoló zenére
Egész föld megvidul,
S rájok s reá az égnek
Örömkönyűje hull.

A HETYKE HUSZÁROK.

Ekéje mellett a suhancz áll,
Egy vakmerő legény;
Előtte büszkén a huszárhad
Kardot csörtetve mén.

‚Hová, hová, kardos vitézek;
Ti czifra, büszke had?'
Kiált a pórlegény utánok,
S forr melle és dagad.

«Hová megyünk-e, hej hová-e?
Prádéra, földike!»
Riad kevélyen, elbizottan
Reá mindegyike.

S hegykén, kevélyen eltekintnek
Gúny és kaczaj között,
Darócz ruháján a fiúnak
S a kérdező fölött.

‚Azt véltem a labanczra mentek,
S velök lesz háború,
Hogy annyi büszkeséggel vagytok!
Mond a paraszt fiú.

‚Ha majd a *barczba* mentek egyszer;
Köszöntsetek be itt:
Meglássuk akkor hánynak úli
E vad gőg arczait.'

Szól s visszalép ekéje mellé,
Élén egyet törül, —
S villámot láttak a huszárok,
Kettőt a dom mögül.

Az egyik a suhancz magasra
Emelt ekéje volt,
A másik önnön két szeméből
Szikrázva villámolt.

AZ UDVARI BOLOND.

Ment egykor a fényes király
Sétálni a mezőre;
Leánya volt s a víg bolond
Mezőre kisérője.

Ekéje mellett a paraszt
Daróczba van ruházva;
Végig hasítja föld rögét,
Verítékében ázva.

S szól kérdezőleg a leány,
Részvéttel szép szemében:
‚Mi ember az, király apám,
Az ott a nap hevében?‘

«Földet ruház az, jó leány,
Kenyéradó vetéssel.»
‚S a föld viszont nem ad neki?‘
«Beéri ő kevéssel.»

‚Folt folton űl ruházatán,
Arczán sanyar van és bú!'
«Örömmel dolgozik, ne bánd!»
‚Mért hát mögötte hajdu?'

„‚Miért, miért, no hát azért,
— Szól a király bolondja —
Hogy a mit az vet ott, ez itt
Komám csűrébe hordja.'"

A NÉPTÖRTÉNETBŐL.

Zsarnok űl a hősi nép nyakán,
Karja súlylyal fekszik a hazán;
Számüzetve
Benn a szent igazság;
Rabbilincsen
A dicső szabadság.

S tűr, sok évig tűr a hősi nép;
De türelme partjain kilép, —
Kél, s kelése
Tenger áradatja,
Vív, s vivása
Győzelmét aratja.

Börtönében már a zsarnok úr,
Égbe átkot szór, a földbe tűr!
Mind hiába!

Köny nem árad érte;
Őt az isten
És a sors elérte.

Vígad a nép, s győző dalja zeng,
Hő dalától honja visszareng:
Néptül áldva
Légy, oh szent igazság!
Üdvözölve
Te, arany szabadság!

MÁTYÁS KIRÁLY GÖMÖRBEN.

Mátyás király nem értett honn ülni kényesen,
Értett a harczi ménen megülni győztesen,
S ha harczi nem valának, bársony nyugágy helyett,
Mátyás király kezébe birói pálczát vett.

Bejárta szép országát, s mint béke angyala,
Törvényt, igazságot tett, a merre járt vala,
Bejárta a Dunának s Tiszának mesgyeit.
Kihallgatá urával a pór sérelmeit.

Törvény után, követvén az ős magyar szokást,
Tartott az útazásra Gömörben áldomást;
Az áldomások árja enyelgő és komoly,
Mikép Maros aranyja, Tokaj nedűje foly.

Van, a ki a királyért üríti a kehelyt,
A hon virágozása dobogtat más kebelt,
Ez a német vesztére nagy rettentőt iszik,
Az a török halálán, ez a csehén bizik.

S végig lakoztanak már, és végig ittanak, —
Egyért feledtek inni a vigadó urak,
S vigalmok a hegyig hat, hol munkás hangyakép
A tő tövét kapálja pőrén a póri nép.

Mátyás király a tréfát fölötte kedvelé,
Mátyás király föláll s int a szőlőhegy felé:
«Im, dolgozott a munkás, mig vigadánk, urak!
Ne váltanók fel őket, hogy ők vigadjanak?

Fel, a király nyomába!» Szól és előre mén,
Mikép a felkelő nap a fényes ég ivén,
Utána mén az úrnép vontatva s kénytelen,
Mikép a lomha árnyék a test után megyen.

S bámészan a parasztok reá tekintenek,
Kíváncsilag megállnak a vándor fellegek,
A nap kibú alóluk, meglátni a csodát,
A hős király kezének ügyében a kapát.

Mátyás király megedzett s dologszokott vala,
Az úrinép puhán nőtt, és otthon lomhula;
Mátyás király ügyes volt és könnyü termetű,
Az úrinép nehézkes, tömör tekintetű.

Mondjam tovább, ne mondjam a tréfa folyamát,
Mint üli a veríték az úrnép homlokát?
Mondjam tovább, ne mondjam: a gyors király mögől,
Miképen jobbra balra az úri nép kidől?

«Uram király — kiáltnak — pogány dolgot mivelsz,
Kegyelmetes tréfáddal még mind rakásra ölsz —
A kardot elviseljük, kapáljon a ki tud!»
És a panasz keserve Mátyás fülébe jut.

De mint a könnyü sólyom fölöttök a király
A megkapált barázdán nem fáradottan áll,
Arczára méltóság ül, szigor van homlokán
S a lelkendő urakhoz ily szó jön ajakán:

«Ám hagyjuk a szokatlan dolog kisérletét,
De megjegyeznetek kell nehéz verejtekét:
A föld, urak, kemény rög, s ki azt megmíveli,
Véres verejtekének gyöngyével öntözi.

Azért, ha máskor isztok, nem kell felednetek
Az áldomásba szőni: hogy éljen népetek!»
Szólott — s az úri nép megjegyzé az oktatást, —
Mátyás király Gömörben igy tarta áldomást.

GAZDAG SZEGÉNYSÉG.

Színaranyból fényes *ékszert*
Szántam hó nyakadra,
Mely sok ékes hölgy közől fényt
Vonna csak magadra;
Ah de ékét ékszereknek
Bírod önmagadban,
Ritka szíved tündököltet
Soknál gazdagabban.

Szép szövetből drága *köntöst*
Szántam erre, néked,
S már örültem, új szabása
Mint emeli éked;

Ah de szebben nem ruházna
India kelméje,
Mint ruház, emel ki lelked
Tiszta nőerénye.

Fris virágból szép *bokréta*
Annyi éke mellett,
Mint diszítné ifjuságod
Hajnalában melled;
Ah de rajta ápolod már
A legszebb virágot,
Kis fiacskád — s benne s véle
Egy egész világot.

Hő keblemből ezt a *szivet*
Végre hát kitépem,
Egy igaz-gyöngy értékét tán
Véle csak fölérem;
Ah de szívem is birod már,
S minden dobbanását —
Ily szegény és gazdag együtt!
Vedd e köny hullását.

Költőd lelke, érzelemnek
És dalnak bányája,
Dalt merít ki szent mélyéből,
Hogyha sorsa hányja,
Dalt, ha létöröm derül rá
S szép szemed sugára —
Akkor égő, ekkor édes
Harmat hull arczára.

KONT FEGYVERNÖKE

Elénekeltem Kont vitézt,
A hőset, a keményt,
Harmincz nemes bajtársival,
Szivem sugalltaként.

Elmondtam, hogy szabad haláh
Haltak mint honfiak,
S haláluk szép volt és dicső,
Mert elvért haltanak.

Miért ne mondjam őt is el,
A hű fegyvernököt?
A harminczkettedik nemest,
Ki együtt halt velök.

Ott volt urának harcziban
A hűséges legény,
Ott álla most is s látta, mik
Történnek György terén,

Mint álltanak, mint hulltak el,
Harminczan egyiránt,
Mint álla Kont, mint hulla el
Egy félország gyanánt.

A hős elhullt, a hű apród
Utána porba hull,
Nagy veszteségét érezi
Kimondhatatlanul.

«Ki a szegénynek napja volt,
A hősek csillaga,
Egész hazában serget ért
Karával egy maga,

Kivel csatákban vért ivám,
Békében áldomást,
Ki ád helyette énnekem,
Ki ád kárpótolást?»

Igy sír; szivének kérgeit
Föltépik kínjai,
Könyűt nem ismert két szeme
Tengernek árjai.

S mind látja őt, mind sír vele
A véres holt felett;
Csak a király bámúl maga
Ily hűséges szivet.

„Ki e legény, — borzadva szól,
S kérdőleg széttekint —
Ki egy felségsértő felett
Érezhet ennyi kínt?“

«Nem felségsértő, nem király!
— Kiált a hű legény —
Kontért, a hős- és honfiért
S gazdámért sirok én.

Vágasd ki a fát, s mely reá
Kulcsolta szíverét,
Kivágtad a hű ihszalag
Kölcsön tenyészetét.

Szakaszd ki a meleg szivet,
S mely éltetett, nevelt,
Tátott koporsóvá tevéd
A gazdátlan kebelt.»

És újra sír és újra szól:
«Nem ad kárpótolást,
Oh nem, nem ad, sem föld, sem ég
Kontnak helyébe mást!»

Szólott s karával görcsösen
A csonka tetemet
Közelb szorítja ajkihoz,
Sír, átkoz és nevet . . . !

S mélyen megindul a király
Ily nagy hűség fölött:
‚Kelj föl — kiált — helyed legyen
Testőreim között.

Kelj fel, fiú! hűségedért
Te veszteségedet
Királyilag kipótlom én,
Ha szolgálsz engemet.‘

De az őrjöngve visszaszól
S mint rém reá mered:
«Inkább a poklok ördögét
Mint tégedet — cseh eb!»

S váltott inkább éltén halált
A hűséges legény,
A harminczkettedik nemes
Szent Györgynek vérterén:

Sem hogy szolgálna oly királyt,
Ki törvény s jog helyett
Önkény alá hajtand vala
Egy hősi nemzetet.

A HŐS ÉS KEDVESE.

Elment a hős csatába,
Hő keble dobogott,
Kivíni fegyverével
Szabadságot, jogot.

A harczolók sorában
Első volt mindenütt,
Mint vakmerő oroszlán,
Mint lelkes honfi vítt.

S kiért kivítta harczát,
Győzelmes lett a hon;
Budában új király ül
Az ősi trónuson.

De, őt szerelem vonja,
Mely hősi tetteért
Majd myrtuságba fonja
Fürtén a harczbabért.

A *hős* jön oly lobogva, —
Hit és remény dobog
Keblén, hogy boldogítni,
Hogy boldogulni fog.

A *bölgy* közelgni látja,
Sikolt, szivére nyul . . .
Egy percz — és a magasról
A vár sánczába hull.

Mit ér immár a hősnek
Mit ér az uj király?
Szabadság győzedelme,
Az elnyomott viszály?

A *bölgy*, a ki iránta
Megszegte volt hitét,
Nem birta elviselni
Az érkező szemét.

A *hős*, ki ily jutalmat
Ily véres bért talált,
Nem tudja elviselni
A kétszeres halált.

KÉT LEÁNY.

I.

Ketten együtt két leány
Dombon álltanak,
Rózsa együtt s líliom
Így virágzanak.

Domb alatt vitéz pihen,
Egy sugár ñú;
Mint a dér sütött fenyű,
Néma, szomorú.

Dalnok ő, s a két leány
Szépen kéri őt:
«Mondj nekünk egy éneket,
De szerelmi hőt.»

És az ének megzeneg,
Dalnok ajkiról;
Benne szerelem helyett,
Gyásznak hangja szól:

A mohácsi vércsata
Napját hozta fel:
Meghasonlás a magyart
Mint temette el.

S összenéz a két leány,
Lelkök elborul;
Szép szemükből hő könyűk
Kristálygyöngye hull.

Egyikének atyja lelt
Sírt Mohács alatt;
Másikának kedvese
Volt, ki ott maradt.

Kettejök közt melyike
Volt a vesztesebb? —
Mint a dalnok bánata,
Nincs keservesebb!

Ő anyát veszíte el,
Egyetlen anyát,
Egy csapással mindenét,
A szabad hazát.

II.

Éve múlt; a dombtetőn
Elvonult a tél,
A vidék uj zöldet ölt,
Mosolyog s remél.

A leányok egyike
Dús rokont talált;
Másik a dombon gyürűt
Új jegyessel vált.

Domb alatt egy sírorom
Fű s virágtalan;
Benne a dalnok vitéz
És keserve van.

GŐZHAJÓN.

I.

Búcsút mondtam kedvesimnek...

Búcsút mondtam kedvesimnek,
Búcsút gondjaimnak;
Fájdalom s örömkönyűim
Csaknem összefolynak!

Mint madár könnyen repülnék
Szél s hab ellenébe;
Csakhogy egyik szárnyamon még
A kalitka lépe!

Lelkem, és a gőz hatalma
Mind előbbre tolna;
Csakhogy a szív száz fonállal
Kötve honn ne volna!

Vissza vágyom és előre,
Kin- és kéjtusával;
Mind hiába, elragadt már,
S visz hajóm magával!

II.

Ingatag hajón lebegve...

Ingatag hajón lebegve
Égnek és viznek közötte,
Itt vagyok pár deszkaszálon
Én a biztos föld szülötte!

Hánykodó habok honában
Nyugtát szívem nem találja;
Mint a felkapott katángot
Hord a vágyak tétovája.

És kinyujtom mind a két kart,
S nincsen, a kit megölelnék,
Messze tőlem mind a ketten,
Kiktől, és kikhöz eveznék:

Jobbom el nem éri már, kit
Honn hagyék, nőm és családom,
Mig balommal el nem érem,
Melybe térek, ősi házom.

Oly nehéz, oly könnyű szívem,
Mintha égbe kéne szállnom,
Vagy le, mélyen elmerülve,
Sírom a mélyben találnom.

AZ ÖRÖMEK ÖRÖME.

Mellettem ül szelíden,
Mellette ülök én,
Ő homlokom simítja,
Keblére dűlök én.

Nem szólok, és nem szól ő,
Mindketten hallgatunk.
Csak szűnk verése mondja:
Mi boldogok vagyunk!

Lábunknál a két gyermek,
Egy kis galambkapár,
Virág között a fűben
Csevegve, játszva jár;

Lovával, ostorával
A pajkosabb fiú;
Bábjával a leányka
Félénken összebú.

Az egyikből hazámnak
Én képzek egykoron
Egy szebb jövőre polgárt,
Neked, te drága hon!

A másikat szivének
Hő érzeményivel
Jó honfiú számára
Ő nevelendi fel.

CSALÁDI KÉPEK.

I.

Egy új világ környékez,
Új lég lehel reám;
Sajkám elért a révhez,
Hová ohajtozám.

Az új világ szivemben,
Áttükrözé magát,
Visszhangzik énekemben,
A lant új hangot ád. —

Serdülő ifjuságom
Virágzó tavaszán
Szerelem volt világom,
E zúgó oczeán.

Vágy és remény harczában
Kis sajkám evezett;
A szív, örök tusában
Vesztés s birás felett.

Most karján kedvesemnek
Előttem a határ,
Hol rám a küzdelemnek
Szerelmi díja vár. —

Ki a sajkást követted
Szerelme tengerén,
Dalát meg-megfigyelted
Szép holdas éjjelén,

Jer, lépj szerény lakába,
Nézd, e hűs fák között,
Házának templomába
Csend s béke költözött.

A sajka, pitvarához
Kötözve nyúgoszik;
A lant, a ház falához
Békén támaszkodik.

A csónakost szelíden
Hív nő karolja át,
S mutatja rét fűvében
Enyelgő magzatát.

A csónakos, faláról
Felkapja hangszerét,
S a házi boldogságról
Dalolja énekét.

II.

Megint egy év repült el
Ifjú fejed fölött,
S megint csak úgy talállak,
Mint esztendők előtt.

Nem hullott el csak egy is
Virágaid közül;
Mint év előtt, szemedben
Szemem megidvezül.

Más asszony óvakodva
Titkolja éveit,
Te büszkén számitod fel,
Mint nőlnek gyermekid.

Örülsz, hogy évre év múl;
Mert minden év után,
Értelmesül fiacskád,
Szépül a kis leány.

Az ég meg is fog áldni,
S áldjon meg rényedért,*
Ki gyermkidnek élsz csak
És gyermekeidért,

S én a ki mindezeknek
Szemlélője vagyok,
Még én is ennyi kéjben
Még vissza ifjadok.

III.

Köröttem itt futosnak ők,
A kedves gyermekek;
Anyjánál a kis harmadik
Bölcsőben szendereg.

* Rény = erény. Kölcseytől használt szó.

Csendet parancsolok nekik,
Az egyik könyvet nyér;
A másik felmász térdemen,
És tollat irni kér.

A könyvet czim- s több lap hián
Még vissza kaphatom,
De képe, egy szép Göthe-fej,
Szem- s orrnélküli rom.

A másik, mig szétnézheték,
A téntát dönti el,
Vagy szörnyű gólyalábakat
Rak írt ivemre fel.

Hagyján! a czél elérve van,
S én nem neheztelek:
Anyjánál a kis harmadik
Még egyre szendereg.

IV.

Kell-e nékem zaj s mulatság
Csendek emberének?
A ki rabja — igy gunyoltok —
Házi életének.

Kell nekem zaj és mulatság,
De nem a világé,
Vagy bizony azt vélitek tán,
Síri csend a házé?

Kell nekem zaj és mulatság,
Mennyit ők okoznak!
Sippal, dobbal kis vitézim,
Hogy ha rám robognak.

Kell nekem zaj és mulatság,
Sőt csak ebben élek;
És ha mégis megsokalnám —
Szerepet cserélek.

S gyermekek közt gyermek állok;
Együtt szökdecsélünk!
Ki tagadja hogy mi itthon
Jó zajoskán élünk?

V.

És mennek ők s hadd menjenek
A nagy világ szerint!
Megyünk mi is, miként s hová
Szivünk sugalma int.

Bársonyt és selymet öltsenek
Háromszor egy napon;
Öltünk, ha kell, ékszert mi is,
A mennyi s mink vagyon.

Ők a divattár bábjait
Igaz s ál ékivel;
Én a fiut, te a leányt
Öltöd karodra fel.

Utczákra ők, hogy lássanak
S láttassák magokat,
Szinházba most, bálokra majd,
Mint ez vagy az divat.

A zöldbe mi, hol fű, virág,
S szökelő csermelyék,
S a szent természet báj ölén
Velünk örül az ég.

Az ég egy nagy, szent templomiv
Leszen fejünk felett,
Körül a vig madársereg
Zeng édes éneket.

S mi négyen ottan térdelünk,
Némán elál szavunk!
A némaság egy háladal:
Mily boldogok vagyunk!

VI.

A városból ha *megjövök*,
Elém vigan szökellenek,
Ezer kérdés és csók között,
Mind hárman rajtam csüggenek.
Egy vár vagyok, mit hős sereg
Száll meg, s veszen be ostromul;
Csakhogy csatánkban vér helyett
Kéj és örömnek könyje hull.

Ha *elmegyek*, a távozót
Híven körűlveszik megint,
Mindegyik édes szót rebeg,
Mindegyik búcsu-csókot int.
Hajó vagyok, mely gazdagon
Kincsekkel rakva utra kel;
Csakhogy a kincs, mit én viszek,
Egy kéjjel telt boldog kebel.

S ha érkezem, ha távozom,
Ha csendben otthon dolgozom:
A kis sereg mint méhiraj,
Körűlrajogja asztalom,
S valóban és végtére is,
A kedves édes gyermekek,
Nem mások én szívemnek ők,
Mint döngicsélő méhsereg.

Miként a méhnek, nékik is,
Egy rózsakert még a világ,
Édes gyönyört rejt, nyujt nekik
Minden bokor, minden virág.
S miként a kis méh a köpűt,
Megmézesítik szívemet,
Belé hordván szinméz gyanánt
Ezernyi édes érzetet.

VII.

‚A tavasz elnyilt virági,
Már tudom nem kellenek,
Sem az ősz késő rózsái
Még hozzád nem illenek.

Szólj, miből tűzzek tehát
Fürteidre koronát?'
«Nyár hevében, tél fagyában
Hogyha tiszta, hogyha hív,
Két szerető birtokában
Legbecsesb virág a — szív;
E virágot, ha birod,
Legkedvesb ajándokod.»

Szólt a férj, felelt az asszony —
Bú s örömben régi pár,
S mégis ifjak, bár fölöttük
A tavasz nyárára jár;
Mert a szív nem hervadó
Télizöld, ha tiszta s jó.

‚Kebelemnek birtokában
Tiszta és hű szív lobog.'
«Nyár hevében, tél fagyában
Az enyém érted dobog.»
Szól a férj, a nő felel —
S keblen nyugszik hő kebel.

Egy szó s két csók csattanása,
S a virág átadatik,
Két kebel egy dobbanása,
És a szív megértetik.
Mert a szív, e ritka kincs!
Legszólóbb — hol nyelve nincs!

VIII.

Ő nem jött földi kincscsel,
Én neki nem vivék;
Mégis frigyünk az égtől
Mégis megáldaték.

Én is letettem, ő is
Alapnak egy követ,
Mindketten egyezőleg
Egy szerető szivet.

A szerelem malasztja
Erőt lehelt belénk;
Minden szívdobbanással
Kőt kőre építénk.

S látatlan, észrevétlen
Épitve lőn a ház,
Falai között kedély és
Szerény öröm tanyáz.

A szikra, mit szerelmünk
Oltárán ápolánk,
Élesztő napsugárként
Világit most reánk.

S csendes meleg tüzénél
Mely űl, a kis család,
A házi boldogságnak
Énekli hymnusát.

B46092

IX.

De hát ugyan már melyik az,
Kit szívem legjobban szeret:
E kékszemű lányt, e nyulánk,
Vagy ezt a tömzsi gyermeket?

Ha nézem e bogárszeműt,
Azt érezem, hogy ő maga
Legkedvesebb, mivelhogy ő
Szerelmünk első záloga.

Ha nyakamon a lányka csügg,
S viszont én a kis csacska szán:
Ő nekem a legkedvesebb,
Mert két fiú közt ő a lány.

Igen, de itt a harmadik,
S szívemben újra kész a harcz —
Ő legkisebb, úgy gondolom,
S most legkedvesb ez angyalarcz.

Válaszszon a ki tud s akar!
Én nem tudok, s nem akarok;
Egy asszonyt s három gyermeket
Szeretni tán csak elbirok!

X.

Itt a karácson! mint örülnek
A kedves magzatok!
Hitben, reményben, szeretetben
Mind milyen gazdagok!

Mint repdes a szív mindegyikben,
Hogy Jézus eljövend,
Hogy tőle mindenik, ki jó volt
Ajándékot nyerend!

Ablak közé tányért, kosárkát
Teszen fiú s leány,
Arany hegyekről álmodoznak
Egész nagy éjszakán.

S a holnapot, ki írja azt le?
A kedves holnapot,
Midőn mindenki megpillantja
A szent ajándokot?

A szép karácsonfát, e képet,
E bábut, e lovat —
Ezt is, meg azt is, mind ő kapta,
Mert jó volt s szót fogadt!

Mint égi tárgyhoz áhitattal
Nyúl remegő keze, —
Tapsol, nevet, szökell örömben,
Kéj minden érzete!

A szív önkényt jónak s erénynek
Varázsát érezi —
S isten e kéjt egy jobb életre
Foglalóul veszi.

436822A

XI.

Ha most apám, az ősz úr,
Igy látna köztetek;
Ha most anyám, a jó szív,
Igy együtt lepne meg!

A jó öreg remegve
Kitárná két karát,
Elmondaná fölöttünk
Áldása szent szavát.

Anyánk, hő érzeményit
Tovább nem bírva el,
Fejenként megfürösztne
Örömkönyűivel.

S mi kéjben és örömben
S e három kis virág;
Én, anyja gyermekimnek
S a kisded unokák,

Mi kéjben és örömben
Keblökre hullanánk —
Az ég egész terhével
Szakadhat így reánk!

XII.

‚Bölcsőmtől az oltárig'
Volt hő kivánatom;
Bölcsőmtől az oltárig
Hozott el csónakom.

Másik felét utamnak
Megint ezen teszem;
‚Az oltártól a sírig,'
Mely végutam leszen.

AZ OBSITOS.

I.

Az obsitos és Napoleon.

Hárman valának együtt, a potrohos biró,
Egy obsitos vitéz, és a furfangos iró;
A többi asztaloknál együtt és szerteszét,
Vidám paraszt legények itták a hegy levét.

Ott ültek iddogáltak vecsernye óta már,
Keringett és fel is dőlt a bujdosó pohár;
Mátyás király sem nyert tán több éljent a Dunán,
Mint mennyit Háry János, az obsitos magán.

S volt is miért e nagy zaj, ez éljen-háború,
Az obsitosnak párját nem látta hat falú,
A szem, a száj elállott merész beszédein,
Ország-világ csodálta vitézi tettein.

Most is kezébe kapván az öblös meszelyest,
Kalandos életéből regét regére kezd;
Hol s merre járt, mit látott, mit tett ő s társai,
S hallgatva függtek rajta mindnyájok ajkai.

Ő, ki ármádiákat vert széjjel egy magán,
Túl jára hadnagyával az Operenczián,
Ki franczia fejekkel sátrát körül raká,
És a világ végénél lábát lelógatá.

«De még ez mind csak semmi» szokása mondani,
S közelb csoportosulnak a többit hallani.
«Mit! semmi? — mond a bíró — a soknál is sokabb,
Igyék, komám!» és isznak mindnyájan mint a csap.

«Nem addig van — kiált most a furfangos diák,
A legjavát elhagyta — és most őt hallgaták —
Kendtek még mit sem tudnak, ha egyet el nem mond,
Hogyan fogá el bátyó a nagy Napoleont.»

«Hm! mond az obsitos hős, — a nagy Napoleon!
Nagy ő a francziák közt — és vállán egyet von,
De engem ugy segéljen, nem a magyar között,
S hát még — veté utána — magyar huszár előtt!»

És itt magát értette az obsitos baka,
Ámbár lovon soh'sem volt éltében jó maga:
De annyit emlegette és annyiszor lovát,
Hogy végre is huszárnak kellett hinni magát.

«Hol volt, hol nem, bizonnyal már meg nem mondhatom,
Kétszázezer vitézzel jött ránk Napoleon,
Mi tán mindössze százan, vagy kétszázan valánk,
Mind nyalka szép huszárok, mind tűz és annyi láng.»

A furfangos diák itt szörnyet prüszente rá,
De Háry ő beszédét tovább is folytatá:
«Kétszázezernek ellen kétszáz, az angyalát!
Mit gondol kend, biró úr, ki adta meg torát?»

«Ki adta volna, hát ki!» viszonz a kérdözött,
Csak volt a kapitányban ész, és nem ütközött?»
«Volt ám, de volt kurázs is, komék, és mekkora;
Megütközénk biz, és hogy!» kiált a vén baka.

Magam valék az első, ki közbe vágtaték,
Hullott a francziája mint húll a fű, a jég!
A nap megállt fölöttünk bámulni a csodát,
Kétszázezret hogy vert meg kétszáz, az angyalát!»

És a diák ujonta szörnyet prüszente rá,
De Háry ő beszédét tovább is folytatá;
«Futottak már a franczok, mint szélben a katáng,
Utánok a magyarság, hogy szinte fulladánk!

S im a futóknak közte meglátom a vezért,
Arany kengyelben lába, lovával szél sem ért,
De én is paripámat utána rugtatom,
S egy sürü erdő szélén — vitézül elfogom.

«Az angyalát! kiálték, s megcsípem őt nyakon,
Most valld meg, úgy-e, hogy te vagy a Napoleon?»
«Való, a mi való — szólt — vitéz, hogy az vagyok,
Csak éltemnek kegyelmezz, adós nem maradok.

Kérj tőlem a mi tetszik, vitéz magyar legény,
A francziák császára kincsekben nem szegény!»
«Az angyalát! — kiáltám — uram, nem addig a!
De jősz a kapitányhoz lánczhordta franczia.»

És a diák ujonta szörnyet prüszente rá,
De Háry ő beszédét tovább is folytatá:
«Mentünk és mendegéltünk, s kiérvén a sikon,
Egy hat lovas hintó áll előttünk gazdagon.

A hat lovas hintóban egy úri asszony ült,
Aranytól és gyémánttól ruhája nehezült,
A mint reánk tekinte: Oh Jézus Mária!
Kiálta; mert hogy ő volt Mária Luiza.

«Igy kell-e téged látnom, oh nagy Napoleon!
Én nagy felségü férjem, kegyetlen lánczokon?
S ki vagy te, jó vitézem, ki őtet elfogád?»
«Vitéz Joannes Háry, — mondám — az angyalát!»

«Halld, a mit én tenéked itt mondok, jó vitéz;
— Szólt most az úri asszony, s mélyen szemembe néz —
Te oly vitézi tettet követtél itten el,
Minőt még egy magyar sem, mely nagy díjt érdemel.

Ha őt te elbocsátod, igéretet teszünk,
Hogy holtom- s holtodiglan enyém tiéd leszünk.» —
«Az angyalát! kiáltám, felséges asszonyom,
Tudom, mi a becsület, legyen szabad rabom.

Szép asszonyért, szép lányért az igazi vitéz
Tüzet vizet kiállni, pokolba menni kész,
Vitéz Joannes Háry igaz magyar nevem,
Üljön fel a császár úr, — itt van reá kezem!»

És a diák szörnyüen s nagyot prüszent közé,
De Háry ő beszédét ekképen végezé:
«Mondottam és a császár legott elvágtatott,
De két kezembe két szép arany órát nyomott.

Az egyiket, gondoltam, kapitányomnak hagyom,
A másikat későbben elkérte hadnagyom;
Az angyalát! csak egyet tartottam volna meg.
Mert most el is lihetik, nem is, kigyelmetek.»

De ők hitték mindannyin, a potrohos biró,
A vígadó legények, még a gonosz iró,
A furfangos diák is nagyot hörpentve szólt:
Nincs oly vitéz a földön, mint Háry bátya volt.

II.

Az obsitos látogatása Ferencz császárnál.

Nagy, derék vitéz kend, vitéz Háry János,
A sereg kend nélkül bizony nagy hiányos.

Vajh! sokat beszélt el sok vitéz dologról,
A mit ember nem hall hetvenhét országról,

Elbeszélte nekünk: Franczia országban,
A tengernek partján hogy járt Padovában,

Látván ő nagy partján óriási rákot,
Ollójával felvett egy lovas kozákot.

És midőn bejárta szép Tirolországot,
A stájer hegyekben oly magasra hágott:

Hogy haját a napnak lángja meg ne kapja,
A hegyet végiglen, csak hason mászhatta.

Máskor Mantovában kedvre táborozván,
Hétfejű sárkánynyal vítt mint egy oroszlán.

És ki tudná végét, és ki tudna mindent,
Vitéz Háry János, vajmi nagy vitéz kend.

De ha még ezerszer oly vitézlő volna,
Mint a mekkorának tudja kendet Tolna,

Azt nem engedjük meg, ily jó kedvben lévén,
Hogy ne mondatnók el e vidám tor végén:

Mint s hogyan járt el kend Bécsnek városában,
Király ő felsége látogatásában.

És az obsitos hős, társin eltekintvén,
Megsodorja bajszát, kettőt is köhintvén,

Kémlelődve, nincs-e tán diák körötte,
A ki elprüsszentse jó magát fölötte.

De diák ez egyszer nem volt a bokorban,
Mind igaz hivő vett részt az éji torban.

S vitéz Háry János isten-igazában,
Elveté a sulykot ő bátorságában.

«Bécsbe — kezdé — Bécsbe, hát no hébe hóba,
Kedvem szottyan menni kis látogatóba.

Sok barátom él ott, s nem egy generális,
Sőt valót beszélve, maga a király is.

Kinek ő felségét a halál torkából
Én mentettem meg, nem messze Padovától.

Mentem mendegéltem — vagy mit is beszélek?
Gyors fakóm vitt hátán, mint igaz, hogy élek.

Hej ha élne, most sem látná senki párját,
S mint a szél elértem rajta Bécsnek várát.

És hogy a hajnallal a városba értem,
A király házára mindjárt ráismértem

Kétfejű sasáról, mely a háztetőn űl,
S mindennap egy tulkot költ el egy ebédűl.

Ott fakó lovamról kényesen leszöktem,
A sövény fájához, mint illik, kötöttem.

Magam végig mentem az isterázsákot,
Egytől egyig ismert, régi jó barátot.

Végre eljutottam a tornácz végére,
Kezem egy ajtónak tevén kilincsére.

Vasból volt az ajtó, de nem nyilt szobába,
Szép fehér ezüstből másik nyilt nyomába.

Az ezüst után a harmadikba buktam,
Tiszta szinaranyból, ott be is nyitottam.

Hát nem is hogy én, de a mint rám tekinte,
Maga ő felsége szólt s magához inte.

«Isten hozta kendet, régi jó barátom,
Nos, hogy állunk — kérdé — frissen a mint látom.»

«Hála isten — mondám — megvagyok biz ott még!
Még a régi bőrben, mint láthatja fölség.

Jó fakóm is, az no, melyen ő felségét
Egykor megmentettem; járja, de a végét.»

S jó hogy említettem a szegény páráját,
Mert legott a jó úr igy kezdé mondását:

«Hát ugyan hol hagytad a szegényt? azonnal
Istállóba vele, parádés lovammal:

Egy azon jászolból kapjon eleséget,
Még pedig aranyból» — s küldte a cselédet.

«Hát te már ettél-e?» kérdezé jósággal.
«Nem bizony még, felség! kérem átossággal.»

«Semmi no, csak ülj le — mondá és letültem, —
Van még vacsoráról egy darabka sültem.»

S asztala fiából egyben ki is vette,
S egy fehér czipóval én elém letette.

Erre bekiálta a mellék szobába,
«Van-e még, hej anyjuk, a slivoviczába?»

«Nincs bizony, felséges férjem és királyom,
Most kapá utolsó kortyát a lokájom!»

Szólott a királyné. «Ej no, küldjön el hát,
A zsidóhoz át, itt a pénz, egy gárdistát!»

Dictum factum, úgy lett, hej de nem hiába
Hogy királynak hozta, gyorsan is járt lába.

S Mózsi, nem hiába, hogy királynak mérte,
Fínomul kitellett, mondhatom, mértéke.

És a mint ekképen ittunk, eddegéltünk,
Régi harczainkról jóizün beszéltünk:

Hát körötttünk egyszer oly sikoltozás van,
Mint mikor két tábor van hadakozásban.

A királyi urfik (most látám őket meg)
Czifra tarsolyomért összeverekedtek.

«Gyermekek! — kiálta rájok édes apjok —
Hát ki van a háznál, hogy ti hajba kaptok?

Hát az angyalát is, vitéz Háry bácsit
Egy sem látja? mindjárt parolát és pácsit.»

Dictum factum, a kis urfik rendre jöttek,
Vas markomba pompás parolát ütöttek,

Én pedig benyultam czifra tarsolyomba,
S egy-egy karajczárkát vettem a markomba.

«Nem, barátom, ezt nem engedem neked meg,
— Szólott a király — pénz nem való gyermeknek.

Pénzre több szükséged van neked, vitézem.»
Mire markomat már tömve, dugva érzem.

Szépen megköszöntem, rája elbucsúztam,
Jóllakott fakómat aklából kihoztam.

S a királyi abrak nem is volt hiába,
Mert alig került be huszonnégy órába,

S Bécsből itthon voltam, megcsinált gavallér,
Mert a pénz ezüst volt, s mind meg-annyi tallér.

Tallér, az angyalát! még pedig lázsiás,
Hej, hogy elfogyának, mint ezernyi sok más!

De azért az Isten tartsa meg királyom,
Soh' se lesz nekem több olyan jó barátom.

DEÁK SZAVA ÉS DEÁK SZAVAK.

Nem hallhatta *Deák szavait* termében az ország,
S fájt vala a vesztés a haza rendeinek.
Egyki nagyot gondolt, s nagy rögtön szóla deákul,
S im az egész gyűlés halla *deák szavakat*,
Melyike, mondjátok, volt kínosb elviselésre;
Nem hallhatni amazt, vagy pedig hallani ezt?

KANDALLÓ-DAL.

Kályha mellett fűl a német,
Sert iszik s tobákol,
Fojtó szénnel fűt, süt és főz
A nehézkes angol;
Magyar ember kandallóba
Maga gyújtja fáját,
Versenyt szíjja füsti mellett
Hosszu, nagy pipáját.

Üdvözöllek, jó barátim,
Kik meglátogattok,
E hazának jó, balsorsban
S nékem hívem vagytok.
Néked is, hej vándor, ott künn
Hóban és viharban,
A meleg kandalló mellett,
Ha magyar vagy, hely van.

Mint e cserfa légyen a szív
Ép s kemény a mellben;
Mint e láng lobogjon a szív
Tiszta szeretetben:
Szeretetben a hazáért,
Mely tettekre gyújtson;
Szerelemben a leányért,
Mely megboldogítson.

Énkezemmel raktam a fát,
Lángját felszítottam;
A rakásban, a szításban
Két dolgot gondoltam:
Igy rakassék máglya, minden
Áruló számára,
S égjen el, mint itt ezen fa,
Ó a hon javára.

Másik, a mit elgondoltam,
Vágyam és imám lett:
Vajha lángra igy lehetne
Szítni minden keblet,

Hogy miként e fahasáb itt,
A hogy égni látod,
Bárcsak annyit eszközölne,
— Meleget s világot!

Rakj a tűzre, szép leányka,
Barna kis galambom,
Tápot adni kell a tűznek,
Hogy felsustorogjon, —
Nem elég, szívben szerelmet
Gyújtni szép szemekkel,
A dics az, fentartni lángját
Uj s új kellemekkel.

És ti szíves, jó barátim,
És te messze vendég,
Gyújtsatok rá, mig a tűz ott,
Mig a szív itt benn ég!
Üssük össze serleginket,
Vígan egyre másra —
Sűrű nagy füstöt bocsátván
A nagy áldomásra.

A nagy áldomást a honnak
S minden jó fiának,
És a sűrű, hosszu füstöt
Régi borujának, —
Hogy, miként e füst sötéten
Nehezült fölébe,
Hogy, miként e füst, enyészszék
Semmiség ürébe!

De mi zúg künn a vidéken,
Mi süvölt fülünkbe?
A vihar hárfája zendül
Társas énekünkbe.
Rajta szélvész a viharban,
Rajta, társak itt benn!
Fölmelegszik lélek és szív,
Lelkes énekekben!

S ha dalunk oly hangosan szól
Mint a vész hárfája,
Ha szivünk oly melegen ég
Mint e tűz lávája:
Mit nekünk hó, mit nekünk tél,
Dermesztő fagyában?
Csakhogy a szív országában
Ébredő tavasz van!

A VÉSZ SZELLEME.

Lenn mélyen a földben,
Melynek közepette
A néma enyészet
Lakát felütötte,
Tanyázom én.

Világom az éjfél
Vak, síri homálya,
A rom diadalma,
Az élet halála
Én életem.

Köröttem üvöltnek,
A melyek uralnak,
Vad harczban a vészek,
Mint annyi hatalmak.
Csak int kezem —

S föllázad a szélvész,
Mely tombol alattam,
Zúgó paripáját
Bérembe fogadtam —
Elő, elő!

Nyakába hajítom
Kezembül a féket,
Nem nézve, hová, hol?
Bezúgom a léget —
Ki áll utat?...

Lesodrom a szírtet,
Mely csúcscsal eget vert,
Mint nádat az erdőt,
Mint pelyhet az embert
Odább fuvom.

Felszítom a szikrát,
Mely ős elemében
Sustorgva czikázik
A föld üregében,
S ha lángra kelt:

Órjási hegyekből
A földre okádom,
Hogy a mi van és él
A messze világon,
Hamvadjon el. —

Medrébe lesújtok
A néma vizeknek,
Hogy bőszen előttem
Mint rémek ügetnek
Hegy- s völgyön át.

Elöntni a földet,
Elnyelni az éltet,
Elsodrani mindent,
Mi veszhet, enyészhet,
Merüljön el!

S ha nyargal a szélvész,
Föllázad a tenger,
A láva tüzet hány,
Őrülten az ember
Porban jajong.

Felsíva kedemben,*
Magasra repülök,
Csattogva megálíván,
Kéjárba merülök
Munkám felett! — —

* Kedvemben.

Most, ember! emeld föl
Födet, a kevélyet,
Hirdesd, hogy erős vagy,
Hogy gyáva szeszélyed
A föld ura.

Gránit palotáid
Szédelgve inognak,
Kincsedre a tenger
Mélységi vihognak,
Hajód elült!

Mondd zöldnek a rétet
Kalászod aranynak, —
Árvíz iszapában
Temetve rohadnak
Vetéseid!

Csak állj ki, csak állj ki
A puszta vidékre,
Kiáltsd ki az átkot,
Vagy esdj fel az égre!
Késő vagyon!

Kétségbeesésed
Végső sugaráúl,
Utánad uszítom
Éjedbe világúl
Fáklyám tüzét!

És fenlobog a láng,
Üvöltöz a szélvész,
Megárad az árviz,
Nincs semmi menekvés,
Sehol, sehol!

Csak én vagyok ébren
S órjási hatalmam, —
A vész diadalma
Fölöttem, alattam,
Az én dücsöm.

Király vagyok és úr
A merre halál van,
Rettegjetek engem
Életben, halálban
A vész urát!

MAGYAR HÖLGY.

Magyar hölgynek születtél,
Áldd érte sorsodat!
Magyar hölgynek születni,
Nagy és szép gondolat.
Oh hölgy, ki azt megérted,
Mi szép vagy és mi nagy!
Rendeltetés az égből,
A földön áldva vagy.

Szépnek teremte isten,
Mert hölgynek alkota
Virág a hölgy, az élet
Szépsége, illata;
Gyöngy, drága s ritka gyöngy ő
A szívnek tengerén,
Szelíd és tünde csillag
A szerelem egén.

De te midőn születtél,
Két hivatást nyerél:
A hölgyét s honleányét,
Mert hölgy s magyar levél, —
Te néked szebb, dicsőbb tért
Szabott a végezés;
Születni és szeretni —
Magyar hölgynek kevés!

Te egy *alvó* hazának
Lányául születél,
Fölébredő nemzetnek
Anyjává tétetél;
Mit érne tündöklőlnöd
Egy büszhödt tó fölött?
Mit, szép virágnak lenned
Gyász sirhalmok között?

Te néked korcs *apákal*
Jutott, ébreszteni,
Hazádnak tűzhelyéhez
Férjed tériteni,

S szived lángjába mártván
Vezér szövétneked,
Hazád szeretetére
Nevelni *gyermeked.*

Hogy légyen, a mi nincsen,
Egység e bús hazán;
Minden magyar, mi nem volt,
Csak honfi, honleány, —
Hogy egy gyürűvé forrjon
Árpádnak nemzete!
S e szép arany gyürűben
A gyémánt gyöngye — te!

Magyar hölgynek születtél,
Tedd hivatásodat!
Egy hon nemtője lenni,
Mi szép egy gondolat!
Oh hölgy, ki ezt betöltéd,
Mi szép vagy és mi nagy!
Rendeltetés az égből,
A földön áldva vagy.

VAHOT IMRÉHEZ.

Pest, augusztus 1-jén 1844.

Ágat kivántál pályalombjaimból
S jegyzékeket, hogy életrajzomat
Megírd belőlük. Hagyd el, jó barátom!
Mit érdekelhet éltem egy hazát,

Melynek (ne vedd dicsekvő álerénynek)
Még oly parányit adtam; mit nyerend
A nagy közönség vagy lapod vele,
Ha feljegyezzük, hol s mikor születtem,
Mit irtam és mit tettem ekkorig?
Ha az, mit irtam s tettem, önmagát
Föntartni képes, fenmarad nevem;
Ha nem: haláltól meg nem óv lapod.

Vagy azt jegyezzem föl, hol iskoláztam,
Melyik tanitóm vert legtöbb diákot
Fejembe, melyik büntetett leginkább,
Ha szép hazám nyelvén beszélni mertem...
Az iskolát nem úgy tanultam én,
Hogy édesen gondoljak vissza rá;
Lelkemnek azt, mit vágyott, meg nem adta,
S igy én viszont adósa maradék.
Pécset Virágon és Zalánfutásán
Csüggött szivem s a Himfy hősregéin;
Pesten cométának hitt a tanító
Mint ritka vendégét mathesisán,
S mert télen a könyvtárnak olvasóját
Jobban fütötték, mint szállásomat,
Tanyát ütöttem foliansi közt...
Az isten, a ki keblemben lakott,
A szent művészet tündér csarnokát
Mutatta fel lelkemnek álmain,
S mindent tanultam hangya-szorgalommal,
Csak azt nem, a mit az élet kivánt.
Miért mutatnál fel ily életet?
Melyet ha visszaélnem kellene,
Igaz, megint csak úgy élném magam;

De hogy fiam, vagy más kövesse azt,
Föltételetlen nem tanácslanám,
Mert irva van, ki e pályára lép,
Az a világgal már számot vetett.
Avagy kevés örömvirágimat,
És szenvedésim hosszú táborát
Irjam, s irassam újra általad?
Azok, barátom, mást nem érdekelnek,
Mint engem és legfölebb titeket,
Kikhez szivem rokonszerelme vonz,
Az ősz szüléket s jó testvéreket,
Egy két barátot és a szende nőt,
Kiben megüdvözültem itt a földön.
Az öröm törékeny harmatcsepp, barátom,
Az a keserv is: míg a rét virágán,
Vagy a szemeknek pilláin ragyog,
Tükrözve áll gyöngyében egy világ,
A szép szivárvány minden színeiben!
De ejtsd tengerbe a csepp harmatot,
Vagy a világ ölébe könnyedet,
S ki mondja, hogy gyöngyöt vetél belé?
A tenger is, mint a világ is abban
Csak a vizet, a csepp vizet fogadja...
Maradjanak hát szívemé tovább is,
Maradjanak, barátom, birtokomban
Az öröm s keservnek átélt perczei.
Nekem s talán tinektek gyöngyök ők;
A nagy világ nélkülök ellehet. —
Tiz év előtt, huszonkét éves ifjú
Meleg szivemnek érezvén ütését,
Sírtam magányom csendes rejtekében,
Hogy ennyi korra jutván, nem lelék

E nagy hazában szívet, mely szerelmet
Esdő szivemnek testvérlángolással
Megoszsza forrón égő lángjait;
Most újra sírok, edzett férfiú,
Hogy ennyi korra jutván, mily csekély az,
Mit vágyaimhoz mérve teheték.
E hon nem a lant és babér hazája,
A dalnok ihlett, ihletlen dala
Egyképen elszáll szellők szárnyain,
A nép nem érti meg apostolait.
S mi néha-néha visszazeng dalukból,
Nem a szivé, a sziklabércz echója.
Mit is törődik azzal a világ,
Az ég esőjén nőtt-e a virág fel,
Vagy hű kertésze könnyel öntözé?
Csak ablakán vagy keblén illatozzék!
Mi gondja rá, miből termett a gyöngy,
Melyet füzérben hord nyakán a nő;
Érzéketlen kis kődarabka-e,
Vagy érező állatka könnyűje?
Csak szép nyakát ékítse csillogása!
Mi gondja, vígan szőtte szálait
A szálereszto kis selyembogár,
Vagy életét temette el művébe?
Csakhogy szövése szép kelméket adjon!
Ez a világ — az a dalnok, barátom!

Vagy azt tudassuk szíves olvasóddal,
Mi rangban állok a polgári pályán?
Mily hivatalban, melyek czímeim?
Kunyhóban élek avvagy palotában,
És több eféle fontos dolgokat?

Rangomra kurtán hangzanék a válasz:
«Iró vagyok» — vagy ha hizelgeni
Szabad magamnak — «költő I» ebből áll,
Ennél egyébre nem vágyódom én,
S nagyobbra nem kell, hogy lelkem törekjék.
Polgári pályám megvagyon nekem,
A legszivélyesb nő rokon szivében,
S egy gyermekimben szépen sarjadó
Családi élet földi édenében.
Ennek s hazámnak minden érverést
Szentelni, tartom legszebb hivatalnak;
S igy czimem is csak úgy legyen s csak egy
Az emberé és a hű honfié.

HIT, REMÉNY ÉS SZERETET.

Téged *hiszünk*, nagy Isten,
Mindenható király!
Ki földön és az égen
Örökké vagy s valál,
Ki térben és időben
Megfoghatatlanúl,
Mult és jelen s jövendőn
Áldásként átvonúl.

Benned *remélünk*, Isten!
Mert nyilatkoztatád,
Hogy úgy imádhatunk mint
Kegyes szelid atyát,

Ki szent gondviseléssel
Fejünk felett viraszt,
Ki tévedőknek is nyújt
Szelid, kegyes vigaszt.

Téged merünk *szeretni*
Fiadnak általa,
Ki szent, dicső tanával,
Mely szeretet vala,
Az isten és ember közt
Szent híd gyanánt felállt,
S ki által igy az ég s föld
Egy szép egészszé vált!

Téged hiszünk, nagy Isten,
Ég, föld dicső ura,
Benned remélünk, Isten!
Szelid kegyes atya.
Téged merünk szeretni
Fiadnak általa;
Mert te vagy a szeretet
Legtisztább hajnala!

MAGYAR LEÁNY DALA.

Magyar leány vagyok —
E szóra szívem feldobog;
S ha nem dobogna hangosabban,
Kitépném enmagam...
Inkább mi sem, mint nem magyar szív,
Ez esküm s jelszavam!

Magyar leány vagyok —
Hazám nyelvén szólok, tudok;
E nyelven esdek istenemhez
Imámban a honér';
E nyelven esküszöm szerelmet,
Síromba ez kisér.

Magyar leány vagyok —
Szívemben, érzem, láng lobog,
Szeretni egykor tiszta-híven,
Szeretni lelkesen...
De kit szivem választ, magyar fi,
És honfiú legyen!

Magyar leány vagyok —
Magyar nő lenni lángolok,
Hogy szebb, nemesb jövőt teremtsek,
Mint volt a mult s jelen,
Hol minden férfi honfi s a hölgy
Mind honleány legyen.

Magyar leány vagyok —
Mert lenni más nem is tudok,
A könyv, mely lelkem nemesíti,
Rosszabb-e, ha magyar?
S a honi kelme, melyet öltök,
Tán rútabbúl takar?

Magyar leány vagyok —
S az lenni síromig fogok,
Ne légyen a hon, dalnokával

Sohajtni kénytelen:
Hogy nőtlen ország Magyarország;
Mert hölgye — idegen!

Magyar leány vagyok —
Érzem, ha szívemhez nyulok...
Magyar leány és hon leánya,
Mily büszke öntudat!
Hitem, szerelmem szent könyvében
Ez legszebb ágazat!

BEZERÉDI ISTVÁNHOZ.

Pest, januárban 1845.

Hallám a hírnek gyász kongásiból
A nagy csapást, mely kebledet találta,
A szörnyü rablást, melyet házadon,
Elkövetett az ó év angyala,
Hogy megrengett belé az ősi ház,
Meg férfi kebled gránit temploma.
S midőn az új év földerült reád,
Feldúltan állott a ház, a kebel,
Mert a mi éke és reménye volt,
A testben és lélekben ékesen
Fejlett virágot, szíved büszkeségét,
Tolnánk virágzó *Flóráját*, halálos
Lehelletétől elhervasztva lelted.
Hallottam és elképedék,... előttem
Állott egész nagyságában keserved:
A gyermekvesztés sajgó érzete,
Mely átnyilalta kebled húrjait,

A kín, a hosszú, tompa fájdalom,
Mely rákövetkezék, előttem állt, —
S nagy vakmerőség volna, érezem,
Ily kínok ellenében, a vigasznak
Szavát emelni, rút szentségtörés,
Sajgó sebeit föltépni általa.

Te nem szorúltál érzelgő vigaszra,
Elég neked, ha résztvevő szivekkel
Találkozol. Lelked magasztosabb,
Kebledben edzett férfi szív dobog,
S nagyobb csapás nem görbitendne meg;
Mert mind a kettőt *egy nemzet* baján
Edzéd meg, egy hullámon hányatott
Ország hajóján neveléd szilárddá...
Te a hazáé vagy, — nem durva Brútus,
Ki hajthatatlan sziklaként tekinti
A bárd alatt elhullni gyermekit,
S a mélyen érző szív legemberibb
Tolmácsait szégyenli, a könyűt;
S nem is könyűkben fürdő asszonyember,
Ki lágy panaszba fojtja életét;
De mint a régi Hellás hősei,
Szálkardra hívod üldő sorsodat,
Melynek minél nagyobb csapása rajtad,
Annál erősbnek érzed karodat,
Annál magasztosb hévvel gyúl ki benned
Az égi szikra: tenni halhatatlant.

Im mostan is, míg törzsöd pusztítója,
A zord halál kegyetlen angyala,
Házad köré cyprusberket kerít:

Te a hazának sivatagjain
Egy nagy oasist ültetsz, mely utóbb
(Az isten adja, hogy megérd) virágzó
Kertté bűvölje Brassóig Posonytól
És Kárpátoktól Ádriáig e hont!
És míg az ó év fájdalmas sebet hagy
Házad- s szivedben: Te az újat azzal
Kezded, hogy a honnak egy ó sebére
Erőd szerint első rakj gyógytapaszt,
Midőn nemes lelkednek ösztönéből
Első sietsz, nem szóval és csak elvben,
De tettel a *közterbben* részesülni.
Légy üdvözölve, Tolna büszkesége!
S engedd, hogy én is, Tolna hű fia,
Hazánk első adózó nemesének
Egy tölgygalyat kötözzek homlokára,
S kevély örömmel hirdessem hazámnak,
Hogy ennyi milliók között ez évet,
Kik azt megüdvözölték e hazában,
Bezerédi üdvözlé meg legdicsőbben,
Midőn kezedben, mintegy istenülve
Ez oklevéllel léptél, tapsaink közt
Az ujdon évbe, vajha mint te *be*,
Mások belőle akként lépjenek *ki!*
S ne légyen egy magyar nemes hazánkban,
A ki magasztos példád ne kövesse!
Azok pedig, kik táborunknak eddig
Elméletet hánytak föl félszegen,
És puszta szép szót, elnémuljanak!
A vád ezentúl megczáfolva áll,
S barát és ellenoldal egyaránt
A *tettek emberét* tisztelje benned.

Igy lesznek íme, nagy hazámfia,
Az üldöző angyalnak sebei,
Miket szivedbe döf tűzfegyvere,
Gyémánt-kövekké honfi-melleden:
És a halálnak cyprus-ágiból,
Babér-fűzért fejedre így varázsol,
Ki kebeledben él, a genius,
A halhatatlanságnak angyala.

ZRÍNYI ILONA.

1699.

Munkács magas várában ül Zrínyi Ilona,
Körötte vérbiborban a tájék alkonya;
A karszék, mely nyugalmat fáradt testének ád,
Márvány pallóra ejti ruhája bársonyát.

Karszék előtt asztalka, aranyzott lábakon,
Asztal fölött kitárva nagy kapcsos könyv vagyon;
A könyvet a magas hölgy csak most lapozta át,
S mintegy pihenve rajta nyugasztja hó karát.

Fürtös fejét a könyvről majdan fölemeli,
S felcsillog a könyűcsepp, mely szép szemét teli;
Ilyen, midőn fenséggel, de fellegek közűl
A nap, megtört sugárral, az égen fölmerűl.

S hosszan, sokáig néz még e nedves pillanat,
Mig nedve gyöngygyé fagyva, arczán alászalad, —
Mert, melyet olvas a könyv, nagy dolgokat jegyez;
Dicső, de gyász családja gyász krónikája ez!

Olvassa *szép apjáról* Szigetvár ostromát,
Hol honja veszni hagyta legelső bajnokát,
Ki húszezer törökkel raká körül a sírt,
Melyet dicső nevével a hir könyvébe irt.

De a ki, bár dicsőn halt, mint áldozat esék —
Mert a dicső dicsére szűkkeblű törpeség
S vágytársi féltékenység irígy agyart fene;
És Zrinyi Miklós vesztét megérte ellene.

Nagyapja, György, öröklé Miklós erényeit,
De együtt örökölte irígyit, ellenit;
Országos harczi híre, ajkán a nyilt szavak,
Wallenstein táborában szálkául voltanak.

S a fővezér Prágában asztalt terít neki,
De *ételét* a hősnek éltére tette ki,
A németek vigadtak, folyt Rajna tűz bora;
De Zrínyinek utósó a szörnyű vacsora!

Olvasta *nagybátyjának*, más Miklós életét,
A nagy hirű vitézét, a kedves dalnokét,
Ki észszel a tanácsban, fegyverrel a csatán,
Ki lantja zengzetével tündöklött két hazán.

S kit, mig pápák s királyok méltatják érdemit,
Honn Montecuculinak ármánya elveszit,
S kinek akár a vadkan akár csel ölte el:
Ártatlan ontott vére kiált az égre fel! —

Olvasta és erében megjegedett a vér:
Péter, *tulajdon apja*, kit most a gyász sor ér;
Kit, mert a sérelmnek emelte zászlait,
Bécsnek itélőszéke palloshalálra vitt.

Péterrel hullni látja s elveszni egyaránt
Anyjáról *anyabátyját*, a hősi Frangepánt,
S könyűt ejt és átkot mond a véres nap felett,
Mely a testvércsaládnak ily rémes sirja lett.

Olvasta *első férje*, Rákóczy napjait,
S még egyszer átforgatja lelkének lapjait,
Hol régi csalt remények, nagyság s fény álma jár,
Vágyának egykor réve — most csak sirhalma már.

Hol sorsa szövedékén mint hosszú gyász fonál,
Egy cselszövő napának vészjósló képe áll, —
S csendes, szelid imát mond szegény Rákóczyra!
Báthori Zsófiáért könyezni nem bira!

A gyásznak nincs-e vége? s te sorsok hirnöke,
Sötét könyv, a kapocscsal, koporsó vagy-e te?
Nincs vége még a gyásznak, mert él még Zrínyi vér!
S a könyv az érczkapocscsal még tápot egyre kér!

S még olvasott tovább is Munkácsnak asszonya,
Saját házának áll ott hanyatló alkonya;
Benn *második férjének* döbbentő rajza van,
Egy háboritott tenger, vész csapkodásiban.

Elhagyta a szerencse, elhagyta Tökölit;
Árulóvá lett rajta ember, szerencse, hit,
Török rabságban tartják őt, Bécsnek karjai,
S Munkács alatt — mi kell több? — Karaffa ágyui.

De rendületlen áll még a várnak kőfala,
Erőben és reményben áll Zrínyi Ilona;
Az ostromló seregnek ágyúgolyója száll
S az úri hölgy székénél a bársonyban megáll.

«Nem szenvedett-e már meg, oh isten, e család!
Mikor veszed le rólunk karodnak ostorát?»
Szólt s felriad helyéről az ékes úri nő, —
Egy viharoktól sújtott, de büszke czédrus ő.

«A könyvet nyitva hagytam! kezemben a tolú,
Mit írjak még beléje, derű-e vagy ború,
Mit végzésed parancsol?» — s a tollal szép kezén,
Áll, istenétől várva, mi lesz a végzemény...

S megnyílik ím az ajtó! Bécsből egy gyors követ
Öcscséről, Boldizsárról ily hirrel érkezett:
‚Öcsédről, Boldizsárról hirt hoztam, asszonyom!'
«Szólj — mond a hölgy — ártatlan fogságát jól tudom.»

‚Már nincsen börtönében! — mond tompán a követ! —
Sok év után igazság győzött a bűn felett;
De haj, mit ér az ifjan-őszültnek, hogy szabad?
Agyában őrült lelke örökké rab maradt.'

«Isten ne hagyj!» — kiált fel a hölgy s székébe hull?
Vélnéd egy szikla rendűl a föld ingásitul.
«A legutolsó Zrínyi — szól s kínja iszonyú! —
Van-e kezedben, isten, több töviskoszorú!»

A gyászkövet kifordul, utána mint a fal,
Sápadtan és fehéren, beront egy őr s rivall:
«Mentsd meg magad s a mid van, kegyelmes asszonyom,
Elárult rőt diákod, a hűtlen Absolon!

S mit három éven által mint hős oltalmazál,
Munkács utósó várad császár kezére száll;
Reád pedig s fiadra Bécsnek fogsága vár!»
S szólt még — midőn Karaffa előttök álla már!

«Karaffa e teremben; sokat mért rám az ég!
— Szólt megadással a hölgy s fölegyenesedék —
Legyen, vezér, meghozva a legfőbb áldozat:
Vidd Bécsbe meg, mert úgy kell, meghódolásomat.»

«Kötésünk áll, — folytatja — én s népem hódolok,
S fiam kezesnek elmegy, többet nem adhatok...
A nő kitépi nektek kebléből gyermekét,
S ti — megnyitjátok érte férjemnek börtönét.»

Szólott s gyengéd karokkal átfonja kis fiát,
Hosszan végig csókolja szép arczát, homlokát.
«Vidd most, vezér! de tudd meg — szólott, — hogy a helye,
Honnan kitéped, véres — s ez anyja kebele!»

S a könyv, az érczkapocscsal, ujabb gyászszal telék,
(Hogy a gyász rajzolója, a toll, nem vérezék!)
A toll s a lap nem vérzik, de annál véresebb
A legnemesb hölgy szívén az óriási seb!

S harmadszor nyilt az ajtó — a hölgy sikoltva kél,
Tököli lép elébe, — most már mindent reméll!
«A bécsiek szótartók; szabad vagy s újra itt!»
Kiált s férjére fonja, mint repkény, karjait.

‚Szabad — ha úgy akarjuk — mint légben a madár,
Kit egyaránt lőhet le vadász és vadkufár!'
Viszonz a férj sötéten s gúnygörcscsel ajakán. —
‚Földönfutókká lettünk; száműztek, Ilonám!'

«Nincs hát egyéb számunkra csapásnál!» szól a nő,
S áll megtompult érzéssel, dermedten mint a kő,
A nagynevű családnak utósó sirköve, —
A könyv utósó lapja nevével telve be!

S hajóra száll férjével, roncsolt hajó maga,
Melynek nehéz viharban ketté tört árbocza;
Melyen kötélt, vitorlát széthasgatott a szél —
De érczerős keblében töretlen a sziv él.

Rég sir takarja immár férjével Ilonát,
Szép Ázsiának földe nem bántja hült porát;
A könyv az érczkapocscsal itthon maradt nekünk,
Illik: szent borzalommal benn széttekintenünk!...

KELET NÉPÉHEZ.

Mi vagyunk-e még a hét vezérnek
Sarjadéki, tiszta, szittya vér?
Mi vagyunk-e vére még a vérnek,
Melyet ontott a szent hét vezér,
A midőn nagy Árpád nemzetének
Hont szerezni esküt esküvének?

Ők az esküt, a szentet, kimondák,
S vérben itták rá az áldomást:
Mi, kikért a hősi vért kionták,
Elfeledjük a nagy tartozást?
Vagy tán nem köt, mert nem esküvésünk?
És a vér, mit ittak, nem mi vérünk?

Itt van a *föld!* Kárpátok tövében,
Völgye, halma e vértől kövér:
A kaszás derékig áll füvében,

Dús kalászin áldás a kenyér!
S van hizalmas nyája, van borága,
Drága érczet rejt a bánya ága.

Im de a föld, oly gazdag magában,
Mért virágzék csak felére fel?
Mert a föld lenyügző bérigában,
Mert a nép rajt bérigát visel;
Mert a földön ég malasztja mellett
Emberátok vad burjána termett!

Itt van a *víz!* négy folyó medrében,
Dráva, Száva, nagy Dunánk s Tiszánk;
Annyi életér a hon szivében,
Mennyi cseppje áldást hozna ránk.
Itt a tenger, ór gyanánt a szélen, —
Mint egy isteneszme terjedékben!

Im de a víz, négy folyód zugása,
Többször átok, mint áldás, mit ad;
Négy szilaj mén ádáz nyargalása,
Mely kocsit kocsissal elragad —
S tengerünket, ész és kor daczára,
Tétlenségünk vas lakatja zárja!

S itt van a *nép!* mely nyolcz századon túl
A nemessel együtt vérezék,
Mely ekéhez, kardhoz egyaránt nyúl,
A hogy a harcz kérte vagy a bék;
Itt van a nép, vére még a vérnek,
Sarjadéka a szent hét vezérnek!...

De a népet megtöré igája,
Nyolcz száz évet könnyel áztatott,
És ha van, tövisből van virága,
És ha vet, magának vet magot?
Láthatára sűrű, vastag éjjel...
S fáklya nincsen, mely oszlassa széjjel!

Mi vagyunk-e, mi vagyunk-e, kérdem:
A nagy Árpád sarjadékai?
Mi vagyunk-e, váltva ősi véren,
Ős elődink méltó fiai?
Kik, midőn véren hazát szerzének,
Nagy, dicső nemzetté esküvének?

Az elődök a törvényt kimondák,
S megtarták az eskü szent szavát:
Hogy, kik mint ők véröket kiontják,
Legyen egy a nagy nemzetcsalád, —
És, ki híven küzd a köz haláért,
Köz javából egyaránt vegyen bért.

Mi a törvényt esküt és a népet
Megvetettük sok száz éven át;
Jog fölé a kény hatalma lépett,
S szörnyen megcsonkult az őscsalád!
És a földön, vízen és a népen
Isten átka fekszik szörnyűképen!

Fel tehát, ha még egy szikra benned,
Fel, keletnek népe, tettre fel!
Őseidnek lelke még-e lelked?

Megmutatni új, nagy esküvel.
És az eskü szent zsolosmaképen
Kárpátoktól Ádriáig érjen.

Oldassék meg a földnek bilincse,
A tulajdon szent legyen s örök;
S lészen a föld népeidnek kincse,
Színarany az istenadta rög;
A mi szárnya a madárseregnek,
A szabad föld az a nemzeteknek!

Fékre vedd a víznek tombolóit,
A világnak nyisd meg kapuját —
Öt világrész lássa lobogóid,
Lássa gályáidnak árboczát!
Tenger a föld vére, — lüktetése
Népek- és hazáknak érütése.

És a nép, mely vér a régi vérből,
Nyerje vissza régi részjogát:
Osztalékát vizből és kenyérből,
És a törvény védő paizsát;
S mert terhet visz, oszt a köz hazáért:
Köz javából egyaránt vegyen bért!

És te isten, a véghetlen égben.
Magyaroknak védő istene!
Szentesítsd meg összes összeségben
A mi esküt a nemzet teve, —
Add hozzá az ember legfőbb kincsét:
Szabadítsd fel a *szellem bilincsét!*

S fény, dics árad Árpád nemzetére,
Mely megérti vére érdekét;
Vagy halál lesz hosszú bűne bére,
Mint ki elvetette istenét —
És betelve ezredévi átkunk:
Hogy magunktól jöjjön pusztulásunk!...

A ZARÁNDOK.

Ott volt Palæstinában
Mint bűnbánó barát;
Fejére hinte hamvat,
És ölte szőrcsuhát.

Sarúját elvetette,
Hogy merre tévelyeg,
A kő s útféli tüske
Talpát tépdezze meg.

Bőjtöt szabott magára,
És kínos szomjazást;
Magát bántatni hagyta,
De ő nem bánta mást.

Hosszú zarándok-útja
Imádkozásba mult,
Ah mégis lelke, mégis
Nyugodni nem tanult.

A Szentföldről Rómába
Ment új sanyar között,

A pápa szent székénél
Két térde megtörött.

Sirván borúlt lábához:
«Oh mondd meg, szent atyám,
Nagy bűnömért bocsánat
Ha száll-e én reám?»

S meggyónja borzalommal
És súgja nagy bünét...
A pápa összecsapta
Imára két kezét.

A kegy sugára arczán
Haraggá változó,
És ajkin mint az égnek
Dörgése zeng a szó:

«Istennél a bocsánat!
S bűnért irgalmazás;
Csak egy, mit nem bocsát meg...
A hazaárulás!»

ÁLDOMÁS DEÁK FERENCZRE.

April 20-án 1845.

Csordultig áll a telt pohár
Somlyó arany nedével,
Csordultig telve szívem is
Kedvemnek érzetével;

Kelyhem- s szivemnek fenekét
Ma még mindenki lássa —
Az áldomás, mit ma iszom,
Deáknak áldomása!

Midőn pohárt tölt a magyar,
Előbb azt föl nem önti,
Mig égre nem fohászkodik,
Vagy társra nem köszönti:
S igy a magyar, ha bort iszik,
Nagyot, dicsőt említhet;
Az áldomás megszenteli
Hő ajkin a beszédet.

Hiún tehát nem játszom én
Deák dicső nevével,
Midőn együvé fűzöm azt
E bor nemes gyöngyével;
A gyöngyfűzért mint áldomást
Tölt poharamba ejtem:
S hogy érte ittam veletek —
Halálig nem felejtem

Fel, fel tehát, mint a patak
Somlyó aranya folyjon!
Minden pohár, minden kebel
Fenékig felbuzogjon!
Mert mint a földnek feneke
A legjobb érczet rejti,
Tengerbe istennek keze
A legszebb gyöngyöt ejti.

Miként a szívnek rejtekén
Az érező kebelnek,
A szív leghőbb érzései
Látatlanúl teremnek:
Úgy a pohárnak fenekén
Utósó csepp borában
— Ki nem hiszi kisértse meg —
A legnemesb ital van!

De ezt a cseppet azután
— Hogy senki ne felejtse! —
Mindenki, a ki itt vagyon,
Deákunkra köszöntse!
Úgy légyen a vér benne vér,
Igaz, való magyar vér:
Mint poharát kiiszsza ma
Az ország Deákjáér!

BARNA BANDI ÉS KEDVESE.

Szép finom lent sodra pergő rokkafán
A menyecske, czifra mint a tulipán,
Csipkés ujja gyolcs ingének hófehér,
Tarka szoknya s kendő rajta mint a vér.

Rokka mellett a menyecske fenviraszt,
Várva várja, kinek gondja, a kit, azt.
«Hej galambom — igy sohajt fel — kedvesem,
Tán hogy már ma nem is lát meg én szemem!

Jaj biz érted még ma szívem meghasad,
Fehérítni nem is kell már fontamat;
Könyeimmel hófehérré áztatám,
Szinte szemfödélnek illenék reám.»

Szólt, s kivül az éji szélvész rája zúg,
A falórán tizet szólott a kakuk,
De nem zúg a szél, sem óra annyira,
Hogy kivülről mégis neszt ne hallana.

Lónyeritést hall, s rokkája elakad,
A pitarba, tudja kihez, kiszalad.
A pitarban hóka lován Bandi áll,
De lováról most az egyszer le se száll.

«Egy ital bort, Borcsa, lelkem frissibe!
Négy órája hogy nyomomban a megye;
Még csak a hidig juthassak el hamar,
Azt felrántom, s túl az erdő eltakar.»

S friss italt hoz a menyecske, enyhadót,
Ad mellé egy hosszú csókot, biztatót.
«Soha mint ma, oly forrón nem vártalak;
Jobb lesz mégis, hogy megmentve tudjalak.»

S a zsivány száll, mint szellő, mint gondolat,
A menyecske szívverése elakad;
Piros arcza elhalványul mint a fal,
Lódobogás, százszoros az, a mit hall.

Az igazság van nyomában Bandinak,
Már a hajdúk a kert alatt hajtanak...
A menyecske nem gondol csak Bandira,
S rémes eskü száll vonagló ajkira.

«Meg ne fogják, istenemre, a ki él,»
És kezében fáklya lesz a rokkanyél...
A zúgó szél mintha mondva zúgana...
S pillanatban lángban áll a kis tanya.

Hol van a szív, mely ne könyörűlne meg
Égő házáért siró nő könyinek?
A tüzet eloltották a pandurok, —
Barna Bandi már a folyón túl robog!

Pandurokkal Bandi nem találkozott, —
Ámde kedvesével még kezet fogott.
«Felgyujtottad életemért házadat,
Hol fogod most kipihenni magadat?»

«Ád az isten nyáron árnyat, lágy füvet,
Télen által ránk terítjük szűrödet,
S ha még a rakásfa sem lesz jó meleg,
A meleget forró csókom hozza meg!»»

AZ ÉJI LÁMPÁHOZ.

Jó lámpa, régi társam és virasztóm,
Előled az éj korma elhalad;
És én tövises pályám bérczes útján
Közelb, közelb vergődöm általad,

Vedd háladásom a nyújtott világért! —
De ah, mi ez? elalszol-e tehát?
Költőd, ha kell, világokat teremthet,
De nem teremtheti meg — olaját!...

Minek kivánjak fényes ragyogást,
Elég, ha tettem, a mit te nekem...
S ha egy könyű hull is sirom porára:
A nap fényét nincs mért irígylenem!

HAZÁMHOZ.

1846.

Hazám, hazám! Árpád dicső hazája,
Multadban szépnek, nagynak hős tanyája!
Mivé levél e szűk jelen karán,
S mi vár reád még a jövő nyomán?
Im elhalának a dicső apák,
Kik érted szívök vérét áldozák,
Kik megrakák a nagy épületet,
Melyet csodált és félt nyugat, kelet,
S a hét vezér hajh! s Árpád szent neve
Emlékeinkben már csak hitrege!

Elhaltak István, László, szenteink!
Kálmánról vannak csak sejtelmeink;
Tudunk kevéskét Béla harcziról,
A vad tatárok bősz csatáiról;
S a pusztitás nem fájna annyira,
Melyet hazánkon tett dúló kara:
De pusztitóbb volt a halál szele,
Mely Endrével vég ágát törte le
Az ősi törzsnek. A vér elfogya,
Melyet nagy Árpád e honnak hagya!
Helyébe új vér szivárgott belénk...
S mi változást alighogy érezénk!

Elhalt Lajossal nagy Mátyás király,
Nevére még csak emlékkő sem áll!
Dicső apjára ha emlékezünk,
Magasztosabban lángol kebelünk;
De szent erényét, hány, ki követi?
Mint ő, hazáját úgy ki szereti?
Nyomban követte őket a csata,
A mely Mohácsnak «sír» nevet ada;
A sírnak hantján könyekhez szokánk,
S midőn fölérzénk — készen volt igánk.

Igát viseltünk gyáván, csúfosan,
(Gyalázatunk könyvünkben irva van)
Igát viseltünk Árpád fiai,
A hős, szabad nemzetnek sarjai!
Békóban a nép nyögve görnyedett;
A hős csatában küzdve elveszett;
A hon javát, savát — hallgasd meg ég! —
A zsarnok és — az áruló szedék.

Kiszenvedők ezt is. Megtört igából
S ketté hasított láncz kemény vasából
Fegyvert kovácsolt Árpád gyermeke,
Szabadság lett győzelmi éneke;
És elvonulván a nehéz vihar,
Új életet kezd élni a magyar.
Honába visszahozta két kincsét;
Vallása istenét és szép nyelvét,
S lerontva külbálványok szobrait,
S mindent, mit abba ellensége vitt,
Kinyitta nékik isten templomát,
S szabad tanácsa szabad csarnokát;

Onnan miként a csattogány dala,
Költő lantjáról szerte szárnyala.

És most — ez új lét, új regg hajnalán
Indulsz-e újra veszni, én hazám?
Állásod, oh hon, aggalomra költ;
Ingóbb alattad, mint tán volt, a föld.
Ön táborodban a vész mételye,
A sűlyedésnek megkapott csele:
Félig kivívott szép babéridat
Még föl sem tűzted jól, saját fiad
Saját magadtól megirígyeli,
Egymás fejéről dühvel tépdeli.
S részeg tanyákon ittas kortesek
Közé hajítja. Őt más érdekek
Vonják, nagyobbak, mint a szent hazáé —
A hivatalkór, s kártya-asztaláé...
Isten! ne hadd, hogy kit oly sok vihar
Nem dönthetett meg eddig, a magyar,
Tanuljon végre *hazaárulást*,
S magának adja még a végcsapást!

EGY NAGYÚRI KASTÉLYBAN.

Gödöllő, 1846. május 31.

Ki helyhetett e bájvidék ölébe,
Némán borongó kastély, tégedet?
A természet s művészet frigybe lépe,
Ékitni nyájas, szép környékedet.

Körötted a kert, nagyszerű diszében,
Az új tavasznak pompájában áll;
Zöld lombjaid közt, édes hangcserében,
Ezer madárka lejt és hangicsál.

Itt tarka népe a virágligetnek,
Ott a mosolygó rét enyelg körül;
Amott az ősi sorfák integetnek,
Lankadt kebelnek édes enyhetül.

Ezüst tavadban rátartó negélylyel
Uszkál hattyúid játszi serege,
S a hányszor benne megfürdik szemével,
Szebben derül fel a táj kék ege.

Mértföldre terjedt nyéked * egy kis ország,
Ezernyi vadnak ád mentő tanyát,
Völgyed hüsében a gazdag majorság
Dúsan mutatja barmaid sokát.

S köröskörül a helység duska népe,
Mint raj sürr és forr fáradatlanul;
Mindütt az élet és a munka képe!
Ily képen a szem s szív megittasul.

És mindezek közt, ennyi báj körében,
Némán te állsz csak, kastély, egy magad!
Mi átok ül épületed kövében,
Hogy rajt ez élet viszhangot nem ad?

Volnál sötét rom, pusztaság tanyája,
Megérteném e síri csendedet...
De im tetődnek fenáll koronája,
Fehér faladhoz jártas út vezet.

* Nyék = környék.

Kapud kinyílik, a pitvar seperve,
Virágsorok közt a lépcső megyen,
S a néma kastélyőr kegyét kinyerve,
Végig megyünk a pompás termeken.

Dús termeid fényt és pazart lehelnek;
A fényes bútor vendégkészen áll;
Itt hangszerek, ott játmüvek * hevernek,
A fal remek föstvényekkel kinál.

Mindent találok... csak, ki ennyi kincsen
Őrűlne, embert nem és életet!
A fény s pazar holt, mert gazdája nincsen...
A szív szorongást érez kéj helyett.

Hol állok én? élőknek csarnokában?
Vagy néma holtak közt járok, kelek?
Mindütt kisértetes, mély hallgatás van,
A tárgyak újak s mégis régiek.

Egy Herculanum sűlyedett-e itt el,
S most régi keble újra felnyilott?
S én itt magasztos, szent, gyermekded hittel
Csodálhatom a régi szép- s nagyot?

Nem, nem! szobáid tündér ékessége
Újabb időnek hordja bélyegét...
Ez egy magyar családnak ősi fészke,....
Csak az hagyhatja így el örökét!

A fecske visszatér szerény lakához,
A gólya régi fészkéhez siet,...
Csak ember, a ki hűtelen honához,
Vadász hazáján kívül élveket.

* Játmű = játékszer.

LEVÉL VACHOTT SÁNDORHOZ.

Pest, julíusban 1846.

Te vígan éled s egyszerűn, barátom,
Künn a vidéken élted perczeit;
Boldog, mivel nem érzed a világnak
S az embereknek cselszövényeit.

Mindenkor édes andalgás borít el,
Majd a vidáman csörgő csermelyek,
Majd berkeidnek enyhadó homálya
Lelkedben édes kéjt ébresztenek.

S eltelve dőlsz a Músa bájölébe,
Zengesz szerelmet, és zengesz hazát, . . .
Egyszerre kedves nőd virágokat hoz,
S megkoszorúzza szíve dalnokát.

Igy múlnak évid, mig a holt falak közt
Én mint tövéről vágott ág vagyok,
S a büszke város pompás csarnokában
És czifra bábjain jéggé fagyok.

Boldog, kit a lant koszorús leányi
A szent költészet szárnyán hordanak,
Kinek lantjára s ihlett homlokára
Rózsák- s babérból fűzért fontanak.

Nem bántják annak szíve nyugodalmát
A nagy világnak színjátékai,
S ha ragyogás és fény dagasztja keblét,
Az *érdem* bérét kérik vágyai.

És míg a hivság lelketlen csoportja
Mulékony földi élvekért siet:
Ő a dicső természet égi keblén
Nemesb valóval tölt lelket, szivet.

S a kis pataknak csörgő szökdelése,
A víg madárka zenge hangjai
Lesznek szerelme — s mint ezek vidámak,
Élet- s erőben dúsak dalai.

Ah, éltem én is, éltem én, barátom,
Arkádiának báj virányain,
Csüggtem barátság- s forró szerelemnek,
Csendes középszer boldog karjain.

Most mint az angyal, kit Isten haragja
A fényes égből el-kiszámüzött,
Állok kopár falak közé szorítva,
Járok szű nélkül szűtlen nép között.

Az ifjú álma, férfi küszködési
Partot nem érnek itten, érezem;
Mit érnek álmim, mit legszebb reményim,
Ha küzdelemben kell elvérzenem?

Mit ér a lant, hideg, kopár falak közt,
Ha zengeménye tompán visszahull;
Mit ér, ha volna koszorúm? sirok közt
A koszorú is bágyadtan virúl.

Adj csörgő csermelyt, fris szellőt, barátom!
Zengő hegyek közt árnyas berkeket,
Hol én a pap s oltárom a természet,
Hol rám a kék ég s a zöld rét nevet.

Elmondom én is még ott a dal árját,
S a dal zsolozsma lészen ajkimon;
Nap és a hold lesz csendes hallgatója,
S szellők viendik völgyön, ormokon!

Mit bánom én, mit, hogyha hallgatóim
Közt lesznek-e, nem lesznek emberek?
Ott lesz az erdő, ott a bércz echója,
A kik dalomra tetszést intenek.

Ott lész te s szép nőd, ott lesz kis családom,
Anyjával a lány s két pajkos fiú...
Hol kell, barátom, mondd meg, és mi áron,
Költőnek ennél kedvesb koszorú?

ŐSZI DAL.

1846.

Elküldtem őt, hozzon virágot,
Mert nemcsak a tavasz,
De hoz virágot még az ősz is —
S elment a kis ravasz.

Elment, de ekkor gondolám meg,
Mi gyermek-kábaság!
Már rég a szőlőt is leszedtük,
Hol nőne most virág?

És im betoppan a virággal,
Egy zöld csomó kezén;
Mint édes ajkán, friss eperke
Piroslik levelén.

Oh ősz! ha ily bűvös varázszsal
Bir szent lehelleted,
S az ég szabadján a gyümölcsöt
Másodszor érleled;

Oh, bájos ősz csodás fuvalma!
Hozzád száll hő imám:
Te járj át érlelő szeleddel
E senyveteg hazán!

Hogy a mi fattyusarjadékot
Hajtott a kikelet;
Mit érlelés helyett, tüzével
A nyár kiégetett,

Te hozd újabb virágozásra!
Nem kérek én csodát;
Az *ő* helyett egy *é* betücske,
Megmentné a hazát!

A PÁSZTORTŰZ.

Sötét az éj, a merre eltekintek,
Alig két lépésig terjed szemem;
Gyermekkoromtól ismerőm e tájék,
Hová visz útam? meg nem mérhetem!

Aludni ment-e valamennyi csillag,
Vagy megvakult köröttem a világ?
Ott mégis ah, egy csillagocska látszik,
Vagy földi tűz? mi a látkörre hág? . . .

Egy csepp a tenger véghetetlenében!
Parányi mint a Jánosbogara;
Miként ha sírdomb volna a kerek föld,
S ez egy lámpácska égne rajt maga.

Ne félj, a fénypont nem lidércz az éjben;
Sem égi csillag, el nem érhető.
Pásztortűz az, csak közelebbről érd el,
Elég világos és melengető.

Igy gyújt világot a költő az éjben,
A tűz sugári messze látszanak;
Kisértetes lidércznek tartja egyik,
Másnak hideg fény, tünde légalak.

Oh lépj közel, eloszlik a lidércz rém,
A légi csillag máglyául lobog;
Meleg tüzénél csendesen cserélnek
Dalt és regéket csendes pásztorok.

S ha megpihenvén meghallgattad őket,
Megáldod a tűz enyhe melegét;
S talán egy és más dalban vagy regében
Szivednek enyhét, vagy kéjét leléd!

KÉT ÁRVA.

Sírján a jó anyának
Két árva sirdogált,
Kesergő bánatának
Irt, enyhet nem talált.

«A föld ölébe vitted
Szerelmed, jó anyánk!
Kinek lesz most helyetted,
Kinek lesz gondja ránk?»

S a sírt szelíd virággal
Körülültetgeték,
Könyűjök harmatával
Naponként öntözék.

De a legszebb virágot
Mindenkor elvivék,
Egy sziklakőbe vágott
Szent Szűznek szentelék.

«Oh szent szűz, esdve kérünk,
Tekints kegygyel reánk;
Te légy hitünk, reményünk,
Anyánk helyett anyánk!»

Szólottak, s a virággal
Behinték zsámolyát,
Szólván, letérdelének,
S mondák a hő imát.

Ki vitt a szűz anyának
Drágább ajándokot?
Ki ajkai mondának
Buzgóbb imádatot?

A sírvirág kelyhében
Két árva könyje ég —
Ha ily szivek kértét nem,
Mit hallgat meg az ég?

BALATONI KAGYLÓKBÓL.

A BALATON.

I.

Megteremté isten
A kerek világot,
Közepébe tette
Szép Magyarországot.

Bérczekkel, folyókkal
Feldiszesitette,
A malaszt tömlőjét
Kiönté felette.

S a mi szép s dicső volt
A kerek világon,
Kis tükörben együtt
Lőn Magyarországon.

És a mint lenézett
Csodaszép művére,
Kéje érzetében
Köny tolúlt szemére.

A könyű lecseppent
A legszebb vidéken;
A föld meg nem itta,
Megtartotta épen.

Tükre lőn az égnek,
S szép Magyarországnak...
Nevezik e könyet
Balaton tavának.

II.

Úszik hajóm feletted,
Vitorlám fenn lobog,
Keblem feszűl örömtől,
Szívem ver és dobog,
Egy új világban állok
Magas hullámidon,
Hazámnak tókirálya,
Tündéri Balaton!

Mint gondolat repülök
Vized hullámain,
Veszprém, Somogy, Zalának,
Merengek partjain;
Köszöntnek és köszöntöm
E szép hegyek sorát,
A várromokkal ékes
Csobánczot, Tátikát.

S előttem áll hazámnak
Regényes hajdana,
Mint vérlepel borul rá
A napnak alkonya;
Felém csendűl a széllel
A költő éneke,
A régi szép időkből
Egy régi, szép rege!

Uszszál szívem hajója!
Ringassatok habok!
A Balatonnak tükrén
Két ég között vagyok:
Majd fölfelé a kék ég
Felé kivánkozom;
Majd mélyen zöld öledbe,
Hullámzó Balaton!

III.

Messze körben csendes a táj,
Fenn a kék ég mosolyog:
Mégis zajlik, habzik e viz,
«A Balaton háborog!»

Mily varázsnak bűv-hatalma
Ostorozza e vizet?
A nép ezt igy magyarázza:
«A szélvész belé veszett!»

Ekkép zajlik kebelemnek
Néma rejtekén a szív!
Mig kivül az ész, nyugalmat
És derűt arczomra vív.

Csak midőn nehéz tusáját
Nem birván meg a kebel,
Pilláimmal, egy hivatlan
Könyücseppet *zúzok* el:

Riadok fel álmaimból,
S hogy mi volt ez? kérdezem...

«Reményimhez új halott szállt!»
Ettől mozdúlt meg szivem.

IV.

Ottan álltam Badacsonnak
Lejtőjén a szent helyen,
Hol a regék dalnokának
Áll hajléka a hegyen.

Ittam a forrás vizéből,
Mely csörögve serked itt;
Hippokrene bű-vizének
Véltem inni cseppjeit.

A diófa, mely alatt ült,
S melytől zengett szép dala,
Terebélyes sátorával
Szent hüsébe csal vala.

S széttekinték a vidéken
Kéjgyönyörtől ittason,
Lenn, előttem játszva zúgott
A tündéri Balaton.

S im, kibukkan sima tükrén
Háromszínű lobogó,
Mint egy óriási hattyú
Tör felém a gőzhajó.

Mintha a költőnek lelkét
Látnám jőni a vizen . . .

Kél a szellő s ajkaimról
Hozzá üdvözlést viszen.

Ő tovább száll, végig úszsza
Balatonnak árjait,
Megmosolygja partja hosszant
Hegyeit, várromjait.

Melyeket, mig élt közöttünk,
Megdicsőjtett szép dala —
Én pedig szívembe irom,
A miket láttam vala.

V.

Két tündér szózata csábit
A hold s a kies Balaton;
A hold egy ezüsthaju hárfás,
A másik egy szép hajadon.

Csolnakra, lapátra, barátim!
Az est oly tiszta, oly hűs,
Hab habbal ölelkezik, a szél
Pajkos játékokat űz.

Dalt mondjatok a Balatonnak,
Dalt kedvel az éjjeli hold,
Dalnok vala ő is a hárfás,
Mig ifju s szerelmes volt.

Mit suttog e játszi szellő?
Mért olyan csendes az ár?

Szerelmet vall Balatonnak
Méz ajkival a csapodár.

Légy üdvöz, ezüsthaju hárfás!
S te pajkos, hűs fuvalom!
Szépen köszönjük a tánczot,
Te kékszemü szép hajadon!

VI.

Gyógyúlni jöttem én ide,
A Balaton tavára!
Talán megenyhít gyógyvize,
Felüdít szép határa.

Beteg vagyok, testemnek ír,
Balzsam kell a kebelnek;
Itt már a lég is, a vidék
Enyhületet lehelnek.

Adj gyógyvizedből egy italt,
Fürednek szép tündére!
S te ál barát, ejts egy kigyó-
Könyűt habzó vizére.

Adj hozzá csókot, kedvesem;
— Mind hárman megcsalátok —
Ha ettől meg nem gyógyulok,
Sirom megáshatjátok!

TIHANY.

VII.

Tihanynak bércztetőjén, a Balaton felett,
Sötéten és magán áll egy régi épület;
Csendes kolostorával az Úrnak temploma,
Falán, majd ezredévnek van vésve szent nyoma.

Alatta mély üregben nyolczszázados sír áll,
Hol álmait aluszsza András magyar király;
A sir felett a templom két tornya, a kereszt,
Mint két imádkozó kéz a mennyekhez fölesd.

S ha mélyen, ünnepélylyel a néma alkonyon
Megcsendül a harangszó e tisztes ormokon.
Mint nyögdelő sohajtás repül a légen át,
Középen áthasítja a Balaton tavát.

S lecsendesül perczekre a háborgó elem,
Mint sírok birodalma a csend oly nesztelen,
Oly bűvös, oly csodás lesz egyszerre a harang,
Mikéntha fenekéről csendülne fel a hang...

Visszhang-e ez fölülről? vagy lenn a viz alatt
A túlvilágból hallni e csoda hangokat?
Ne kérdd! istent dicsérik a földek és vizek!...
Belé vegyül e csepp is, mely szememen rezeg.

REGE A TIHANYI VISSZHANGRÓL.

VIII.

A régi szép időkben
Egy szép királyleány
Aranyszőrű kecskéket
Őrzött Tihany fokán.

Sok kincscsel ért föl a nyáj,
Mely a hegyen legel;
Még többel a leányka,
Szépsége ékivel.

Szemének, éjhajának,
Arczának párja nincs;
Csak rózsabimbó-ajkán
Van néma, bús bilincs.

«Adj, szép leány, nyájadból
Egy csésze fris tejet,
Beteg fiam számára,
S megoldom nyelvedet.»

Szólt Balaton tündére,
Az ősz hullámkirály;
Ajkáról térdig érvén
A hófehér szakáll.

Adott tejet fiának
A szép királyleány,
S a szót a viz királya
Megoldta ajakán.

S csengőbb lőn szép ezüstnél,
A méznél édesebb
A szép leány beszéde;
Meggyógyult a beteg.

De büszkeség kapá meg
A lánykát s vad negéd,
Hallván, mi szép, mi bájos
Most ajkán a beszéd.

Mint pénzfukar kincsével,
Bánt nyelve bájival;
Nem zenge, csak magának
E csattogányi dal.

Isten dicsőségére
Meg nem nyitotta azt,
Szegénynek panaszára
Nem zenge lágy vigaszt.

Testvérnek és barátnak
Irígyen zárta be,
Az esdő szerelemnek
Nem nyilt meg kőszive.

S a mily hamar megnyerte
Sok ifjunak szivét,
A rózsalánczot gőge
Oly rögtön tépte szét.

Csak egyet vitt sírjába
A mélyebb érezet;
Fiát a tókirálynak,
Ki érte elepedt.

Az aranyszőrü nyájnak
Tejéből itt szegény
Büvös, varázs szerelmet,
Mely méreg lett szivén . . .

A tónak ősz királya
Haragra gyult ezért,
A bércztől a leányra
S a nyájra átkot kért.

A bércz *tüzet* bocsátott,
Sziklája mind kigyúlt,
Három nap, három éj, mint
Itéletnapja dúlt.

A nyáj a Balatonba
Rohant, de benn veszett —
A tó maig kihányja
A kecskekörmöket.

A lányt pedig örökre
Bűbáj kötötte meg,
Foglyául tartja máig
Ki tudja mely üreg?

Szemmel nem látja senki,
Kézzel nem fogható —
De, bár ki megszólítja,
Visszhangja hallható.

Mert büntetésül mondta
A tündér átka ki:
Hogy *nyelvével* lakoljon,
Melylyel vétett neki.

S ki csengő, szép szavával
Kevélyen visszaélt,
Istennel és emberrel
Negédből nem beszélt:

Most — bár ki szóljon hozzá,
Bár gazdag és szegény:
Felelni köteles rá
E bérczek tetején.

IX.

Tihany szikláin álltam
Szép nyári hajnalon;
Ketten valánk csak ébren,
Én és a Balaton.

Kelet felől az égnek
Szép arcza felpirúlt,
S a nap első sugára
A Balatonba hullt.

A szép sugár aranyja
Oly szép, oly gyönyörű,
A tónak kék szemében
Ég mint örömkönyű.

A második sugár a
Klastrom tornyán rezeg,
A hajnali harangszót,
S ez őt üdvözli meg.

A kis harang fölkelti
Távol, közel a tért;
S mely ott honol határán,
A szózatos tündért.

S még egyszer oly regényes,
Oly bűvös lesz a hang,
Miként ha túlvilágról
Csendülne a harang.

A nap sugára felszállt,
A hang elhallgatott;
S midőn magamhoz tértem,
Csak szívem dobogott.

A KIRÁLYLEÁNY ÉS APRÓDJA.

Volt egy öreg királynak
Szép lánya hajdanán;
Ketten szerették egymást,
Egy ifju s a leány.

Az ősz király kegyelte
Szerette gyermekét,
De gyűlölé az ifjút,
S átszúrta hő szivét.

«Atyám, atyám, hová lett
Apródom, a lovag?
Nem jő szolgálatomra,
Érette szívem agg!»

„A Vértes erdejében
Egy rózsaszál terem,
Elküldtem az erdőre,
Hadd hozza el nekem.

A Vértes erdejébe
Elment a szép leány;
Ott lelte az apródot
A zöld fű bársonyán.

Szép arcza mint a liljom
Oly halvány, oly fehér;
Szivén piroslik a rózsa,
Az ontott ifju vér.

A lányka mellé térdel,
Megmossa könyivel,
Megtörli szép hajának
Aranyló fürtivel.

Ketté hasítja keblén
Hónál havabb mezét,
S gyengéden bepólyázza
Az ifjunak sebét.

Éles, aczél kardjával
Sírt ás szegény neki,
S két hattyu, szép karával
Beléje fekteti.

Sírjára egy virágot,
Egy árva rózsát tűz:
Ő maga volt e rózsa,
A bús királyi szűz.

VÁSÁRFIA.

Három leányka kéré
Apját, egy jó apát:
«Hozz, jó apánk, ha elmégysz,
Nekünk vásárfiát.»
‚Ha jók lesztek s szelídek!'
«Szelídek s jók igen,
S munkásak is fölül rá.»
Fogadták összesen.

Az egyik kére ékszert,
Aranyból fényeset;
A másik öltözéket,
Mint illik ékeset;
Könyvet kivánt magának
A harmadik leány,
Melylyel szivét mivelje
Játék s dolog után.

Elment, s miként igérte,
Hozá ajándokát;
De útban útonállók
Kifoszták az apát;
Az öltözék, az ékszer
Rabló kezébe mén, —
A könyvek ott maradtak
A láda fenekén.

Három leányka otthon
Jó és szelid vala,
Mint fogadásuk tartá,
A munka is folya;
De öltözéket, ékszert
Elszedvén a zsivány,
Vásárfiát csak egy kap,
A harmadik leány.

«Ha csillogó külsőség
Volt lelki vágyatok,
A szenvedt veszteségen
Meg kell nyugodnotok —
Szólt apjok — mert veszendő
Mindig a földi kincs;
A szellem az, s mit ez bír,
Minek rablója nincs.»

A két csalatkozott lány
Lassan megnyugovék,
Ámbár a veszteséget
Sokáig érezék;
A harmadik gyönyörrel
Olvasta könyveit:
Velük mulat, belőlük
Kéjt s oktatást merit.

De mint patak folyása
Az ember élete;
Bármely simának látszik
A viz fölülete,

Minden csepp, minden hullám
Perczenként más aiak,
A mint a habjátékban
Egyűvé omlanak.

Házát a kis családnak
Tűzvész emészti fel,
S a kis leány adózik
Mindannyi könyvivel;
A kettő kárörőm közt
Igy ejti most szavát:
«Lám, lám a drágalátos
Könyv is veszö tehát!»

‚A könyvek elveszének,
S elveszhetők, igen!
— Mond a leányka nyugton —
De szellemkincse nem!
Mi könyveimben állott,
Lelkem s szivemben áll:
Onnét ki nem ragadja
Kincsem, csak a halál!‘

VACHOTT SÁNDORNÉNAK.

Mondják: a házasság hamis szer,
Kivált költőnek rosz dolog;
A csattogánydal, rózsafelleg
Nők oldalán elpárolog.

Költőd felett, ne félj, ne féljen,
El nem borúl a májuség;

Mert, mely örök derût mosolyg rá,
Magad vagy a költöiség.

KOMOLY SZÓ A VIHAR ELŐTT.

Márczius 9-én, 1848.

Utósó farsang éje van,
A mámor és toborzás éjjele;
A magyar embert, mint embert, s magyart
Oly sok keserv és bánat sujtja le:
Hogy nem vehetjük néki rossz neven,
Ha kedvmámorban fúl ez éjjelen.

Ki fogja kárhoztatni a szegényt,
Ki nappá teszi rövid éjjelét,
Hogy reggel arcza vér verejtekével
Ehesse könynyel sózott kenyerét?
Ha borra költi pénzét e napon
S vigságot vásárol a mámoron?

Ki vádolandja mezején a népet,
Mely nem magának vet s másnak arat,
Ha egyszer egy évben, ez éjjelen
Kezébe kapja a tölt poharat
S czigánya *bús* nótáján felvidul?
Holott borába most is könyje hull . . .

Utósó farsang éje van,
A mámor és toborzás éjjele;
Csak egy viraszt, csak egy viraszszon ébren,

A *honfiúnak* edzett kebele . . .
Az ő szivén legterhesb súly vagyon,
Melyért remeg — a szív imádta hon!

Az ő szeméből a szegény könyűi
Mint hű tükörből visszarezgenek;
Az ő szivén a nép fájdalma ég,
Mely azt aggályival, búval tölti meg;
De nem magáért, nem egy életért,
Agg ő s remeg az összes nemzetért.

Koczkán az alkotmány, a szent szabadság!
Vagy elveszítjük bűnös-hanyagon,
Vagy visszanyerjük fényes győzelemmel,
Nem állhatunk s nem állunk fél uton;
Gördül s megindul immár a kerék . . .
Hol áll meg? Isten tudja és az ég!

Utósó farsang éje van,
A mámor és toborzás éjjele;
Jobb vigadozni, mint renyhén aludni,
Ébren van még a nemzet jobb fele!
S ha lelke van még s szíve a magyarnak,
Elébe áll mint férfi a viharnak!

Pozsony felől uj zászló lengedez,
Hir és dicsőség szele lengeti;
Az ige rajt tisztán olvasható,
Mit tennetek kell, fennen hirdeti:
Függetlenség, önállás e hazának!
S közös szabadság minden hű fiának!

Tudjátok-e mint testesíti meg
Egy nép az igét, melyre rámutat?
Ha *millió* szív *egyet* üt reá . . .
S ez egy ütésnek neve: *akarat!*
Ki az közöttünk, a ki nem akar? . . .
Korcs szolga, de nem honfi, nem magyar!

SZABADSÁGI DAL.

Légy üdvözölve, szent szabadság,
Te szép menyasszonyunk!
Érted dobog szivünk verése;
Érted, ha kell, vérünket adjuk,
Vérünket s meghalunk!

Igázva voltál s eltapodva,
Széttéptük lánczaidat,
Repülj magasra, hófehéren,
Csattogtasd győzelem-zászlóként,
Csattogtasd szárnyaidat!

Soká feküdtél koporsóban,
Repdess most szabadon;
Mi betemetjük addig a sirt,
Hogy fel ne ássa soha többé
Soh' semmi hatalom!

S ha tiszta lesz szennyétől e föld,
S oltárunk állni fog:

Oh szállj közénk s maradj közöttünk,
Maradj jegyese hő szivünknek,
Mely éretted dobog.

Im összetépett lánczaidra
Istennél esküszünk:
Mikép magunkhoz, hozzád hívek,
Hozzád szerelmünk, szent szabadság,
Örökre hűk leszünk!

Mindnyájan egyért s minden egyes
Mindnyájunkért kiáll;
Nincs párt közöttünk, nincs hasonlás,
Nincs mától fogva magyar-átok:
Temetve a viszály!

Mint Árpád és Hunyad csatáztak,
Vivunk oltárodért;
Mint Zrínyi és Losonczy haltak,
Ontunk, ha kell, vért szíveinkből
Meleg, szent honfivért!

Légy üdvözölve, szent szabadság!
Isten tekints reánk!
Áldd meg, miért hozzád e nép esd,
Áldásoddal nagy és dicső lesz,
Szabad magyar hazánk!

PETŐFI SÁNDOR EMLÉKKÖNYVÉBE.

Pesten, mart. 15-kén 1848.

S szent, e nagy napon, melyen végtére
Megtestesült a kimondott ige:
S nép, függetlenség, alkotmány s szabadság
Magyar hazánkban többé nem rege;
Melyen, kezében széttépett bilincscsel,
Győzelmi zászlóval másik kezén,
Áll köztünk a kivívt sajtó-szabadság;
Melyen egy jobblét dicső reggelén
A leigázott óriás, a nép,
Üdv néki! a kigyó fejére lép —
Dobogjon össze szívem hő sziveddel,
Mint egybeolvad lantom énekeddel.

UNIO.

Kimondatott, kimondatott végtére,
A rég epedt, a hőn várt égi szó;
Egygyé lőn a magyar hazával Erdély,
Kimondatott a szent szó: *unio!*
Oh ne szakadj meg szív e pillanatban,
Midőn magyar s magyar közt kapcsolat van!

Mióta a világteremtő «légyen»-t
Kimondta isten s lett e szép világ,
Nem monda senki e földön nagyobb szót,
Mint ők, kik e szent szót elharsogák;
Megszületett e föld a «légyen» szóra,
Testvérré forrt, egygyé az «unióra.»

Magunk valánk a nagy kerek világon
Két árva, idegenek közepett;
Erdély, miként a pásztortűz az éjben,
Mi a világtengerben kis sziget;
Láttuk szünetlen egymást és epedtünk,
De karjainkkal egymást el nem értük!

Ölelve tartjuk végre mostan egymást,
Ajk ajkon csügg, sziven dobog szivünk;
Nem puszta vágy többé, nem kétes álom,
Hogy ujra egymásé s egygyé leszünk.
Kitelt a türés s távollét határa,
Egyek vagyunk, egy test s vér valahára!

Mint esküvője szent pillanatában
Áll szép arájával a vőlegény,
Állunk egymással boldog ölelésben
Két honnak egygyé lett oltárkövén;
Mint két kebelnek egy sziv dobbanása,
Magyarhon s Erdély egybeolvadása.

Dobogj, dobogj szív, hangos dobogásod
A szeretetnek legszentebb dala;
Lobogj, lobogj testvériségnek lángja,
Sugárod a szabadság hajnala!
Isten van e lángoknak szikrájában,
Mint volt Horéb hegyén a csipkelángban.

Te vagy e lángban, te vagy e jelekben,
Oh magyaroknak védő Istene!
Ki ezredéven át megvédted e hont

A vésznek és ármánynak ellene!
Megismerünk, mert kebelünkben érzünk,
Mert benned volt, van és leszen reményünk!

Légy üdvözölve ujjászületésünk
Előpostája, rég várt égi szó!
Magyarország s Erdély egyesülése,
Légy üdvözölt, váltságunk, Unio!
Lefolyt az átok, egy lett Árpád népe . . .
Hol az erő, mely ujra ketté tépje?

INDULÓ.

Fegyverre a hazáért,
A nép szabadságáért,
S ha kell, hű honfivért!
Készen vagyunk csatára,
Hazánkért hős halálra
Mind együtt és egyért!

Esküdtünk hűségére,
Zászlónk három szinére,
Magyar bennünk a szív!
Készen lel indulóra
Bennünket minden óra,
Mely honvédésre hiv.

Szép élni a hazáért,
Szebb adni éltet és vért
A vész napján neki;

A harcz borostyánága
A föld legszebb virága,
Ha szent ügy kelti ki!

Ügyünk magas szentsége
A nemzet egyessége
S jogban testvériség!
Nem, nem lehet, hogy isten
Ne áldja meg, mi itt lenn
Oly szent lángokban ég!

Dobogj szív a kebelben,
Lobogj zászló a szélben,
Jelszónk: hazánk java!
Dalunk: győzelmi ének
Árpád szabad népének!
Szavunk a nép szava!

Egy szóban szent háromság:
Egyenlőség, szabadság,
S testvériség a czél.
Előre hát, előre!
E szent háromság őre
A nép, az isten él!

ÜTÖTT AZ ÓRA.

Ütött az óra; Kárpátok tetőit,
A gazdag alföld áldott tereit,
Szomjazzák Kúnság és Bánát kalászait,

Ménes s Tokajnak szőlőhegyeit;
Szomjazzák a *magyarnak* szép honát,
Egy ezredéve ősi birtokát.

Téged kivánnak Árpád szent hazája,
E drága földet négy folyók között,
Melyet vérökkel szerzettek apáink,
A hív utód vérével öntözött;
Melyben apáink sirja hamvadoz,
Hol gyermekink bölcsője ringadoz.

Téged kivánnak gazdag aranyoddal,
Szép hölgyeiddel dús, magyar hazánk!
Vad szenvedélylyel köszörűlik a tőrt,
Uszitják egymást ellenink reánk;
Sem kevesebb, sem több, a mit akarnak:
Mint vég- és irtóharczot a magyarnak.

Fel, fel magyar nép, ősi szép hazádért,
Fel hölgyedért, fel gyermekeidért!
Kelhetsz-e szebbért, víhatsz-e nagyobbért,
Mint mikor értök ontasz hősi vért?
Fel, fel magyar nép, boszuló csatára!
Hazád, szabadságod lesz harczod ára!

Koczkán hazád, koczkán a szent szabadság!
Vészben oltárod s házi tűzhelyed!
Van-e mid, a mit föl ne áldozz értök?
Hazádé, vagy a *vészé* mindened?
Le ujjaidról mátkagyűrüdet,
Az ország abból harczi pénzt veret!

Le köntösödről az aranyt, a gyöngyöt,
Ötvös helyett csiszárok kellenek;
Ezüst, arany helyett kemény aczélból
És vasból kardot, fegyvert verjenek,
Miért aranylánczon zsebedben óra?
Veszélyben szív az óra mutatója!

Gazdag, szegény, öregje, ifja indul,
A férfi fegyvert öltt, életovót,
A nő menyasszony-köntöséből varrja
S kitűzi a buzdító lobogót;
Ágyúvá lészen a torony harangja
Előbb, mint a hon temetését kongja.

És mindnyéjunkért és mindnyáján egyért!
A jelszó áll: vagy élet, vagy halál!
Halál az árulásnak s szolgaságnak!
Neked, szabadság, szent oltárod áll!
Körötted élet és halálra készen
Az áldozó Árpádnak népe lészen!

Ti akarátok, hogy csatára keljen,
Ti, hogy véres legyen az áldozat!
Reszkessetek, mert harcza szörnyü lészen,
Az igaz ügy szent diadalt arat!
És mint a phönix hamvadó porából,
Kelend ki a magyarnak népe e csatából.

HAZÁM HÖLGYEIHEZ.

Kondúl a vész harangja,
A harczi kürt riad;
Férjed csatára száguld,
Kardot fen a fiad!
Csókold arczukra búcsud
Magyar hölgy, honleány!
Kárpáttól Ádriáig
Veszély van a hazán.

Kettő forog koczkán, a
Szabadság és haza —
Ki fogja ótalmazni,
Ha nem saját fia?
Te kösd fel oldalára
A kardot, honleány!
Kárpáttól Ádriáig
Veszély van a hazán!

Te add vitéz kezébe
A lengő lobogót,
Saját gyengéd kezeddel
Varrván belé a szót,
Mely hősi tettre gyújtsa
Mindenkor a csatán;
Kárpáttól Ádriáig
Veszély van a hazán!

Mi az? saját ruhádból
Szab lobogót kezed?
Édes szemed könnyével
Meg és fölszenteled?
Ki az, ki nem rohan, zúg
Ily szent zászló után?
Elő, elő! kiáltod,
Veszély van a hazán!

De te tovább s tovább mégysz,
Letéped gyöngyödet,
A lánczot szép nyakadról,
Kezedről gyűrűdet!
S kardot cserélsz be érte
Segíteni a hazán!
Kárpáttól Ádriáig
Veszély van a hazán!

Légy üdvöz az új pályán,
Hagyd fennen zengenünk:
Rómának, Karthagónak
Hölgyei vannak velünk.
Köss koszorút előre
Babérból honleány!
Mert nagy, dicső lesz e hon
Ily áldozat után.

Leróva lesz a nagy bün,
A súlyos, régi vád:
Hogy hölgye nem szerette
A szép magyar hazát!

Odadta íme kincsét
A magyar honleány —
Férjét, fiát, szerelmét,
Midőn vész volt honán.

Fel, fel magyar csatára!
Lobog az áldozat!
A véres fellegekből
Dicsőbb, szebb nap fakad.
S a dicsnek szent sugárát,
Mely leng majd a hazán,
Testvérileg megosztja
A honfi s honleány.

HONVÉD HALÁLA.

Ott volt véres csatában,
Küzdött mint senki még,
Kilencz nehéz sebétől
Végtére elesék . . .

A sírásók csodálva
Bámulják tetemét,
Megvizsgálják egyenkint
Kilencz nehéz sebét.

«Ez él!» kiált az egyik,
Mert fölnéz a vitéz —
S azonnal ápolyára
Hajlik mindannyi kéz.

«Légy megnyugodva — mondják —
Derék vitéz valál;
Illő, hogy martalékúl
Ne kapjon a halál.

Pajtásid elhullának,
Csarátok elveszett;
De te karunk közt vissza
Kapod az életet.»

«Mit! — szól az éledő hős,
S megint megdermedett —
Pajtásim elhullának?
Csatánk is elveszett?

Úgy mért nekem az élet,
Ha ők elestenek . . .
Ha nem hazám a győztes,
Ugy csak temessetek!»

S kilencz nehéz sebéről
Letépi kötegét —
A sirásók könyezve
Ássák el tetemét.

EGY ÁLOM.

Meghalva voltam, úgy rémlék előttem, —
  Éjfélsötétté vált a szép világ;
A zöld mezőt, a patakot köröttem
  Forró, tüzes szelek kiszáriták;
Egy tűzokádó hamvatag lávája
Halotti szemfödélül hullt reája.

Némán, sötéten egy gyászos koporsót
  Vitt négy ember a temető felé,
Őrülten járt a fergeteg toborzót,
  A síri dalt hárfája nyögdelé —
Ilyen lehet a végitélet napja,
Mely a világot majdan eltapodja.

A gyász koporsóban holtat vivének,
  A szemfödél *engem* takart vala,
Fülembe síri hangok csendülének,
  Szemembe tűnt az enyészet angyala;
Sötét szárnyának rém legyintésére
Jéggé fagyott szivemnek minden ére.

Dohos penészszag, rothadás, enyészet,
  Fagy és éj vett körül jéghidegen;
Erőt nem érzék, lelkem semmivé lett,
  Enyészni érzém minden idegem.
Egy perczenet még — rémes, szörnyű képek!
S a feloszlásnak küszöbére lépek. — — —

Igy értük el a temető kapúját,
Magától nyilt meg rémes ajtaja,
Messzéről a sír már tátotta száját,
Mely végnyugalmamul készül vala. —
De hol vagyunk? Egy bájvirányban állok,
Hol mindenütt kéjt s örömet találok. —

Egy szép virágkert tárul föl előttem,
Mosolygó rétek, illatos mezők;
Holtak helyett élők járnak köröttem,
Itt hű barátok, ott jó ismerők;
Üdvözlő serge hölgyek- s férfiaknak,
Kik engem nyájas-szívesen fogadnak.

És én közöttük járok ép tagokkal,
Életörömben szívem feldobog;
Fülem mindütt rokon magyar hangot hall,
Érzem, hogy élek, hogy otthon vagyok,
Megint itt élek hát a drága honban?
Vagy föltámadtam-e; mig meg se haltam?

Igen, még élek! élünk mind a ketten,
Én, s az imádott szép magyar haza!
Nehéz kisértet torlott meg felettünk,
De isten volt, ki megoltalmaza — —
Oh volna jóskép e nehézkes álom!
És teljesülne, mint rajtam, hazámon! —

Igen, igen! én el vagyok veszendő,
És elveszendünk százan, ezeren;
De néked élni kell, imádott, szent hon!
És élni fogsz én magyar nemzetem!
Miként a phönix ezredévet éltél
S hamvából a phönixnek új élet kél! --

SZERESD MAGYAR HAZÁDAT.

Szeresd magyar hazádat,
E szép magyar hazát!
Mely gyermekidnek éltet,
Neked végnyugtot ád,
Mely ezredéven által
Táplálta ősidet,
S mely ezredév után is
Csak tőled kér nevet!

Éjszak fiát mi vonja
Rögéhez más felett?
A szülőföld vonzalma,
A hazaszeretet.
S téged ne vonzna földed,
Az éden kicsiben?
Hol Isten áldást hintett
El völgyön és hegyen.

Tekints körül! hegy és völgy
Mily gazdagon virít!
Melyet, mint hajdan édent,
Négy nagy folyam hasít!
Rónád arany kalásza
Tiz magvat szaporit.
Ki számolná meg erdőd
Fa-milliárdjait.

Hegyeid nemes borágát
Isméri a világ.
Hol van bor, mely Tokajnak
S Ménes nyomába hág?

Ily dús e föld, ily áldott,
Egy minta gazdaság,
Melynél szebbet, sem jobbat
Nem látott a világ.

De hogy legyen, mivé lett
Kezek szorgalma kell,
S minékül nincs ipar s üdv —
Meleg magyar kebel,
Mely honja érdekéért
Lángolni tud s akar.
S ki az, ki igyen érez?
Ha nem te, hős magyar.

Te, a ki hős karoddal
Meg tudtad szerzeni,
Utóbb ezer csaták közt
Mindig megvédeni.
Te nem tudnád *mivelni*
Megáldott földedet?
Egy ezred éven által
Megszentelt kincsedet.

Szeresd magyar hazádat!
A szép magyar hazát!
Mely gyermekidnek éltet,
Neked végnyugtot ád.
Mely ezredéven által
Táplálta ősidet,
S mely ezred év után is
Csak tőled kér nevet!

ELBESZÉLŐ KÖLTEMÉNYEK

A FEKETE KUTYA.

Fergeteg kél, fergeteg zúg,
Búgva, zúgva szél süvölt,
Hegy, lapály, rét és vetésföld
Vészt borongó képet ölt.
«Isten, isten, esdve kérünk!
Óvd meg a vésztől vetésünk.»
A szegény pór térdre esve,
Igy kiált irgalmat esdve.

De kevélyen a vad urfi
Dús lakából szerte néz:
«Rajta, rajta, dühös orkán,
Rajta, rajta, vészre vész!
Gabnatárim telve vannak,
Fittyet hányok a viharnak!
Üsse mennykő a parasztot!»
Igy üvölt a felduzzasztott.

Fergeteg szünt, fergeteg mult,
Szél haragja csöndesül:
Hegy, lapály, rét és vetésre
A rémült paraszt repül.
«Isten, isten! hála néked!
Meghallgattad a te néped.»
Száll az égbe imádsága,
Mert megóva gazdasága.

«Urfi, urfi, mond a szolga,
Jég veré el mindenünk,
A kalászt, az árpaföldet;
Tönkre zúzva életünk,
És oh, isten szent csudája,
Ment a pórnak curiája,
Mindenütt a póré mentve,
Csak tiéd van zúzva, döntve.»

És haragra gyúl az úrfi —
Ménje mint sólyom repül,
És az urfi vad nyomába
Gyorsan a hajdú szegül;
S halmon által, át vetésen
Mint a szél repülve mégyen.
«Urfi, urfi, itt megálljunk,
A keresztnél itt határunk.»

Ott, hol a hegy szirttövénél
A kanyargós út ledűl,
S a lapály sik tengerébe
Négyes ággal elvegyül,
Ős időktől roskadottan,
Egy veres kereszt áll ottan,
Rajta rézből Jézus képe,
A vidéknek éke, szépe.

Ott leszáll a büszke urfi —
Néz szemével tétova,
És a mit néz, és a mit lát,
Minden isten ostora;

Mindenütt a jég verése,
Összezúzva szép vetése —
Mindenütt a póré mentve;
Csak magáé zúzva, döntve.

«Urfi, urfi! — mond a hajdu —
Isten ujja jára itt.»
De az urfi vad haragban
Rágja gőgös ajkait.
‚Isten ujja, ördög ujja,
Nem parasztnak szolga gondja!'
És kezén a fegyver dörren,
S a hű szolga porba zörren.

Vére zajlik a hajdúnak —
S haldokolva föltekint,
Hol felé a szent keresztről
Jézus istenképe int:
«Isten, isten, szánj meg engem,
Vedd kezedbe árva lelkem!
Te pediglen gyilkosom, te,
Térj magadba, istenedbe!»

Fegyverére dülve, nézi
A vad urfi ősz hivét,
Mig hideg kezével oltja
A halál hív életét.
«Rajta urfi — szól kaczagva —
Térj istenbe, térj magadba!
Mert a pór vetése mentve,
És az úré tönkre döntve!»

És a káromló szavakra
Elfordúl a szent kereszt,
Rá a földről a vonagló
Rémitő szemet mereszt!
«Rémitsetek ronda képek!
Réz istentől még nem félek!»
Szól a gazfi, s fegyver dörren,
S a keresztfa képe zörren.

De az urfi meglakolta,
Porba hull, s *ugatni* kezd, —
Áll felette rémalakként
Vérző sebbel a kereszt.
Föld nyelé el gazdag telkét,
Szélvész vitte bűnös lelkét,
Ő maradt csak életében
Undok barna eb képében.

Mostan is, ha minden alszik,
Hogy ha nesz nincs, nincsen hang,
S a sötét toronyról tompán
Éjfélt kondúl a harang —
A magános szent keresztnél
Ott vonít még minden éjfél,
— Úgy van írva a regében —
Undok barna eb képében.

FRANGEPÁN KRISTÓFNÉ.

VEZÉRHANG.

A csatákat zengjem-e?
Durva harczát fegyvereknek,
Melyben hősek kardra kelnek,
S vér a győztes érdeme?
Vagy szerelmét szép leánynak,
Mely mikép a gerle hív;
S melynek keble tengerében,
Mint a gyémánt föld ölében
Tiszta lánggal ég a szív?
A csatának arczulatja,
Harsogó kürtrivadás,
Véres zászlólobogás,
Küzdelemnek és halálnak
Rajza, mely a vért fagyasztja,
Már ma hallót nem találnak,
Bár a vérből, mely folya,
A hazának hajnala
Fogna is piroslani;
Bár halálos mezején
Ősi szellem, ősi fény
Sír ölébe szállani. —
Sem a tiszta szerelemnek
Lángi már nem gerjedeznek
Hölgyek, ifjak kebelében,
Mint lángoltak egykoron,
Jól tudom.
Mert erő nincs férfián,

S hivságon csügg a leány.
S mégis, mégis honfitárs!
Mégis újra a sötét
Multba bűvöl át regém;
Hogy vihart és harczot láss,
S el ne szokd a bék ölén
A viharnak rém szemét.
S mégis, mégis hív szerelmet,
Olthatatlan, tiszta, szentet
Mondok el, hölgyek, leányok,
Ha regém meghallgatnátok.

Nem kívánok a dalért
Sem borostyánt, sem babért,
Egy virágszál hó kezekből,
Egy mosoly szép hölgyszemekből
Nékem a legszebb füzér,
Legdicsőebb pályabér.

1.

«Sírtam, midőn keblére zárt,
S bucsúját mondta el;
Az udvaron gyors méne várt,
Vitéz legényivel.
Erős mellében, érezém,
Az érczpánczélon át
Mint vert belűl a szív felém,
Hogy rám ölté karát.
Sírtam . . . de láttam égni őt
A legdicsőbb után,
Mi férfiú keblét dagasztja:
Kitünni a csatán,

Hír és dicsőség érzetétől
Láttam hevülni őt,
S a *férj* dicsébe átolvadni
Érzém a gyenge *nőt*.
A szerető szív, mely remegve
Sovárgott, esdekelt,
Most, mint az ihlet szent sugára
Dagasztá e kebelt.
A búcsúcsók ürömkelyhébe
Örömkönyű vegyült;
Nem nő az, a ki férje, honja
Dicséért nem hevült!
S ő bontakozva karjaimból,
Félisten távozék;
Szerelmem nem tartóztatá már —
Vitorlája levék! — —»

«Vagy volna halva harczmezőn,
Hol fény, s dics a halál;
Hoznák hirét, hogy hős neve
A hír könyvében áll.
Hoznák elémbe harczi mezben,
Széles, nagy paizsán,
Szemem könyűivel fürösztném
A sebhelyt homlokán,
Forró ajakkal édes ajkán
Uj éltet keltenék;
Vagy elhajolva, vele együtt
Egy sírba szállanék.» . . .

«De így! de így! őt élve tudni,
S ellenség lánczain,

Távol honától, hű nejétől —
Ez a keserv, a kín!
De így! . . . hitetlen elhagyatva,
Honától, társitól;
A nagy hazában, a tanácsban
Mellette nincs, ki szól!
És a király . . . kiért csatázott,
Kit szolgált hős kara —
Oh e király; . . . az isteneknek
Szálljon rá ostora!
Fogj, vén *Balázs!* nyergelj mit állsz még?
A legfutóbbakat —
Melyek repülnek, mint a sólyom,
Szállnak mint gondolat,
Vagy mint a vágy e hő kebelben,
Mely éget és emészt,
Meglátni őt, megszabadítni
A kedvest, és vitézt, —
Hagyják a *hőst* el ők, . . . a *férjet*
Kettő nem hagyja el:
Az ég, ki védi hív szerelmünk,
S e szerető kebel.
S Isten ha van; ha díjazás van
Kínszenvedés után:
Megjő Velencze börtönéből
Nejével — *Frangepán!*»

A hölgy, ki ekkép szenvede,
S a szent eskűt esküdte meg,
Legszebb virága, éke volt
Magyarhon úri hölgyinek.
Hős Frangepánnak szép neje,

Termetben karcsú és sugár,
Fenség és kellem homlokán,
Lépése könnyü mint madár.
S ha rád tekinte szép szeme
Sötét selyempillák alól:
Kéken mosolygó ég hasadt
Rád éjfél hollószárnyiból.
S ha szólni hallád ajkait,
Két rózsát véltél hallani
Tündérvarázsnak általa
Regésen megszólamlani.
S ha most e szemnek szép egén,
Ezen szerelmi csillagokban,
Éles kinok fájdalmitól
Kétségbe'sésnek lángja lobban;
Ha e szelid ajk suttogása,
E rózsaszellő, csók helyett
Dörgő viharnak szólja hangját:
Szánd őt! . . . bünöld a végzetet!

Ott volt Ulászló udvarában,
Lehulla trónja zsámolyán;
A csillag így hull csendes esten
Égről az elhunyt nap után.
Kért és esenge szép szavával,
Kisírta mind a két szemét,
Hogy váltaná meg börtönéből
Férjét, szivének mindenét.
«Te küldted őt el a csatába —
Mondá — te érted vérezett,
Szolgálatodban lett fogolylyá,
Nyujts most, király, felé kezet!»

De tompa mélában Uiászló
Mint mozgony, érzéketlenül,
Félhúnyt szemekkel, tompa füllel
A fényes trón párnáin ül.
Mi történik, mi van körötte,
Mit tudja ő méláiban!
Hogy a ki esd előtte s mért esd:
Háromszor is feledve van!
S ha elhal a szó, hallgatás van:
Fel- felriad, körültekint,
Egy nyugtató «dobzsé»-t felel rá,
S tovább méláz, szenderg megint.
«Nem *énnekem* mented meg őt csak,
Honának kell megmentned őt!
— Esd újra a hölgy s szánva nézné
Zord szikla is az esdezőt —
Egy *Franpepán Kristóf* az, a kit
Tőled, király, a *bon* kiván:
Avagy mutass hűbb honfiút fel,
S hősebb vitézt, mint Frangepán!»
Hiába! mert ki nem figyel rá,
Ki nem érez fájdalminál,
Vagy őt megértni nem akarja,
Nem más, mint épen a király . . .
Mint mozgony ül, tompán, merengve
Sötét mélája szárnyain,
S ha fel-felpillant, «Dobzse, dobzse»
Csak e szó hallik ajkain. —

És a király még mindig ott ül,
Méláz, bólint, és szendereg,
Fel is riad, fel is tekint még

S vigasztaló «dobzset» rebeg.
De rég a hölgy nincs már előtte —
Mint sértett sír szele
Elzúga, köny helyett tettvágytól
Dagadván kebele.
S szivének hős tökélletében
Csak egy fájdalma van,
Hogy bizni bírt egy ily királyhoz
Első fájdalmiban.

De hogyha nem hallá királya,
Más hallá panaszát,
Hallá körül ég, föld szerelme
S hős lelke szándokát.
A fecske, mely ívet hasítva
Szállonga fel s alá,
S közel szárnyával a magas vár
Ablakját horzsolá;
Az esti szellő, mely a kertből
Suttogva lenge fel,
S égő arczát csókkal hüsítni
Enyelge fürtivel;
Az áldozó nap végsugára,
Mely rózsapirosan
Tört meg szemében, s szép szemének
Remény-fájdalmiban:
Mind hallgaták, mind értették őt,
Hisz egyik sem király . . .
S a kék egeknek nyájas ive
Nem márványfalbul áll! . . .
S mint szerelemnek hű postái
Szárnyakra keltenek,

A hölgy szerelmét szándokával
Hősének vinni meg:
Hogy a sötét börtönt a hírrel
Mint elmondandanák,
Tündökletes fénycsarnoknál is
Szebbé varázslanák.

II.

Utra keltél, Frangepánné,
Nagy dolgokkal küzdeni;
Nap hevétől barnulának
Ékes arczod kellemi,
Por lepé el szép hajadnak
Holló fényes szálait,
Szél s idő meg nem kimélte
Szép nyakad, s hó vállaid.
A hullámzó Ádriának
Megkisértéd tengerét . . .
Meggondoltad, mit cselekvél
A mikorta ezt meréd?
Frigybe léptél a szelekkel?
S a tengernek szörnyivel?
Hogy hajódra a nyugó vészt
Egyikök se költse fel?
Mely, ha keble háborában
A hullámmal harczra kél,
Sirt nyit a mélység ölében,
Mindennek, mi rajta él.

De hiába zúg a szellő,
A vihart nem költi fel;
Mint a szép lányarcz, redőtlen

A nagy tenger terjed el.
Mozdulása hullámának
Mint a bölcső ringató,
S lejtve tánczol habra habról
Szép hölgyével a hajó.
S ő kiül, miként ha ülne
Otthon a zöld hárs alatt,
A nagy árbocz ernyejébe —
Nézi a hab mint szalad,
Mint dagadnak a vitorlák,
A hajó miként evez
Arra, merre szent szerelme
Hő vágyakban révedez,
S mig a hold szelid sugára
Fellegek közt bújdokol:
Elbeszélem, hallgassátok —
Férje hol s miért fogoly?

Három ország fejedelme
Egymásnak megesküvének,
Hogy közkarral véget vetnek
Ős Velencze hirnevének.
Miksa császár volt az egyik,
A ki nem fért országába;
Másik a frankok királya,
Harmadik társ volt a *pápa*.
S hogy ne állja senki útját
Harczias határzatoknak;
Negyedikül fölszólítják
Királyát a magyaroknak.
Megkinálták osztalékul
A közös koncz harmadával,

Mely szerint a magyar újra
Birni fog Dalmátiával.
Rég időtől a Magyarhoz
Tartozott volt Dalmátország,
De időközt szétszakítá
Mind a kettőt háborúság.
És Uiászló, hogy jogának
Védletére tettre keljen,
A hárommal egyesülni,
Frigybe áll Velencze ellen.

S Frangepán megy, s Frangepán száll
A királynak szózatára,
Bár utána hervadozni
Fog szerelme hű virága.
Hölgye fürtéről alig hullt
Szirma még a nászfüzérnek;
Ajkain a *mátkacsókkal*
Férjeé még összeérnek.
De lovagszív vert a hősben
A hazáért és királyért;
És a hölgy, kész áldozatra,
Áldozatot tőle nem kért.
«Férfi küzdjön a viharral,
A *dicsőség* pályatére;
Ám a hölgyet *megadásnak*
Ékesítse szűz fűzére.»
S váltak. A férj fényt aratni
Országdöntő harczi térre,
A szelid hölgy szerelemben
Várni, mi lesz szíve bére . . .

De Velencze tudja, mit tesz,
A hatalmas cselszövényes,
Egy kezébe *kardot*, másba
Lélekvásárló *aranyt* vesz.
S kik Velencze bontására
Hárman frígyet alkotának,
Megbomolnak aranyától
A cseles Signoriának.
Egy van, a kit el nem ámit,
Frangepán, az ércz tündére.
«Vagy megadják Dalmatiát,
Vagy folyand Velencze véreI»
Szól a hős, s bár hitszegőleg
A szövetség gyáva hadja
Hűvelyébe tolja kardját,
A csatát tovább folytatja.

Halld, az ágyuk már dörögnek,
Nézd a rontás szörnyü képét!
Fegyver villan fegyver ellen;
Ember oltja ember éltét!
Köztök mint egy hős oroszlán
Frangepán a harcz királya,
Diadalmi karja súlyát
Ki az, a ki még kiállja?
De Velencze tudja, mit tesz,
A hatalmas, cselszövényes;
Egy kezébe *kardot*, másba
Lélekvásárló *aranyt* vesz.
S megvakulva, vesztegetve
Lélekvesztő aranyától,
Fele népe Frangepánnak

Szint az ellenrészre pártol . . .
És hiába küzd a bajnok,
Mint erős tölgy árviz ellen;
Erejével és sokával
Földre nyomja őt az ellen.
S mint Judás a Bibliában,
Árt szab önnön mesterére;
Önnön népe ver bilincset
Hitszegőleg hős kezére!! . . .

De mi gondjok Frangepánra,
Három ország fejedelmének?
Ők kincscsel rakott hajókon
Rég honjokba evezének!
Vagy talán a jó Ulászló
A magyarnak báb-királya,
Vagy talán a magyar urak
Emlékezzenek reája?
A király gyógyíthatatlan,
Magára sincs gondolatja,
Az uraknak serge egymást
És hazáját fosztogatja.
S ott veszhetne börtönében
Hőse a magyar hazának,
Martalékul Velenczében,
A cseles Signoriának,
Hogyha hölgye és szerelme
Vész- és vihar ellenére
Nem sietne hű karokkal
A fogolynak védletére . . .

De íme mig ott ül a hölgy
A gyors hajó tetőzetén
Mult és jelenje álmiból
Kecsegtető jövőt szövén;
Egyszerre mint baljósolat
Fölötte a hold elborúl,
Az ég ivére sűrüsödve
Fellegre több felleg vonul,
A szél felordit, megkuszálja
A síma tenger tükrét . . .
Egy pillanat még, s tenger és szél
Egymásra ontja vad dühét.

III.

Közben nagy messze elhaladt már
A három hű követ,
Madár, szellő és nap sugára
A messze tér felett.
Mennek nemes vetélyre gyúlva,
Mennek mint gondolat,
Mely meg nem fárad az időben,
Térben meg nem akad.
Mennek, remény s vigasz hirével
Éltetni a fogolyt,
Hogy, míg a hölgy elérne hozzá,
Eltűrje a nyomort,
Eltűrje kínját börtönének,
S mely meg-megcsörg karán,
Ne hallja láncza csördülését
Az örömhír mián.
De messze utján, szomjan-éhen
A hírmondó *madár*

Vidor szárnyának csattogását
Lankasztja tér, határ.
S addig röpül, addig igyekszik
Mig fáradásba vesz,
S a martalékleső héjának
Véráldozatja lesz.
A lenge *szellő*, mely hazulról
Virágillat közül
Mint légi csók indult az útra,
A tengerig röpül;
De ott a vész bőszült karokkal
Ölébe kapja őt,
S nagy Ádriának mély ölében
Lel hullámtemetőt.
Még a *sugár* tör, útazólag,
Téren határon át,
Ma is, miként midőn elindult,
Megtartva bíborát.
De ah! kinek felhőn, ködéjen
Áttört pillantata,
Velencze börtön-éjszakáján
Által nem hathata.
Sugára megtört a falaknak
Tömör, kemény kövén, —
Isten legyen irgalmas annak,
Ki ott fül fenekén!
Annak füléhez nem jut a hang,
Sem felvilági nesz,
Megtört homályos szemvilága
Örök homályba vesz,
Hol a fásult ész nem sorozhat
Napokra napokat,

S az őrülés-karolta agyban
Megfő a gondolat.
Hol kínos *álmak* révedeznek
Az éber lelken át,
S *éber* kinok, rémek verik föl
Az álom szent nyugát.
S mig a hideg falak penésze
Testét roncsolja meg,
Egy rothadt szalmazsúp ad enyhet
A rab keservinek . . .

Szegény fogoly, kit ennyi kín ért,
Ki ennyi kín után
Mind szikla állsz, reád ismérek,
Te vagy, hős Frangepán.
Vitéz karod, melytől csatádban
Reszkettek a pulyák,
Megfosztották éles vasadtól,
Oly vasba lánczolák,
Melyből ha kardokat csiszolnak,
S nem gyáva rabnyügöt:
Te állsz, nem ők, dicsben ragyogva
A tóváros fölött.
De ők vitéz vasnak helyette,
Mely diszt a hősnek ad,
Lélekvásárló lágy aranynyal
Vivák csatájokat,
Hogy buknod kelle s elveszítned
A diadalbabért,
Melynek helyette *árulás* rád
Most gyászfogságot mért.
Ki fog hozzád ily messzeségbe

Eljutni honnosid közül,
Hova még a madár sem ért el,
Bár a madár szárnyon repül?
Ki fog miattad tengerekre
S a tengeren túl szállani,
Ha még a szélnek is, mely eljött,
Tengerbe kelle fúlani?
Ki fog sötét lakodba hatni,
Ha még a napsugár se hat?
De im, mi ez? . . . Csodák csodája!
Ajtódon zördül a lakat . . .
A vas retesz félig kitárul,
S rég látott mécs világinál
Előtted egy hölgy — nem csalódol —
Előtted nőd, a kedves áll . . .
Nem áll már! lábaidhoz omlik,
Sietve int, susogva esd:
Hogy el ne árúld, hogy nevének
Árnyékát se nevezd . . .
Az óra eljött . . . a szabadság
Reménye töltsön el . . .
S még csak kebledre sem borúlhat
A leghűbb nőkebel!
Fontos nagy ok van tettetésre,
De szíve, terve kész,
A *csel* szövényes fonalából
Szövé szerelmi kéz . . .

S az ajtó újra zárba csattan,
Csikorgva, rémesen;
A hölgy, miként jött, nyomtalan tűn
Titkon, rejtélyesen.

A rab, szegény, soká tünődik,
Ha, mit látott, álom vala?
Vagy a szabadság s szerelemnek
Üdvjósló angyala?

IV.

Im de vészen és viszályon
A hív asszonyt csillaga
Elhozá börtön faláig,
Mely megett nyög bajnoka;
S a helyett, hogy szép szemének
El-kisirná könyeit,
Vagy tenger mélyébe vetné
Tervét és reményeit,
Tettre szállott! . . . kérelemmel
Majd aranynyal, — hasztalan!
Szíve kő itt mindeniknek,
S mindenütt elég arany . . .
S *Montebello*, — oh borúlj be
Végreménynek szép ege! —
A fogolynak őre, ennek
Leghalálosb ellene!

Montebello gyűlölségét
Frangepánné ismeré;
Tudta azt is, hogy csak egy út
Visz, vihet czélja felé.
Hogy férjének börtöne
Bír csak egyetlen utat,
És hogy ennek ajtaján
Montebello a lakat!
Mert ah! nem a fal vastagsága,

Nem átfúrhatlan kőfalak
Tevék megtörhetetlenségét
Velencze rém fogházinak;
Nem a mélység, hová temetvék,
Nem mesterséges őrlakat,
Nem ónfödél, vagy éber őrség,
Vagy a szörnyű rostélyozat:
Velencze, a rég cselszövényes,
A fondor, s hitben lengeteg,
Jól tudja, hogy nincs oly erős fal,
Melyet arany ne fúrna meg.
Nincsen lakat, mit meg ne nyitna,
Láncz, mit ketté nem oszt büve,
Avagy hűség, melynek ne volna
Mozsártörője, mérköve.
Velencze biztosabb lakattal
Zárá a rémek e helyét,
A rabnak, hol szerét tehette,
Őréül adta — *ellenét*,
S fortély ellen fortélyt határoz,
Hős Frangepánné hirtelen.
Itt — éles szemmel áttekinti —
Hiába volna kérelem;
S sziklára szórná érzeményit
A felnyögellő szerelem.
Itt még az ércz is elveszíté,
A lélekvásárló, büvét;
Itt *cselszövénybe* kell hálózni
A szabadítás eszközét.

S három napig gondolt a szép nő,
És három éjt viraszta át,

Ki tudná, hány s mi furcsa tervek
Fárasztották lelkét, agyát?
Negyed nap a két hű cseléd
Új s új parancsot kap vala,
Balázs, a kardedzett öreg,
S a hű leányzó Viola.
S e naptól óta dolgaikban
Egy harmadikkal osztozának,
Ki nappal, — éjjel csónakával
Hű kisérője asszonyának.

V.

Mi foganszik szent titokban,
Némaságnak szűz ölében,
A rejtélyes emberelme
Láthatatlan műhelyében,
Mely teremt, ront szünhetetlen,
Szétválaszt és összefűz,
Jóval széppel, rút s gonoszszal
Legtarkább játékot űz,
Hol van ember oly merész,
A ki mind ezt eltalálni
Volna bátor, volna kész?
S még! az *asszony* gondolatját,
Mely rejtettebb, finomabb,
Szövevényes mint a háló.
Tünedékeny mint a hab,
Mely a furfang tűfokán át,
Fonja, fűzi száz irányban,
Mig alakba öntve képét
Lesz az eszme, terv agyában.
Asszonyoknak gondolatját

Mért kutatnók hát hiába?
Frangepánné úgy se visz be
Terve titkos fátyolába.

Ő helyette Montebellót
Lásd magányos őrlakán,
Térdborúlva lásd előtte,
Mint eseng egy szép leány.
Ki, miként ön ajka vallja,
(Bár vonási *mást* mutatnak)
Hű *olasz* vér, Toscanából,
Sarja még a Contiaknak.
Özvegy anyja, bár szegényen,
De nevelte tisztességben;
Most azonban — sírva vallja, —
Meg van rontva hírnevében;
Egy ravasz magyar vitéznek
Lőn, könnyelmün, áldozatja;
Ön nyugalmát, anyja vesztét,
Már féléve, hogy siratja.
De nyomán a hitszegőnek,
Vagy elégtételt kiván;
Vagy boszút áll a leventén, —
A levente *Frangepán*.

Mint midőn égő belére
A lámpának friss olajt
Töltesz, a bél lobbanása
Lángra lángot ujra hajt:
Montebello kebelében
Ugy a gyűlölet parázsa
Káröröm lángjára gyúlad

Frangepán gyalázatára. —
A panaszló szép leányon,
Ékes arczán, dús haján
Kéjszemekkel csügge már is,
S most ily szó kél ajakán:
«És mi lenne, szép leányka,
Melyet ajkad emleget,
Az elégtét?» ‚Teljesítni
Egy nagy, szent igéretet!
Szól a hölgy — *vagy* oltárhoz visz,
Vagy tőrömtől vérzik el!...
S mind ezekre, hidd nekem, csak
Egy *találkozása* kell!'
«Frangepánnak utja innen,
— Mond s kajánul fölnevet
Montebello — nem templomba,
De a vérpadhoz vezet!...»
‚*Rám tekintve egy*' — kiált fel
Tűzzel a hölgy, *reitegését*
Rejtegetni... mert közel volt
Elveszítni szívverését.
‚Rám tekintve egy! szerelme
Nékem úgy is gyűlölet;
Veszszen el, ha teljesíté,
Mit tőn, az igéretet...
Nászajándokúl, signore,
Tizezer darab arany...
Egy darabka rongy s irószer
Készen itt is, úgy-e van?
Ha megírta Frangepáni,
Harmadrésze a tied!...

«Ám legyen! — szól Montebello
S még rádásúl szép *kezed.*»

S szőnek tervet, éjsötétet,
Vérlázítót, rémeset;
A szelídebb hölgy szivében
Fel-felsír az érezet.
Szőnek, kötnek egyességet,
Melytől a hölgy kebele
Visszaborzad, de szívének
Háborát ész győzi le;
Számító ész és eszély az,
Mely vezérli tetteit,
Kéj vakítja és boszúvágy
Montebello szemeit.
Szőnek, kötnek egyességet,
Hogy kifosztják Frangepánt,
S orzott birodalma árán
Osztakoznak egyiránt....
Ők elmennek más hazába,
Ők ott hagyják szomjan, éhen
Önmagának martalékul
Rácsukandó börtönében.

És kinyilt a csába hölgynek,
Hogy végezze, mit fogadt,
Mely ki nem nyilt még, a rabnak
Éjlakása ott alatt.
Ott azonban egy tekintet,
Egy intés, egy szó után,
Benne hű *nejére* ismert
Üdvözűlve Frangepán. — —

VI.

Három napot töltött imában,
És három napra, éjszakára,
Bőjtöt szabott volt Frangepánné
Magára és egész házára.
És mint ki a halálra készül
Az édes élet vég révében,
Magához vette áhitattal
Isten malasztját bor s kenyérben,
Majd fordul a két hű cselédhez:
«Ma — szól s szemében köny rezeg —
Ma esdjetek érettem éghez,
Ha valahán esdettetek.
S ha még ma épen visszatérek:
Urunk jövend velem;
Ha nem jövök, *kettőnk* lelkéért
Tartassék requiem.»
S ment s nem követte senki léptét,
Mint a cselédek sóhaja;
A lánynak is (kivül szokáson)
Otthon kellett maradnia.
«Ma csak *rubád* kell, jó leányzó,
Itthon maradj testleg magad.
Ma *ez*, ha hű szolgálatot tesz,
Egy üdvösségnél többet ad.
Balázs az utra készen álljon —
Hajón van mindenünk;
Ha isten karja ótalmunkra,
Ki állhat ellenünk?»
S a gondolyás kis csolnakával
Vizét ketté szelé,

S mint nyíl repül el asszonyával
Az öntetők felé....

Ott Montebello már sováron
Várt rá az alkony mécse mellett,
Kapús és őr ismerte jöttét,
A kit hozzá bocsátni kellett,
S a hölgy belép mint régi jártas,
Kapún, lépcsőn, tornáczon át,
S az ismert lakszobához érve,
Kinyitja súlyos ajtaját.
«Itt van — kiált fel — itt a váltó!
Pizába szól, — a legdusabb
Kereskedőhez, mint kivántad;
Hadd írja még alá a rab
S miénk az élet, Montebello...»
Szól és fáradtan székbe hull;
Amaz a váltóhoz mohón nyúl,
Vizsgálja, nézi ittasul.
‚Helyes... minden kelléke megvan...
És *tízezer* darabra szól!
Biztos nevek... nincs semmi kétség'
Ily szók szakadnak ajkiról.
‚De íme nézd... a tízezerből
Százezres is lehetne tán?
Egy tollvonás... mi kell egyéb rá?..
De ezt aláirás után. —
Most a fogolyhoz.' — «Eltikadtam —
Viszonz a hölgy bizalmasan —
Adass pohár vizet, barátom!»
‚Csak Christi lachrymája van!'
«Mindegy!» s ivék a szomjtalan hölgy

S ivék a börtönőr vele...
A hölgy felállt. —— De Montebello
Székéről többé nem kele.
A visszakínált billikomból
(Gyors és ügyes kéz mívelé!)
A börtön őre rögtön-álom
Kábító gőzét szörpölé. — —

És most vigyázva, óvakodva
A hölgy, kettőzve lépteit,
A titkos ismert csapda utján
Férjének börtönébe nyit . . .
Némulj el oh lant, mert a képhez,
Melyet most e sötét lak ád,
Midőn a hölgy a férj karába
Kulcsolja forró két karát,
Őt csókba fojtva átszorítja,
Hozzá, reá tapad,
S ajkán a szót kéjben feliszsza
Az ittas indulat;
Mint ébred a férj ámulásból
Valónak édes hajnalára,
Hölgyét, az oly rég elveszettet,
Látván borúlni bús magára,
Ajkára újra csókja szállhat,
S mit már álmában sem hive,
Szemébe nézhet két szemével
S szivén doboghat hű szive —
E képhez színt s hangot találni,
Lehetlennel fogsz szembe szállni.
Vagy szedd egyűvé a tavasznak
Minden virága színeit:

Szegény leendesz színezésben!
Járd össze a menny téreit,
Hozd el a sphærák zengeményét:
S szót nem lelendsz, édest eléggé,
Kizengni szívök érzeményét.

De nem sokáig fürdik a hölgy
Az istenérzet tengerén;
Kifejlik a csók- s ölelésből —
Csak kezdve van még a merény,
Végezve nem!... s egy új Delila
Ollóra nyujtja kis kezét;
Nem, hogy, miként amaz, hajával
Elnyírja hőse erejét, —
Csak, mely a hősnek *árulója*
Lehetne, dús szakálla hull
Mint dérütött kalász a földre,
Az olló martalékaul;
Csak szép bajúszán ejt sérelmet
A cselszövényes női kéz...
Majd sértve, majd mosolygva tűri
Csonkittatását a vitéz.

Hőséről a hölgy a nyirő vast
(A szerelem mit nem tehet!)
Most önhajának szegzi... a hős
Megkapja a gyilkos kezet...
Késő! lehull egy hosszu, szép fürt,
A hölgy elosztja szálait,
S a férfiúnak asszonyarczot
Ügyes kezekkel idomit.
Majd, mint az éjnek fellegéből

A rózsahajnal fejledez:
Ruháiból kibúv, alattok
Kitűn egy rejtett *női mez,*
A szolga lányéhoz hasonló,
Melyben kisérte őt a lány;
Egy pillanat — s leányi mezben
Az utra készen Frangepán. —
Még egy heves csók, egy sohajtás
Istenhez, és indultanak....
Utánok, mint üres koporsó
Halotti csendben áll a lak!

VII.

S ha ők a börtönt ott hagyák,
Miért maradnánk tőlök el?
A földet im az ébredő regg
Álmából most csókolja fel;
Lélekderítő hűs szelek
Lengik be a lég tér ivét,
Mig a kelő nap végig uszsza
Nagy Ádriának tűkörét.
S ott vannak ők is a hatalmas
Hullámokon, mint gondolat
Repül hajójok, a vitorla
Miként a tele szív dagad...
Ott vannak ők, s a hű cselédek
Körben köröttök állanak,
És a szabadság istenének
Tenger felett dalt mondanak.
És Frangepánné fel magasra
Kezében két kulcsot mutat:
«Akkor lásson Velencze minket,

Midőn e börtön-kulcsokat!»
Szól és a hullám mély ölébe
Hajítja férje kínait, —
A tenger összecsap felettök —
Hagyjuk örökre őket itt!
S a szél tovább fú, a vitorla
Mint tele szív dagad, dagad.
A gyorshajó hullámbarázdán
Tovább repül, tovább halad.
Közel távolban zöldül a part,
A partokon túl kék hegyek,
A szép, dicső magyar hazából
«Isten hozottat» intenek.
Elérik végre a hazát is,
Az ősi várt, hol Frangepán
Ujabb szakált ereszt magának,
S még szebb bajuszt mint hajdanán.
S a mint szakála nől, szivében
Ugy nől szerelme egyaránt,
A legnemesebb hölgynek szerelme
S a leghivebb nőszív iránt.

BOSNYÁK ZSÓFIA.

1642.

I.

A Vág kies völgyében, Trencsén s Thurócz között,
Kápolna állott egykor nagy sziklacsúcs fölött;
Alatta vad-merészen szirtekről szirtre hág,
S pajkos, szilaj kedvében tajtékot túr a Vág.

Istent kisérte minden, kit erre vitte uta,
(A nép azért emelte a kápolnát oda),
Akár a bérczes útnak félelmes szorosát,
Akár a vad folyónak medrét hatolta át.

A szikla-kápolnácska, a meredek falon,
Mindenkinek kalauzúl volt a nehéz uton;
S a ki veszélyben forgott, ki abból jő vala,
Egykép a Szűz Anyának képéhez járula,
Mely benn, fiával karján, gyertyák s virág között,
Miket hit és áhítat bokrétává kötött,
A kis de szent oltárról, mint élő szent malaszt,
Oly égien mosolygott mindenkinek vigaszt.

A képet egy kegyes hölgy tüzé fel itt maga,
A hős Bosnyák Tamásnak leánya, Zsófia,
Midőn Sztrecsén várában hős Wesselényivel
Fején a szűzi pártát nászlomb cserélte fel;
Hogy, mely előtt mint gyermek oly sokszor térdele,
A kép is a környékbe költözzék el vele,
Csatolt hozzá egy erszényt, aranynyal gazdagot,
Ne lásson a kápolna szükségben szűk napot.

S ott volt a kápolnában a kép sok éven át,
Erősitvén a környék népét és vándorát;
Csak egy nem jött feléje, egy nem kereste meg:
Szép és szerelmes hölgye hős Wesselényinek.
Honn tartá őt keserve s a kínos gyötrelem,
Melyet terem szivének csalódott szerelem,
Melylyel lefekszik éjjel, melylyel reggelre kél,
S írt a kerek világon sebére még se lél.
Mert a kinek éltéhez kötötte életét,

Reménye, boldogsága s szerelme öszvegét,
Kivel, mint hű társával hű gerle, élni vélt:
A gerle-tollon férje sas-szárnyakat cserélt.
S nem értve a kebelnek hőbb gerjedelmeit,
Nem érezvén a szívnek szentebb érzelmeit,
Feledve a mit esküdt isten s oltár előtt:
Bujában hagyja veszni a szende keblü nőt.
S mig őt a nagy világba erősebb szenvedély
Hír- és tett-szomj ragadja, mely vész s kalandban él:
Ezt házi tűzhelyénél emészti fájdalom,
S lőn a dicső rózsából egy halvány liliom.

II.

A szenvedés pohára gyakorta semmi más,
Mint istennek malasztja, szent égi áldomás,
Mit isten csak kiváltkép nyujt választottinak, —
Százszorta boldogok, kik belőle ittanak!
Igy üdve Zsófiának könyüiből fakadt,
A földi kín az éghez nyitván neki utat;
A szenvedés tüzében gyémánttá tisztula,
S bánatja fellegéből hasadt ki hajnala.
Imában s jótevésben kereste vigaszát,
S föllelte a kettőben, mit e két angyal ád:
Vigaszt és nyúgodalmat. Templommá lett a vár;
Benn szeretet s jóságban a hölgy az áldozár,
Nem volt a tér vidéken templom, vagy imahely,
Melyet dús áldozattal ne látott volna el,
Nem oltár a vidéken, a melyre önkeze,
Himvarratos ruhát vagy terítőt nem tüze.
Nem jött szegény, kincséből kivel nem osztozék,
A szenvedő házából vigaszszal távozék.
Igy lőn a földi üdvnek kinszenvedt martyra,

Már földi életében az ég menyasszonya.
S ha mégis néha szívén fölkelt a földi vágy,
S egy-egy könyű cseppjében enyhülő írra vágy:
Ki fogja ráhajítni a vádolás kövét,
Ha vissza, vissza kéri elvesztett édenét?
Ha a remény csalóka kecsegtetésiben,
Bár százszor megcsalódva, gyermekdeden hiszen:
«Hogy hosszu szenvedése végtére kitelik,
S a győtrelem tövisén rózsája megnyilik?»

De ím! vigasztalásnak helyette, híre jár,
«Hogy férje új arával, új frígybe álla már,»
S hogy lánczait könnyebben téphesse szét a kéz:
«Vallását is tagadva; uj hitcserére kész.»
Hol a villám, mely inkább sujthatja mint e hír?
A szív, mely ennyi s ily kínt tovább viselni bír?
A hírre Zsófiának megtörnek térdei;
Szemében jéggé fagynak megáradt könyei,
Keblében elszorúl a sokáig szenvedt szív,
A vég erő lelkében élethalálra vív,
«Isten! te adtad e kínt — kiált — elviselem!
De megbocsásd, alatta ha megtör kebelem!»
S alélva összeroskad mint szárán tört virág;
Megtompult érzékének megszűnik a világ...
Fölötte, mintha szánná, a márvány feszület
Szent irgalom gyanánt áll a szenvedő felett.

III.

Meddig feküdt aléltan, a kínos súly alatt,
Nem tudni, a szegény hölgy! az éj nagyot haladt,
Midőn ájúlatából föléledett szegény, —
Ah, mily vigasztos képek lebegtek el szemén!

Mint szomjas útazó, ha friss érből ihaték,
A látott képek által akkép erősödék;
Bizonynyal égi angyal érinté meg szemét,
Hogy a kétségbesésben ne törjön szíve szét,
A látott édes álom egy égi tünemény,
Előtte leng szünetlen, mint tűz ég kebelén;
«Követlek égi intés!» kiált és útra kel;
S rég érezett örömben dobog fel a kebel.
S ment, bár az őrkakas künn másodszor szóla már,
S benn a szobák órája éjfél tájára jár.
Ment, mint futó csillagzat a látott kép felé,
Léptét áhitat és vágy szélként sietteté;
Ment pongyolán a mint volt, kis lába meztelen,
Egy bot kezén, keresztke a hattyú kebelen;
Ment, és az egy, ki látta, a várkapús vala,
Azt is kiséretétől eltiltja most szava;
Ment, és az éj sötétét nem látják szemei!
Az ősz csipős szellőjét arczán nem érezi;
Fölötte vad vihar dúl, szél és eső verik,
Talpát a kőnek éle s tövisek vérezik . . .
De ő előbb s előbbre csüggedtelen siet,
Mig a kis kápolnához elér a Vág felett.
Igy áll az üldözött őz sok zaklatás után
Fáradtan és lihegve egy szikla szorosán. —

És ím csodák csodája! mindent akkép talál,
A mint álmában látá: a szent hely fényben áll,
Oltár s a kar világolt, szólott az orgona;
De, a ki benne volna, embernek nincs nyoma.
Csak a boldogságos Szűz, mint élő szent malaszt,
Mosolyg az érkezőre kegyelmet és vigaszt.
A kis de szent oltáron gyertyák s virág között,

liket hit és áhítat bokrétává kötött,
. kép, melynél mint gyermek oly sokszor térdele,
lelyet sok év előtt e szent helynek szentele,
. régi, drága kép az, mely megjelent neki,
őt éjnek éjjelén oly csodásan csalta ki.
. hölgy örömsikoltva a kép felé repül,
Céjeknek mámorába merül magán kivül.
Te légy vigasztalásom fájdalmak asszonya,
Ciált — te nyújtsd a gyógyírt szivem fájdalmira!»
szól és a szent anyának előtte leborúl,
Mint gyors eső patakja szeméből könyje húll,
s imája buzgó, benső, imája szent vala . . .
Leszállt hozzá az égből az Úrnak angyala.

IV.

És már az éj legördül, a hajnal is hasad,
Utána nyomban a nap, mint bimbóbul fakad;
Fény árad el a földön, megpezsdül a világ,
A nap verő sugára mármár délpontra hág:
S még mindig elmerülve az égi Szűz előtt
A szikla-kápolnában lelé az esdezőt,
Körötte földig égve a gyertya hamvadoz,
S az oltármécs perczegve végfényben lobbadoz;
Az éji orgonának s éneknek nyoma sincs,
S csodák csodája! zárban az éjjel nyilt kilincs! . . .
De mind e változásra a szép hölgy nem figyel,
A buzgó szent imával oly telve a kebel!

Délben delet csengetni a pór egyházfi jő,
Minő had ez, mi nép ez, mely véle érkező?
Egy úriakból álló szilaj vadászcsapat,
Emerre nyargaltában a kápolnába hat.

Ő az, a könnyelmű férj, karján egy hölgy vagyon,
Lovag-vadász köntösben, egy ékes Amazon . . .
Ki mondja, hogy esetből lett e találkozó?
Mindenható az Isten s igaz jutalmazó!

Mint a kinek szeméről fátyolt takarnak el,
Csodás varázs történik hős Wesselényivel,
Isten kezére ismer, megrendül belseje,
Az Amazon fölött mi szebb fényben áll neje!
«Te vagy! —» kiált, s nejéhez az oltárhoz rohan,
Egy pillanat — s a hív nő karjába zárva van —
«Te vagy, te lész, te voltál szerelmem, mindenem!
Oh hogyha megbocsáthatsz, bocsáss meg énnekem!»

És a sokat szenvedt hölgy eszmél, néz szerteszét
Álmodni vél és újra lezárja szép szemét;
De ölelő karokban, csókok közt fuldokol,
Arczán, kezén bünbánó férjének könyje folyt.
S a rég nem érezett kéj villanyként rezgi át,
Szivét mondhatlan érzés, láng tölti el agyát,
Sir és mosolyg egyszerre — ah hogy nem bírja el
S egyszerre ennyi üdvön szétpattan a kebel!!

Igy húny el az oltárláng, midőn tövig leég,
Előbb, mint elenyészik, fellobban újra még;
Az áldozó nap is, mely rózsák közül kele, —
Hunytát az égre újra rózsákban festi le.
Ki mondja, hogy nem Isten intéze újra itt?
Ő az, ki megszámítá a hölgynek könyeit,
Ő adta meg, mit esdett, sok szenvedés után,
Hogy újra lássa üdvét a megtért férj karán.
De hogy többé csalódás ne érje szívhonát,

Kötésül érte égbe fölvitte őt magát!
A férj pedig bünéért azzal büntettetett:
Hogy, kit megúnt éltében, *boltan szeresse meg.*
Mert im! csodák csodája! napról nap múlik el,
Hónap telik hónapra, ezt év emészti fel:
S a szép halott, miképen halála reggelén:
Ott fekszik egyre épen a síri bolt ölén.
És évről évre híven a férj hozzá lemén,
Mereng a halvány arczon, sugártalan szemén,
Kezére csókokat hint, könynyel áztatja meg...
Hiába! a dicső hölgy örökre szendereg!
S igy éli túl húsz hosszú s még három éven őt,
Ki néki élve holt volt, s most halva él, a nőt.
Hozzá bucsút jár a nép, a jámbor hegylakó,
«Az Úr kegyes — mondották — de bölcs s igaz biró.»

V.

A vár, a kápolnácska a sziklacsúcs fölött
Már rég elpusztulának harcz és vihar között;
Csak a szilaj folyó zúg alattok még, a Vág,
A mint pajkos-merészen szirtekről szirtre hág.
Rom s pusztaság lőn úrrá Sztrecsénen és urán,
Kóró s haraszt az úrnő beomlott sírlakán;
Fölötte két századnál régibb a mohlepel,
De a dicsőt maiglan nem hamvaszthatja el;
Miként halotti ágyán, halála reggelén,
Láthatni őt maiglan megszentelt fekhelyén,
Teplicska templomában, hová szent áhitat
Helyezte őt később, hív őrizet alatt.
A rombolatlan szép test mint egykoron vala,
Az arcz nemes vonásin szelídség angyala:
Halvány, kicsinyded ajkin mint régen, egykoron,

A jóság mosolyával vegyűl a fájdalom.
Emléke a vidéken köztisztelet leve,
A népnek hagyományos áldása sírköve;
A hagyományos emlék ajakrúl ajkra száll,
Fölötte az utókor szent kegyelettel áll.

CSATÁR-BÓL.

KILENCZEDIK KÉP.

A főcsata foly. — Hunyadi megöli Gara zászlótartóját, s Isten á védetik. — Garával párviadalt ví, s emezt megszalasztja. — G megátkozza Sátánt. — A győzők hálát mondanak Istennek. Huny győztesen megy Fejérvárra, hol Rozgonyi nagy Te Deumot mo Ulászló király Hunyadyt megkoszorúzza, s beszterczei gróffá nev

De hova jött elmém? Harcz ébreszt újra zajával,
A nyihogó paripák dobogásit hallja fülem s a
Csengő kard zörejét, s kik ezek, kik csonka karokk
Tévedező árnyékokként szaladoznak előttem?
Giszkra vitézi ezek; köztük mint birka-akolban
Pusztító farkas, haragában Hunyady pusztít,
S rettentő karddal veti meg nekik a szigor ágyat,
Melyen az életnek meghamvad csillaga; kardja
Ölte meg Ondingot, Holubárt, s őszfürtü Berényit,
Liszka magas homlokcsontját két részre hasítá.
Még félóráig küzd így; de nem állhata ellen
Már a vezérfosztott népség a szörnyü vivónak.
S mint az üzött gyermek, kit rőt Tátossal ijesztett
S hosszu szakállt viselő lázzal* dajkája, tovább kelt,
Átkozván az időt, melyben vesztére kiindult,
Honja határaiból magyar ellen kelni csatára.

* Láz = madárijesztő.

Hunyady most odaért, hol erős Gara főbbjei álltak
a zászlós *Káldor* meredő szálfára hasonlón
artá zászlóját. Hétszőr benyomúla hadával
hétszőr visszaverék. Harag ül már Hunyady arczán,
logy nem örülhet harczának, hogy harcza soká tart.
laj! pedig a harcznak kétes forgása, miképen
árosi lányzónak s asszonynak játszi kegyelme!
égre közükbe hatott: legelőbben is iszonyu Káldor
arjához sújtott, s leesett bal karja legottan,
ely zászlót tartá; meg sem döbbent vala Káldor
arjáért; de miként rossz csontot hullani hagyván
sak zászlója feküdt szívén; de előbb hogy esendő
agy lobogóját jobbal fölválthatta: megújult
zélvészként zúg újra a kard s Káldornak agyába
sapva nagyot koczczant, s mivel azt megjárta velőig,
ldőlt a bajnok s zászlóját estte lehúzta.
y dült össze erős ropogással, s szörnyüen egykor
márvány palota, melyet megráz vala Sámson,
int iszonyú Káldor dült el deli Hunyady által.

Láttátok? mikor a pajkos gyerkőcze karóval
arti darázsfészekbe leszúr, mint zúg ki reája
zörnyü zsibongással mindünnen a sárga darázs nép?
ellepik arczát, és kezeit, s lábszárait egyben;
z pedig elbődül, kirug, üt, ver s híves iszappal
örzsöli a fúlánk sebeit fájdalmai közben.
gy leve itt, midőn Káldort leütötte lováról
lonvédő Hunyady; iszonyún ordítva nyomúla
á az egész tábor, s dühödő torkából ijesztőn
láromszor kajdásza * halált s vért hősi fejére.

* Kajdász = kiált, ordít.

De ti hiába nyomúlátok nagy Hunyady ellen,
Pártos, bősz daliák! maga szállt Hunyad oldala mellé
A boszuló Isten, s pajzsát mellére takarja
Csillagot és holdat-kormányzó égi kezével,
Melyen elolvad az ón-zápor, mint déli melegtül
A peregő zúzok,* s a vas kard éle kitompúl.
S jő fut az ellenerő egymást konczolva emésztve.
Mén, ember szomorú keverékben húllnak, omolnak
Vérhalmokra, jaj, és átok borzasztva vegyűlnek
A suhogó szélben, mely végig röpdös az égen.
Fél karok, elgázolt testek, jajgó nyomorúltak
És csikorogva eső káromlók vérbe fürödnek.

Még maga áll egyedül Gara bán, mint talpasodott tölgy,
Mely mélyen gyökerezte magát a földnek ölébe,
S ingani nem tudván tetemes törzsére nehézül.
Áll Gara a pártos seregek közepette s kezétől
Elhúll Nyéki, Dorogh s Bartók s ki elejbed elállott
Hunyady! a bajuszos Kurd is hívsége dijául
Vérbe borúl Gara vágásán; mig végre miként a
Jó fejszés kiszelelvén a sok bokrot előle,
A nagy tölgyre kerűl, akképen Hunyadyhoz jut.

Összemegy a két hős, valamint megy két him oroszlán
Föltátott szájjal, s szikrázó szörnyü szemekkel
Afrika pusztáján egymásnak; mindenik égvén
A közös egy nőért rettentő szerelemében,
Most a féltésnek riadó tüze víadalomra
Keltvén dűheiket, földhez gyökerezve megállnak
Elsőbben, majd megcsóválván a fene farkot,
S testeiket meghajlítván egymásra rohannak,
Tépik körmeik a földet, megtépik a bojtot

* Zúzmara.

Egymáson, s iszonyú fogaik koczczanva kicsengnek.
Igy egymásra rohant a két hős, szörnyü haraggal
Megcsóválván a suhogó két szálfai dárdát.
És ámulva megállt minden, ki látta; elámult
A haladó nap is égi után helytállva maradván,
Míg a két viadalmas hősnek tartana harcza.
Elsőbben kidobá Gara bán a szálfai dárdát,
S az rohanó ölyüként becsapott nagy Hunyady János
Ércz-paizsára, s kifúrván azt benn függe hegyével.
Ám Hunyady mint a méhész sokszorta lerázza
Ujjáról, hova fullánkjait belefúrta, a méhet;
Igy megrázta kemény paizsát s elhulla a dárda.
Mostan azonban erős karral maga sújtja vasát ki
S míg az a hig levegőt szögné, fölszóla az éghöz:
Istene honnomnak! hagyd megbüntetnem a gőgös
Visszavonót, hagyd, Istenem, őt meggyőzni karomnak.
Hogy kiki irtózzék, késő százaknak utána
Irtózzék attól, ki gonosz pártokra hasonlott,
A gőgének rokonok vérével fest vala szobrot.»

Mondá, s a repülő dárdát Gara válla husába
Vitte az istenkéz; szaporán ott vére elömlék
A haragos bánnak, kara ellassúda; nem akkép
Nagös lelke: körülhabzá azt sárga epéje
Mint sziklát a tengeri hab, s Gara kétszer erősbnek
Érzé most erejét; lekapott balog oldala mellé
Sonnan az életevő kardot felrántva, Hunyadra
Úg vala mérgében. Hétször kikerülte csapását
Hunyady, hétször forrt föl nagy Gara barna epéje.
És a milyen erős, és a mily szörnyü s hatalmas
Volt Gara: Hunyady őt mégis nyomkodva elűzte.
Az dühösen hátrál, kiabál népére, kiáltoz

Ördögi Sátánnak segedelmért s harczi szerencsért.
Hasztalanúl! katonája nem állhat, morva s magyar nép
Élete mentését futtában ohajtja elérni,
És Sátánt az erős Isten lekötötte pokolban
Szörnyü nehéz lánczczal. Hétszer megrázta magát, meg-
Rázta kemény lánczát Sátán; de nem engede néki,
Nem dühének a láncz; akkor megfekve porában,
S földre szegett szemmel szégyenlé a megalázást.
Bán pedig a szaladó népnek közepette megállván:

«Légy átkozva!» imigy kiabált s lehatott vala újra
Hangja világtalan éjek alá, hova ásva, temetve
A bünös ördögi lak, s meg-megrázá vala Sátánt,
«Légy átkozva gonosz szellem Gara bántul örökre!
Veszsz el örökre! s veled föld, ég elveszszenek együtt
Gyáva fejedre kemény átkul hulljon le nap és hold,
S a nyomorú ember diadalmát ülje fölötted
Mint egy gyáva rabon! veszszen s megnyomja az átok
A ki hiendi gonosz szemfényvesztésedet, átok
Rajtam is, a ki hivém botorúl, hogy czélra segítesz.
Légy átkozva gonosz szellem Gara bántul örökre!»
Igy ordítva futott s szaladó népébe vegyüle.

Vége van a harcznak, s hol előbb vad lángu levente
S a riadó harcznak hosszú veszedelme süvöltött,
Ott most néma lakát a csend felütötte, körösleg
Dúlt daliák s véres paripák heverésznek a földön,
S a hideg érczekkel hidegülnek; köztük azonban
Tábori ágy közepén kitünik még Rozgonyi püspök
Nagy Gara-szúrta sebét fájlalván; mostan azonban,
Hogy riadó hanggal füleit megütötte Hunyadnak
Szép diadalma, hogy a pártost szaladásnak eredvén

látta üzetni: felűlt ágyában s összekulcsolván
égre emelte kezét, szemeit fölemelte s imigy szólt:

«Hála! s dicsőség és áldás neked égbeli Isten!
A ki nagyobb a tengernél és rettenetesb vagy!
Villámokkal irád fel az ég kapujára hatalmad
És szívembe irád s én mélyen porba borúltam.
Hála s dicsőség és áldás neked égbeli Isten!»
Elküldted felhő-teremed lángablakin a Vészt,
Annak lába alatt megrendült tornya Budának,
A Duna ágyából kiszökött rémülve előtte,
S emberek és állat megnyögték talpa nyomását,
S megtiprott engem, s én mélyen porba borúltam.
Hála, dicsőség és áldás neked égbeli Isten!»
Im! azalatt intél a Vésznek, s visszavonúla
A rendítő Vész; szabadon lélekzik a dúlt föld,
Emberek és állat fölzengik a hála-zsolosmát
Égi kegyelmednek, s én mélyen porba borúlok.
Hála, dicsőség és áldás neked égbeli Isten!»

Ekkép szól vala ő, s ismét ágyára borúla,
S csönd leve ismétlen: csak imitt, ott röpked az égen
Egy dögevő holló, s valamint a megszedetett hegy
Lendei közt szanaszét s itt-ott a kósza suhanczok
Böngészvén járnak, járt egy-egy harczi levente,
Megtérvén az üzésekből; közepettek azonban
Vérpatak ontja nehéz folyamát, susogása nyöszörgés
S borzasztó átok. S innét lőn kései korban,
E csata-árból lőn neve gyászemlékü *Csatárnak*. —

Távozom a hadtól s a hadnak vérbefüresztett
Képeitől, valamint Hunyady eltávozik attól

A győző seregekkel, öröm s diadalmi dalok közt.
Ekkép tér haza, így megyen egy sereg ifju vadűző,
Mely napkelte előtt kihaladt a rengetegekbe,
Hol hat öles sárkány feküdött, nagy szikla-üregben,
S rég hizlalta magát a vidéknek gyenge juhából,
Ökreiből és emberiből; ma azonba' ledöntvén
A nagy szörnyeteget puskákkal az ifju vadászok,
Hangos örömzajjal térnek meg a dúska falúba.
Ott koszorús lányzók, s lebegő hólábu menyecskék
Üdvözik a győző sereget, s mosolyogva kinálják
Innepi kancsóból mindeggyiket enyhes itallal.
Akkoron a leütött állat vesztére köszöntik
A poharat, zaj, öröm s vígság zeng mindenüvéről.
És falu végéről bejövén a barna czigányság
Egyszeriben rákezdi zajos hangája vigalmát,
S tánczra pereg lányzó s lebegő hólábu menyecske.
Igy tért meg szomorú harczok mezejérül azonnal
Hunyady is, győző seregével, s dallva bevágtat
Régi Fehérvárnak kapuján, hol hókaru hölgyek
Szózatos ének közt koszorút nyújtának agyára,
S megdalolá ragyogó tettét a kósza trufátor.

Ott téres piaczon, közepett sok fényes uraknak,
Díszesen áll ragyogó trónus bársonyba borítva,
Fenn tetején czímert láttál tündökleni, ketté
Volt oszlatva közép pontján, kétféle mezőre.
Ennek zöld mezejét négy nagy folyam árja hasítá,
Abban az ősz Kárpát hármas nagy bércze ezüstös
Dupla kereszttel volt híven képezve ecsettel;
A czímer mellett viruló ág fekve babérból
S fényes aczélból kard. Falait boritotta zománczos,
Drága-szövet-szőnyeg bársonyból. Drága falábát

ı hatalom jelképe tevé, két bojtos oroszlán.
Ilt körülötte bal és jobbról sok harczi levente
fényes urak; de belül a szék puha vánkusa dombján
Méltóságában maga ül vala lengyel Ulászló,
's oda nyújtja fejét a dús koronának alája,
Melyet erős magyarok szent István ősi fejéről
loztanak a templombul elő, s most Rozgonyi püspök,
Még haloványon ugyan, de erőt érezve magában,
Iva bocsátja reá; s megimádván a magas Istent,
megszentelve királyi fejét, igy szól vala harsan:

«Isten! erősebb és kegyesebb mint minden, örök lény!
Idd meg ez innepies szertartást s meg ne gyülöld a
Ív szolgát, hogy más koronát tesz urának agyára,
Iint melyet te adál! gonoszúl elorozta ravaszság
zt tőlünk, de te meg sem is áldj, mig vissza szereztük.»

Monda s ahítva veté szemeit föl az égi királyhoz.
lajd aztán a gyült néphöz fordulva tovább szólt:

«Örvendezzetek oh magyarok! végére van a harcz,
bús visszavonás, mely sújtó tengeri vészként
sattogatá viharát a szép haza kétes egére!
bajnokot és félénk hölgyet rettegni taníta
gyformán, te pedig Kárpát szent bércze megingál,
s a dupla kereszt felhők-edzette tetődön.
e nyugalom van már; nem eszik le az asztalok étkét
hes, erős daliák; szemeinkrül laz éjjeli álmot
arcz zörgési le nem rázzák. Örvendjetek immár,
rvendezzetek oh magyarok! hódolni az égnek
s fejedelmi Ulászlónak, mint honni királynak!»

Ő így szólt s az erős magyarok riadozva kiálták:
«Örvendezzünk oh magyarok! hódolni az égnek
És fejedelmi Ulászlónak, mint honni királynak.»
S szent tűzzel rohanák lábairól a fejedelmet,
S mint az apáknak idétte szokás vala: egyes erővel
Széles pajzsuknak dobogó lapjára emelték
Hármas erő közt, és hangzott vala hármas erő közt
A szent eskü s az ömledező öröm árja szavukban.

Végre lecsillapodott a zaj s fejedelmi Ulászló
Ismét helyt fogván, ott ekkép nyitja meg ajkát:
«Nagy lelkű magyarok! tudom én hogy szíveitekből
Jő e szent buzgás, s azokért hálálni, köszönni
Nem feledem; de ti oh magyarok! nem vészitek észre,
Hogy boldogságunk egyedül csak Hunyady szerzé,
Ő ki a hét agyu vészt diadalmas karral elűzte,
A vak visszavonást; neki illik hálaadástok.»

Mondá, és zajosan lármázván hozta a népség
Hunyady hőst magosan föltartván a levegőben.

De fejedelmi Ulászló őt szólítja magához,
S ott a dicső hőshez szívéből szózatit ejté:
«Nagy lelkű Hunyady! trónom szerzője te s véde!
Mondsza nemes tetted mint hálálhatja királyod?
Oh de te érdemeid magasabbak, hogy sem elérje
Legmérészb hálám; im azért nyilvánta kimondom:
Hogy fölirám emlékezetem könyvébe sugárzó
Érdemid én, oda, hol mindennap elolvashassam,
Hogy míg élek adósának néz Hunyady János!»

Mondá s fölkelvén tetetéstől-tiszta ajakkal
Megcsókolta az ifju király nagy lelkü barátját,
S ez mély illetődésében féltérdre borúla;
Ekkor az ifju király fölemelvén drága-kövekkel
Ékes aranyláncát a hős mellére akasztá:
«Ezt Besztercze nemes grófjának honja s királya!»

AZ ÁRPÁDOK-BÓL.

VEZÉRHANG.

Sötét enyészet néma éjjelében
Temetve fekszik a hajdan kora;
A bajnok alszik a föld mély ölében,
Ki tudja merre hamvad hült pora?
Sírjára, mert nem tudja senki hol van,
Nem hull a bánat könyje szent titokban.

Csak a süvöltő vésznek orgonája
Zúg el fölöttük néha sírdalúl;
Vagy a Regének tünde szép nymphája
Szakaszt virágot sírjok hantirúl.
Melyből susogva csergedő pataknál
Füzért kötözget méla holdvilágnál. —

Megjártam a hont, ősim temetőjét,
Andalgtam a hősök dicső porán;
Hallám a vésznek rejtélyes zenéjét,
Melyet süvöltött gyászos éjszakán;
Hoztam virágokat, mik a Regének
Tündér kezétől sírjokon növének.

S mint áldozó pap bor s kenyér színében
Buzgón magához vészi istenét:
Lelkembe vettem *hagyomány* jelében
E szent ereklyéknek mind kettejét.
S mentem, miként pap Isten trónusához,
Az ősz Történet gyémánt csarnokához.

Kapúja megnyilt zörgető hivének, —
Egy ezredév nyitá meg kebelét,
S az ős *vezérek* mint napok kelének,
Lerázva sírjok korhadt födelét;
Hosszú sorokban koronás *királyok*
Mint annyi üstökös szállván utánok.

Árpád apánktól Endréig fűződik
Az ősi árnyak hosszu lánczszeme;
Mindegyikének arczán tűkröződik:
Mi volt éltében sorsa, érdeme;
Ennek borostyán, annak pálmafája,
Másnak tövisből volt a koronája.

De mindegyiknek fény ragyog nevéről,
S mindegyikének nyertem válaszát, —
S kinek tettéről nem, dallok hiréről,
A mint adák Történet s Monda át.
Mult és jövő közt hídúl áll az ének
Közötte a valónak és mesének. —

Az *elnyugodt* nap bíbor fellegében
Elvész a fény vakító aranya,
A félhomály bájt hint el a vidéken,

S szebben ragyog fel a táj alkonya:
Ekkép a *multnak* tisztes fátyolában
Saját varázsban szebb, saját világ van!

A fény ragyog, de nem vakít tüzével,
A seb biborfolt, vére megszünik;
Nagyság, erény, úgy a bün és a tévely,
Sallang és czifra nélkül feltünik.
S a képre, mint szelíd hold éjszakára,
Leng kegyelet s emlékezet sugára.

Avvagy ha már az ő nevök se gyúlaszt
A legdicsőbb mult annyi szent neve?
Melyekkel és melyekben nemzetegység
Volt nemzetnagyságunknak talpköve:
Mid van, mi még, hazám! mi lelkesíthet?
Mi e kuszált jelenben egyesíthet?

Csak törpe nép felejthet ős nagyságot,
Csak elfajult kor hős elődöket;
A lelkes eljár ősei sírlakához,
S gyújt régi fénynél új szövetneket.
S ha a jelennek halványúl sugára:
A régi fény ragyogjon fel honára!

ÁLMOS.

A MAGYAROK MÓZESE.

zép Ázsiának földén, a szittya nagy sikon,
üszkén miként a párducz, mint sólyom szabadon,
. zúgó Don tövében egy ősi nép lakott,
)icső Magóg vérének véréből sarjadott.

Nem győzte még meg eddig ellenség fegyvere,
Honn áldás volt tanyája, künn rettegett hire;
De a mit nem tehettek ellenség és halál,
Gyérítni kezdi vérét önátka — a viszály.

A föld, mely édes anyja volt ezred éven át,
Nem bírja már emlőjén a nemzetség sokát,
Följajdul terhe ellen a kimerült anya,
S anyjára s egymás ellen föllázad ön faja.

S forr, zúg a párt dühétől sok tábor és telep,
A testvérháborúnak zászlója fönlebeg;
Tolúl, gyülekszik a nép, gyülése rettenet!
Hangos torokkal ordít fegyvert és kenyeret.

Ott, mint a vészkavarta tenger hullámiból
A mennydörgés igéje, egy edzett hős kiszól;
Megismerik szaváról, s szavára csend leszen,
Megismerik, felállván, a hősi termeten.

Hős *Álmos* ő, hatalmas Ügek dicső fia
Mint a fehér galambtoll hótiszta őszhaja;
Fényes, bogár szemével mint nap körültekint,
Izmos, vitéz karáról erő hatalma int,

«Halljátok — szólt s hallgatták — vitézlő magyaro
Mért rontsanak mi rajtunk dúlongó belzajok?
Van a földnek hazája még e hazán kivül,
Hol gyermekinknek áldás, nekünk jobb lét derül.

Túl bérczen és lapályon a szép hon ott vagyon,
Halakkal és vadakkal s aranynyal gazdagon;
Miénk, csak kell akarnunk, mert rég miénk vala,
Megvette azt vérével nagy ősünk Attila.

Miként sasok csattogva megszálljuk a hazát,
Belé vetjük virágul a szent egység magát;
Az évek nagy könyvébe vért s tetteket irunk,
És a mi vért elontunk, érette lesz honunk.»

Szólt, s mintha százezer láng buknék ki föld alúl,
Egyszerre százezer kard az ég felé vonúl,
S kétszáz ezer vitéz zúg harsogva: «Esküszünk!
A merre sorsod elhív, mindütt veled leszünk.»

S azonnal hét nemzetség egymással egyesül,
Költözni más hazába az ős hazán kivül,
A földet megkeresni a messze nyúgaton,
Mely a nagy «Istenostort» uralta egykoron.

S azonnal Álmos és még hat nemzetség feje
(Kund, Tuhutum, Előd, Und, Tas, Huba a neve,)
A frigyet szentesítni megvágja hős karát, —
Arany serleg fogadja a hét vér hét faját.

Együve folyt a hős vér s együtt ivák meg ők,
Nagy, szent kötést e naptól egymásnak esküvők.
Az eskü törvénynyé lőn; a törvény pontja öt:
«Még él csak Álmos vére úr a nemzet fölött.»

«A harcz dijából osztályt nyer minden törzsvezér.»
«Törvényhozás a törzsök fők nélkül mit sem ér.»
«De vére folyjon, a ki a főhez hűtelen.»
«Mint számüzendő a fő, ha hitszegő leszen.»

S völgyön, hegyen keresztül huzódik a sereg.
Imígy huzódik égen a terhes förgeteg;
Délczeg, kemény vitézek, és őszek s gyermekek,
S hősek virági, szép nők, vándorlanak velek.

Előttük, mint felhőben az üstökös sugár,
Az ősz vezér bogláros lován rohanva jár;
Lépése egy-egy ország, nézése győzelem, —
Igy jár a szittya nép közt a szittya fejdelem.

Országot ért és népet útjában számtalant;
Volt útja harcz és munka, fáradság és kaland, —
Mig végre táborával Munkács és Ung felett
Kárpát egekbe nyúló ormára érkezett.

Ott néma, szent örömmel megáll az ősz vitéz,
Örömkönyűs szemekkel a szép országra néz,
Mely hallal és vadakkal s aranynyal gazdagon
Mint egy virágkert elfut a termékeny sikon.

Majd, mint kinek lelkében nagy gondolat fakad,
Megrázkodik valója s a téren elmutat:
«Itt van hazátok — így szól — határinál vagyun
De a ki megszerzendi, csak istenünk s karunk.

Istenbe s karotokba, ne másba bízzatok;
Csak úgy leend tiétek e hon s ti szabadok!
Erő s vitézség kell most; van az ti bennetek,
Én nyúgalomra szállok, — ti tenni menjetek!

S te, a ki e munkára égtől hivatva vagy,
Fiam, légy munkabíró, légy hőslelkű, légy nagy;
A fejdelem kezében a nép viaszdarab, —
Jaj annak, a ki abból csak bábokat farag!»

Szólott, s a honvadászó szilaj, vitéz hadak
A párduczos *Árpáddal* előrezúgtanak:
Kürt harsan, szól az ének, a harczra felhivő,
A felriasztott ország egy óriás echó.

És Kárpát hegytetőjén fenn áll az ősz vezér,
Egekbe nyújtott karral áldást a népre kér;
Hosszú fehér fürtével szellők enyelgenek,
Lelkében egy *leendő hon* álmi rezgenek!

ÁRPÁD, A HONALAPITÓ.

Kié a gazdag tartomány
Közötte a Tiszának?
Bolgárok népe hódol ott
A nagyhirű *Zalánnak;*
A gabnagazdag rónaság
Arany kalászszal tartja ki,
Alpár hizalmas mezeje
Marhát, lovat tenyészt neki.

De rögtönebben, mint a nyár
Felhői megtolúlnak,
Árpáddal a magyar hadak
Mély Ungon átnyomúlnak.
A két had összeütközik,
Nincs irgalom, nincs kegyelem;
A harcz után kürt harsadoz:
Magyar hadé a győzelem!

Ki úl Biharban oly dusan
Gyémánt s arany ruhában?
Toborzó, hanga, vígalom
És lakma mámorában?

Aklában annyi pompa ló,
Mint háremében kéjleány;
Ki volna más mint *Mén-Maróth*,
A chazar herczeg, trónusán.

De rögtönebben, mint az ár,
Mely hegytetőrül ömlik,
Árpáddal a magyar hadak
Bihart körűlözönlik;
A két had összeütközik,
Nincs irgalom, nincs kegyelem, —
A harcz után kürt rivadoz:
Magyar hadé a győzelem!

Mi ország az, megette ott
A roppant rengetegnek,
Hol a hegyek aknáiban
Só és arany teremnek?
Erdély az, a vitéz *Geló*
Oláh herczegnek székhelye,
Nagy Etelénk megtört hada
Maradványának menhelye.

De rögtönebben mint az ég
Villáma földre csattan,
Árpáddal a magyar sereg
Serény lovára pattan;
A két had összeütközik,
Nincs irgalom, nincs kegyelem, —
A harcz után kürt harsadoz:
Magyar hadé a győzelem!

Mely nép tanyáz dús telkein
A szép Pannoniának,
Mely völgygyel, hegygyel változik
Bal partin a Dunának?
Rómának sarjadékai
Egy új édent tenyésztnek itt,
Ekét hordozva térein,
Borággal hintve hegyeit.

De rögtönebb mint gondolat,
Partján Kelemföldének,
Árpáddal a magyar hadak
Dunán is átkelének.
A két had összeütközik,
Nics irgalom, nincs kegyelem, —
A harcz után kürt rívadoz:
Magyar hadé a győzelem!

S volnál kétszer hatalmasabb
Mint vagy, tótok királya!
Hires *Szvatoplug* téged is
Lesújt a harcz viszálya;
Istennek szól itt végzete,
Istennek sújt itt ostora,
A merre mégyen, győzni fog
A magyaroknak tábora.

És menne még tovább is így,
Ország után országra;
De hármat üt Árpád vezér
Rettentő paizsára.

Az első sziklaroppanás,
A másik tengerbődület,
A harmadik kemény ütés
Miként az égi dörrenet.

Elsőre a kemény hadak
Rohantukban megállnak,
Másikra mint a rajsereg
Árpád körébe szállnak.
A harmadikra csend leszen
Mérföldnyi messzeség fölött,
S a hős — egy félisten — felálll
Kétszázezer vitéz között.

«Hová, hová vitéz sereg?
Mindennek van határa!»
Szól a vezér, s mint nap kisüt
A fenség homlokára.
«Az ősi föld megnyerve már,
Ennél egyéb nem kell nekünk, —
Hazát *szerezni* volt a czél,
A véres harcz, csak eszközünk.

A nyert hazát *megtartani*
Lesz szívünk aggodalma;
Erő, egység, közértelem,
Nagy nemzetünk hatalma!
Elég a harcz, elég a vér,
Nem dicstelen, ha pihenünk, —
A munka végbevíve már,
Most *balljon bálát* istenünk!»

És régi, ős szokás szerint
Nagy áldomást ütének,
Fehér lovakkal áldozók
A magyarok istenének.
S közben, miként éjszak szele
Ha végig zúg völgyön hegyen,
Hangzék az összes háladal
Hatalmas-ékes-lelkesen!

S eljöttek a hon apjai,
A nemzet hét vezére,
Győzelmök zsengéit tevén
Az oltár szent kövére;
Elhozta a sik pásztora
Marháját és föltette azt,
A hegy lakója színborát,
Arany kalászát a paraszt.

Eljöttek a hókeblü nők,
Ékei az új hazának,
S a tűz előtt letérdelők
Buzgón imádkozának:
«Oh magyaroknak istene!
Oh áldd meg azt a nemzetet!
Adj néki mindent a mi kell,
Adj *egyetértő érzetet!*»

ZOLTÁN, A BÍRÓ.

Harsog a kürt csengő riadása,
Messze fémlik zászlók lobogása,
Győző *Zoltán* győzödelmi hadja,
Merre mégyen, a babért aratja.

Megy pusztítva délnek, éjszakának,
S nincsenek kik ellenállhatának:
Sarcz alatt a németek császára;
Néki hódol Konstantinnak vára.

S zeng a kürtök csengő riadása,
S szól a zászlók néma lobogása:
«Jaj a fejnek, jaj s halál a karnak,
Ellenállni mely mer a magyarnak.»

Mégis, mégis ellenállni mernek,
Frigyszegőleg kik fegyvert emelnek,
Balga népi nagy Lombardiának,
Hős Berengár fényes országának.

Mint a bérczről zúduló vizomlás,
Jött közéjök káros meghasonlás;
Önfejét a balga nép megunta,
S hős Berengár életére ronta.

Szertedúlá szép királyi várát,
Összetépé bíboros palástját,
Őt bitónak tűzé karvasára
Földnek, égnek botránkozására.

Hős Berengár, dísze korszakának,
Frígyes társa volt Árpád fiának.
«Istenemre! a ki él felettünk,
Ezt a népet meg illik fenyitnünk!»

Mondá s eljött győzödelmi Zoltán,
Megbizottan nagy hatalma voltán,
S zeng a kürtök csengő riadása,
S szól a zászlók néma lobogása:

«Fel, gonosz nép, fel, véres csatára!
Véretek lesz s légyen a had ára!
Fel, csatára, pártütők, ki vagytok!
A birónak szörnyü számot adtok.

Kik királytokat meggyilkolátok,
Szép palástját összeszaggatátok,
Őt tüzétek rút bitó hegyére,
S mégis éltek földnek szégyenére!»

S büntetőleg rá ront Páviára,
A nagy ország első városára;
A kerítést fegyver árja bontja,
Háztetőit láng s hamúba ontja.

S merre elhat győző karja, vért ont,
S merre pillant, véritéletet mond,
S pártütő, ha még két annyi volna,
Vérbünéért mind rakásra hulna.

Boszu-harczát így végezte Zoltán,
S rettegék őt nagy hatalma voltán
Nagy Csepeltől délnek, éjszakáig,
S fel keletnek Konstantin váráig.

LEHEL KÜRTE.

Hős Lehelnek szózatos kürtéről
Hir maradt a régi szép időből,
És ha híre volt a kürt szavának,
Nem kisebb volt sulyja hős karának.

Mint levente még a hét vezérrel
Ázsiából ifjan költözék el;
Kürte volt a nemzet nagy zsoltára,
Valahányszor kelt véres csatára.

Kürte volt a győzedelmi ének
Diadalban Árpád nemzetének,
Kürte nyögdelt szomorú torában,
Valahányszor gyásza volt csatában.

Most az ifjú hosszu szép hajának
Hollójával hattyúk párulának,
S kürte már csak régiség diszétül
Függ szalagján hős csipejérül.

Hős Lehelnek untig volt csatája,
S gyászt, csak egy volt, mely hozott reája.
Német Augsburg éré megbukását,
Otto császár verte rája láncát.

Szálig elhullt, mint midőn kaszálván
Nem marad meg a fű árva szálán,
Szálig elhullt húszezer vitéze,
Húszezer más hullt a Lech vizébe.

Őt lováról harczának közötte
Durva német dárdával ütötte,
Négyen álltak össze, folyván vére,
A vitéznek megkötözésére.

S elvivék a császár udvarába,
Mint rablónak kötve keze-lába;
Otto császár fényes udvarában
Diadalnak vannak mámorában.

Mint a puszták szörnyű hienája
A halottat sirból is kivájja,
Körbe Otto gyűjt élőt, halottat,
És fölöttük véritéletet tart.

S mint a gyermek gyönyörét találja,
Ha fejenként a mákot kaszálja,
Ugy találja kedvét Otto benne,
Ha magyarfej még kétannyi lenne.

S már a szörnyű mészárlás fogytán van,
A midőn uj ötlet kél agyában.
Hét magyar van élve még, szegények
Mind heten szép és ifjú legények.

Mind a hétnek megbocsát a császár;
Egy helyett de rájok két halál vár.
Megcsonkitva orr- s fülek hiával
Rakva lesznek gúny gyalázatával.

És hajón elküldi a Rajnára,
Küldi onnan óket a Dunára;
Megizenvén gőggel a magyarnak,
Hogy ha jőnek, ily sorsot aratnak.

Hős Lehelnek vére rég habot hány,
Meg-megrázza lánczát hősi karján.
Élni nem tud szörnyű szégyenében,
S halni nem bír kínja tengerében.

«Mért e késés? — szól fájó haraggal —
Mért nem öltök százszoros halállal?
Életemmel nem csere-beréltek,
Hogyha érttem váltságot reméltek?»

«Meglakolsz még te is! — mond a császár —
Rád, vezérül, fényesebb halál vár;
De előbb mint a vérpadra mennél,
Szívességet mivelünk tehetnél.

Hős kürtödről, mely függ oldaladnál,
S nagy hirével félvilágra szolgál,
Úgy beszélik, eddig csak *vig* ének
Harsogott le Árpád nemzetének.

Kandi volnék hallanom, miként szól
A *szomorú* ének ajkaidról,
Fújj halotti nótát társaidnak,
S rá, ha tetszik, búcsuzót magadnak.»

Mond a császár sértő gúnykaczajjal,
Tréfát űzve védtelen fogolylyal.
«Megteszem!» mond hős Lehel dühében;
Mert nagy ötlet lobban fel fejében.

És azonnal oldatik bilincse;
Jobb karában lehet ujra kincse,
Ifjusága szózatos barátja,
Most utósó tette vég istápja.

És kilépvén a császár elébe,
A helyett, hogy kezdne gyászzenébe,
Hősi kürtét két kezére kapja,
S le a császár rőt fejére csapja.

«Menj előre — mond — a más világra!
Tégy magadnak szert, ha kell, szolgára!
És ha szolga kell a szellemeknek,
Ottan is te szolgálsz hős Lehelnek.»

Szólt, s utósó hangja volt szavának.
Kürte és a hős elnémulának;
Kürte Otto homlokán hasadt szét,
A hőst Otto népe vágta százrét.

BÁNK-BÁN.

«Fel, nemes bán, hősök sarjadéka!
Mikre vársz még, mik történjenek?
Lecsapott már, gyújtott is a villám,
Károdat nincs, a ki mérje meg.
Fel, nemes bán, véres nagy munkára,
Csordulásig telt a bűn pohára!

Megfogadtad a király parancsát,
El- s bejártad a bomló hazát;
Csillapítál *nemesek* haragján,
Megkönnyítéd a *paraszt* baját:
Szép hazádhoz gondjaid ragadnak...
Csak magadra gondja nincs magadnak!

Ifju nődet kedves gyermekével
Kire hagytad, elfeledted-e?
A királyné, Gertrud udvarában....
Vajh, ne hoztad soha őt ide!
Menj, s ha nődet halva nem találod,
Vajha úgy leld, hogy ne kérd halálod!»

Ily szavakkal rázza fel nyugából
A sötét hír Bánk-bán éjjelét,
S mint a tengert szélvész orditása,
Fölhasítja a bán kebelét.
S kél a bajnok... lelke háborában
Tengerénél rémesb áradás van!

S megy rohanva, megy magas haraggal,
Éjjel, nappal fáradatlanul;
Gyors lováról, mely miként vihar száll,
A fehér tajték rongyolva hull,
Mint vitorla, messze leng serénye;
Nő, fogy a hős áltató reménye.

És, a mint megy, és a mint közelget,
Érve, hagyva várost és falut,
Minden nyommal rémesebb, valóbb lesz
A sötét hir, mely fülébe jut:
A csel és bün háza tüzhelyének
Legrejtettebb szentélyéig érnek.

A királyné tobzó udvarába
Feslett öcscse, Eckbert, költözött;
A lovaggal a rény csarnokában
A hivalgás bűntábort ütött.
S a királyné helybehagyva nézi,
Bűnre bűnét öcscse mint tetézi.

Sőt a trónnak tág redőzetében
Mint ügyes pók megvonván magát,
Ön kezével oldja és csomózza
A cseleknek ármányfonalát,
S míg a *bánné* a szövőt csodálja:
Már nyakára gombolyúl fonála!...

Mint virágszál, mely száron törött meg,
Bánk előtt bús hölgye elborúl;
Gyászalakján bűnös ártatlanság,
Szép szeméből sűrű könnye húll.
Vád és mentség ajka vallomása,
De szavát elfojtja zokogása.

S a kevés szó többet mond a *férjnek*
Mint ezer nyelv vádja dörgene!
E tekintet, melyben lángirással
Van felirva vesztett édene,
Lelke lelkét járja át a bánnak —
Nincs határa már indúlatának!

Megy, miként megy nőfosztott oroszlán,
Melynek ártó dűhét fölverék;
Kebelében elrablott szerelme
S meggyalázott férfisága ég!
De előbb, mint fogna végmeréshez,
Még betér az ország érsekéhez.

«Adj tanácsot lelkeknek birája!
Mondj igazt bűn s bűntetés felett.»
S elsorolja, mikkel a királyné
Nemzet és hon ellen vétkezett;
Hozzá adja hölgye eseményét, —
És az érsek adja véleményét:

«A királynét meggyilkolni nem kell,
— Mond a főpap — tartózkodni jó,
Ha egyez mind, én nem mondok ellen»
Monda, s ajkin kétes volt a szó.
De olaj az a bánnak tüzére, —
Karja szörnyet csattant fegyverére.

S már Fejérvártt, Gertrud udvarában,
A királyné termiben vagyon;
A királyné két kicsin fiával
Játszadozva ül a trónuson.
Mint az angyal végitélet napján,
Áll előtte s vádját dörgi Bánk-bán.

«Drága kincs volt bízva mindkettőnkre;
A király *országát* bizta rám:
Én kezedre, Gertrud! éltem üdvét,
Mindenem, mi volt, *nőmet* bizám;
Én beváltám, mit reám bizának,
Véde voltam trónnak és hazának,

De te hitlen megcsalád a bízót!
— Mond a bán s rettentő lesz szava —
Ön magad lől (kincsemnek lakatja)
A megőrzendő kincs tolvaja.
Vedd el a díjt!» Gertrud összerémül...
Künn van a kard a bán hüvelyéből!

«Pártütő! sikolt Gertrud — királyod,
És urad vérére fensz kezet?»
És elébe tartja két kezével
Mentő pajzsul a két gyermeket.
«Istenemre! — mond a bán kevélyen —
Bántódása egyiknek se légyen!

A király, és vére szent előttem,
Érte élek, érte meghalok;
De ki vérem- és nevembe gázol,
Annak vérrel s karddal számolok!»
A királyné szívben sujtolá őt:
Ő sziven találta a királynőt!

IV. BÉLA.

1.

SAJÓ.

Mi rémjelek borongnak az égnek sátorán?
A végitélet napja közelg-e vészlován?
Egyszerre, mintha fátyol borítná az eget,
Nap és hold elborúlnak a Kárpátok felett.

A sűrű, éji fátyol nem éjnek fellege,
Az égre a *tatárnak* borítja *serege*,
Mely szép hazánkra hozván rettentő táborát,
Mérföldre fölkavarja az út szálló porát.

Mi az, mi a nagy égen, mint szörnyű vérvonal
Hosszan, végig piroslik szikrázó lángival?
Az a *tatárseregnek* lángzó *szövétneke*...
Dult városok s falvaknak világitó tüze.

S te felsüvöltő szélvész mi szörnyen orditasz!
Nem, nem! *tatárüvöltés s haldoklók jaja* az,
Mi mint orkánüvöltés dugúlt fülekbe zúg,
Mi minden kőszikláról mint visszhang visszabúg.

És már a tűz világa, s a vész orkánszava
Erdélytől a Tiszáig s onnét Pestig juta:
Ott Béla, a vesző hon sujtolt királya jár,
Hadakra a hazából s segédsergekre vár.

Tőn véd- és támadásra lépést a fejdelem,
Mint a hazának atyja, mint hős vagyon jelen.
Királyi köntösére pánczélát ölti föl;
Példája vagy gyémántja, mely inkább tündököl?

Hiába! mert az átok megint megújula,
Nemzet s király között a hasonlás angyala!
Az ország főzászlósi sértett érdek miatt
Bélát közös veszélyben ott hagyják Pest alatt.

Mások, hiú gyanúból s féltékenység miatt,
Hogy kegygyel nézi Béla a hősi kúnokat,
Vak dühvel a kunoknak gyilkolják ezreit,
Kiket közös seregben ő a tatárra vitt.

Igy áll viharban a tölgy a róna síkjain,
Mig nap sütött, kerestek enyhülést árnyain,
De most, midőn sudárán villámok dörgenek,
Messzére elkerülik a gyávák s hűtlenek.

De az megedzve állja a zápor ostromát,
Felfogja zöld sudára a villám lángkarát;
Igy Béla a tatárral vérengző síkra kel,
S tábort üt a Sajónál királyi népivel.

Túl rettentő sokával a nagy tatársereg,
Mint áradat közelb és közelbre hempelyeg;
Vezére a viharnak a khán, Batú, maga,
Mint üstökös ragyog ki gyémántos kalpaga.

Kezében a vezérkard mint villám tündököl,
Mely megcsillámlik, czikkáz, lesujt és öldököl.
Jaj, a hol a halálnak e rém kaszája jár,
Ott pusztulást s veszélyt szór egy millió tatár.

És már a támadásra jelt ád a szörnyü kard;
Véres tusára látni fölkelni a magyart.
Mint két üvöltő szélvész, mindkettő iszonyú,
Ront egymás ellenébe hős Béla és Batú.

Keletről jő az egyik, nyugatról jő emez,
A tengeren mindkettő egymás hajába vesz,
Alattok a hullámok rongyokká hullanak,
Fölöttök a nap és hold rég elborúltanak.

Vad lárma és üvöltés jelentik a vihart,
Sürü nyil-föllegekben tüzes villám a kard,
A dárda s pajzs recsegnek, az élet és halál,
Egymást övön ragadva, véres tusában áll.

Kálmán királyi herczeg halálra sebesül,
A hid, hiába védé, tatárkézre kerül,
A vad raj elboritja Bélának táborát,
Isten karának érzik elsujtott ostorát.

Hiába van csatájok, a meggyőzöttek ők,
Hiába van futások, elérik az üzők!
Két napnyi messzeségre nincs más mint holttetem
A harcznak aratása Sajónak mentiben.

Halotti közt két érsek, sok püspök és apát
A hon nemességével vegyíti hült porát;
A köz halottak számát ki számíthatja meg?
A tenger fövényében ők a homokszemek.

Csak Béla, a király fut had nélkül, úttalan,
Királyi lelke törve nincsen, csak sujtva van,
Az alkony végsugára gyászában látja őt,
Hozand-e hajnalával honának jobb jövőt?

2.

BÉLA FUTÁSA.

Csillag futott-e végig az égnek szőnyegén?
Vagy lánglövellő villám rohant át föllegén?

A csillag és a villám a földre leszakadt;
A magyarok királya tatár elől szalad!

Kicsiny kiséretében csak két vitéz üget;
A többi, hű népével, Sajónál ott veszett.

Jobb oldalán az egyik, a másik fut balul;
Utánok a tatárság közelb, közelb nyomul.

A két vitéz: Forgách volt s Rugacs, két hősi vér,
Mindkettő halni készen a fejedelemér'.

«Elő, elő! — kiáltják — van még, uram, remény!»
De a király alatt rogy, s kidől a harczi mén...

Egy percz is veszteség itt; nem gondolnak soká:
S Forgách lovát odadja a bús király alá.

«Fuss, fuss! a szent hazáért még néked élni kell;
Éretted és hazámért, hadd, én veszhessek el!»

Szól, és a hű bajtársnak már csak kezével int;
S az és királya szállnak mint szél s vihar megint.

Ő, mint a zúgó árnak a szikla gátot ád,
Perczekre bár, feltartja az úzők táborát. —

Hiába! a tatárság közelb, közelb nyomúl,
Nyil éri Béla ménét s a mén a földre húll.

Egy percz is veszteség itt, segély egy pillanat,
S Rugacs, Forgách hű mása, nem tűnődik sokat,

Lepattan ön lováról, rá tolja a királyt,
S utána biztatólag szent hűséggel kiált:

«Fuss, fuss! a szent hazáért, még néked élni kell;
Éretted és hazámért, hadd, én veszhessek el!»

S az árözönnek ő is egy új sziklája áll;
S ujabb lován megmentve van Béla, a király!

Igy ér Pozsony várába, Pozsonyból Bécsbe fut.
De itt — farkastorokból tigriskörmökbe jut.

Amott a nyilt ellenség feldúlta táborát,
Itt kincse és javától megfosztja ál-barát.

Szomszédja, Fridrik császár, a nyújtott menhelyért,
Három megyét vesz tőle s gyalázatos hűbért.

S áll Béla, mint viharban hajótört gálya áll,
Mely a vészből kimentve kalóz kezére száll.

Egy kincse van szegénynek és egy reménye még:
Lelkének öntudatja, s melyben bizott, az ég.

S meglelni a végekben nejét és gyermekét,
A bújdosásnak újra felölti szőrmezét.

Utjára két barátja maradt: az éji vész,
S mely sujtolá és edzé lelkét, a szenvedés.

Igy jut Dalmátiáig, egy tört, zuzott hajó....
Királyi sors! jó s rosszban emberként osztozó!

3.

A HON HELYREÁLLÍTÓJA.

Egy férfi lépdel, vándorbot kezében,
Árpád honában völgyön, ormon át,
Vállán biborból elviselt palást csüng,
Fején tövisből hordoz koronát.
Hős Béla tér, a magyarok királya,
Nagy bújdosásból vissza dúlt honába.

S a merre jő, a merre néz szemével,
Romlás a mit lát, gyász és pusztaság.
«Vagy nem hazám e föld s nem ismerek rá,
Vagy nyomtalan kihalt itt a világ!»
Szól és tovább megy és minél tovább ér,
Ajkán elál a szó, szivében a vér.

A gazdag Alföld áldott rónaságán,
Hol hónaljig nőtt a dús gabnaszár,
Hol zöld mezőben száz gőböly tanyázott,
Száz ménes ugrált, puszta a határ.
Mérföldre holtak és csontok hevernek,
Vad farkasoknak s éh hollóseregnek.

Az elhagyott út járatlan terűjén
Pergő szekérnek nem hallod zaját,
És mérföldekről mérföldekre nézvén,
Embernek, lónak nem látod nyomát.
Tört nyil, hasadt pajzs födte el a pályát,
Vagy gyepfü rázza szélben gyomszakállát.

A városok s faluk hová tünének?
Csak égett, csonka tornyok látszanak,
Ház és lakásnak csak helyét találod,
Hol vértül áznak a feldúlt falak.
Mint a siroknak nincs élő lakójok;
Szél és vihar lett puszta siratójok.

Ember csak itt-ott szédelg bújdosásban,
Kémkedve jár s rettegve néz körül,
S karddal kezében vijja kenyerét ki
Éh farkasoknak rabló körmibül,
Mi szörnyü vésznek járt itt rémes ára?
Mely annyi gyászt borított e hazára?

A vad tatárnak dult itt szörnyü hadja,
Mely irgalmat nem ismer, nem kegyet;
Mely a csatának csak vérét kivánja
Vitéz tusán nyert hősbabér helyett.
Mely mint a hernyó szállván a virágra,
Nem hagyja, mignem össze-vissza rágja.

Eljöttek ők, égettek, pusztitának,
Kezökben a kard hóhérkés vala,
Az *asszony* is, szelíd nemét tagadva,
Bőszült kezekkel asszonyt gyilkola.
S a *gyermek* — ég és földnek iszonyára —
Gyermekfejeket tűzdelt dárdajára.

És a mit ők még el nem pusztitának,
Elpusztitotta azt az éh halál,
Mely annyi inség s veszteség után is
Végső csapásul a hazára szállt.
Mióta isten népeket teremtett,
Nem volt ekképen még büntetve nemzet!

De a királynak lelke nem törik meg,
Gyémántból alkotá azt a nagy ég;
Magas tökéllet lángja kél szivében,
Tökélletében esküt esküvék.
Rákos mezőjén mondá el imáját:
«Ujjá teremtni hamvából hazáját.»

Alant repül, sarat horzsol a fecske;
A fellegig száll a királyi sas;
Igy Béla lelke, tettpályát keresvén,
Azt nézi a mi nagy, dicső, magas!
Mik Herkules munkái a regében,
A munka mellett, a mit Béla tészen?

Miként a pásztorkürtnek hangzatára
Az elszéledt nyáj egyben összefut:
Erdők s hegyekből a király szavára
Az elriadt nép ujra vissza jut.
Ásót, kapát vesz, szánt és vet vagy épit,
Mint hangya rakja, hordja fel hajlékit.

S mint jótevő esőre föld öléből
Zölden mosolygva a vetés kibú:
A lelkesítő fejdelem szavára
Föléled újra város és falú.
Az emberek tanyát ütnek; közikbe
Új szorgalommal új lét költözik be.

Magának a hős, Pestnek ellenében,
A hegytetőn emel fényes lakot,
Onnan tekint el lelke örömében
Az új hazára, melyet alkotott.
S kulcsolt kezekkel kér áldást reája:
«Soká viruljon a magyar hazája.»

SZENT LÁSZLÓ-BÓL.

BEVEZETÉS.

A dicső hőst, kit magasztal énekem,
Rég dicsőnek, szentnek tartja nemzetem;
Nyolczszáz éve, hogy László a nagy király,
A magyar nép hírkönyvébe írva áll.

Származásra nem volt nála nemesebb,
Lelki, testi ékességre senki szebb;
Hős apától, szép anyának gyermeke,
Nagynak, szépnek rá volt ütve bélyege.

Mint az erdő fái közt a czédrus áll,
Termetesb és szebb vala több társinál;
És ha ott állt seregének közötte,
Meghaladta vállal őket termete.

A csatában mint oroszlán oly erős,
Rettenetes, győzedelmes volt a hős;
Béke napján, a tanácsban, trónuson
Bölcseséggel s észszel győzött a bajon.

Mi csodája, hogy ha híre nagy leve,
S tíz országban szertehangzék hős neve?
Ifja, véne tisztelettel ment felé,
Asszony és lány szép szemét rajt feledé?

S hosszu nyolczszáz év után is a magyar,
Ha nagy és jó és dicső királyt akar:
Nem kiván más fejedelmet trónusán,
Csak minő volt László király hajdanán.

Ily dicső hőst, ily királyt édes nekem,
Hosszu nyolczszáz év után is zengenem;
S életének nagy könyvében nézve szét,
Énekemmel megdicsőjtnem szent nevét.

Elbeszélnem, lengyel földön ifjuvá
Mint nevelték ifiuból férfivá;
Mint ohajtá látni e hont egykoron,
Mint s mikor jött, s hogy fogadta itt a hön;

Mint jelenté ki magát Isten neki,
Nagy dolgokra őt korán jelelve ki;
Elbeszélnem szép Etelkét, ama nőt,
Kit szerelme csodásan sorsába szőtt;

Mint vezette isten ujja mindenütt,
Mint hevíté kebelét az égi hit,
Híres bárdját, Szög lovát hol mint nyeré,
Mikkel annyi ellenségét megveré;

Mint vivá ki első harczát a hitért,
Szíve lányát áldozván fel hit- s honért;
És megölvén Vatha Jánost, mint leve
A hazában híres és nagy hős neve;

Mint szolgálá nemzetét, s a drága hont,
Mily hűséggel az ingatag Salamont;
Cserhalomnál mily dicsően harczola,
S lett az üldött nőerény védangyala;

Hol szerelme csak azért tűnt újra fel,
Hogy magát és földi gerjét a kebel
Újra s ismét megtagadja, — mert miként
Tűz a kőt, úgy edzi próba az erényt —

S haza térvén a hadaknak hős fia,
Ős Biharban milyen éltet él vala;
Hol a szép nő s kedves, édes gyermekek
Babérihoz virágokat fűztenek;

Elbeszélnem Nándorvárnak ostromát,
S melylyel ott éltét megmenték, a csodát,
S mint bomolt fel a csatában Salamon
S bátyjai közt a testvéri bizalom;

Mint üldözte Vida gróf a hősöket,
Vida ellen Gejzát mint mentette meg;
Mint veré meg Mogyorodnál Salamont,
Tőle s Vidtől szabadítván meg a hont;

Mint emelte trónra őt a hon szava
Gejza után, ugy hozván a köz java;
Mint virágzott Magyarország általa,
Mely alatta boldog, fényes s nagy vala;

Mint tartá fenn önállásban a hazát,
Henrik és a pápa ellen trónusát;
Salamonnal mennyi volt még a baja,
A kiért majd németet, majd kún harczola;

Mint tisztelte szent Istvánnak hamvait,
A kit Isten szentei sorába vitt;
Emlékének szerze fényes ünnepet,
Melyet fénynyel máig ül a kegyelet.

Édes erről emlékeznem énnekem,
Hosszu nyolczszáz év után is zengenem,
Mint csatolt a honhoz két új társhazát,
A horvát- és gácsországi koronát;

Mint veré meg a kunok bősz táborát,
Tévén Isten által egy és más csodát;
Mint ölé meg a nagy Ákost; mint adott
Vert hadának Zagyva mentén új lakot;

Mint végezte nagy, malasztos életét,
Mint temették Váradon el tetemét;
Mint gyászolta három évig nemzete,
S a leány, kit eddig ülde végzete,

A kit Isten és sors arra rendele,
Hogy lemondásban törjön meg kebele;
Mert a hősnek annyi fényes tetteér',
Szerelemnél magasabb leend a bér;

Hír, örök név itt a földön, s túl azon
Hely az égnek szenti közt — a jutalom;
Nagy, dicső czél, mind a kettő érdemes,
Hogy pálmául küzdjön értte a nemes!

Egy parányi harmatcseppben sokszoron,
Mely rezegve csügg virágon, bokrokon,
A legelső, legragyogóbb fénygolyó
A dicső nap, mint tükörben látható.

Énekembe Lászlót ekkép foglalom —
Mint a harmatcsepp parányi a dalom,
De azért az óriás hős nagy marad,
Ön sugára, mi neki zománczot ad.

Az oroszlánt a körméről ismered,
Tetteiben a dicső hőst megleled;
Ez az ének sem egyéb mint csermelye,
Melyben az ég csillagboltját festi le.

Dőlj le, honfi, e pataknak mentiben,
S míg virágzó partján tested megpihen,
Kegyelettel a dal árján révedezz —
Im az ének *Szent Lászlóról* zengedez.

ELSŐ ÉNEK.

IV.

László jósálma, ihletése és sejtelmei magas rendeltetése felől.

Nyári éj volt, gyönyörű, szép és hives,
Fenn az égen százezer csillag repes,
Köztök a hold, mint egy bujdosó király,
Felleg és fény közt rejtőzve járdogál.

Lenn a földön ünnepcsendben a határ;
A vad elbútt, lombon elült a madár,
Csak a hegyről görgedező csermelyek
S lomb között a játszi szellő, zengtenek.

Sem közel faluból, mert nincs az közel,
Ebugatás a csendet nem kelti fel;
Sem gulyákat nem táplálnak a hegyek,
Honnan néha tán kolomp csendülne meg.

Csak ha rá-rákezdi a kis csattogány,
Vagy rideg sas vijjog egyet egymagán,
Máskülönben csend vagyon, mély, nesztelen;
Az idő jár, még az is csak lábhegyen...

Ily idő a szív és ábránd ideje,
Szerelemnek és dicsőség bölcseje;
A mi szépet és nagyot sejt a kebel,
Ily időben, ily éjen álmodja el.

De még az is csendesebben szendereg,
Kit szivének vágyi nem ébresztenek.
Jótevő ír a munkásnak, adomány
A vándornak fáradalmas út után.

Béla népe is legott lecsendesül,
Fáradalmas útja vágyott enyheül,
Sátorokba a gyöngébbek, asszonyok,
Sátoron kül az erősbek s bajnokok.

Egy van, a kit lelke éber álmai
Nem hagyának nyugalomra hajlani;
László herczeg legelőször áll vala
A hon földén, melyért lelke lángola.

Mint folyóviz, melybe súlyos kőt vetél,
Háborogva örvényező zajra kél,
Száz gyürűre szétoszolnak a habok,
S mindegyikben egy kis tenger háborog;

És előbb a zajlás le sem csendesül,
Míg a kő a vizfenékre nem merül:
Ugy zajlott az ifju herczeg kebele,
Nagy soká nem birván csendesülni le.

S már az éjnek elcsendelgett * jobb fele,
Megfordulva áll a gönczöl szekere;
Sápadozni kezd a teljes holdvilág,
Nem soká egy más világ ormára hág.

S még az ifju a tündéres éjen át
Egyre nézi fenn az égen csillagát,
Álmodozza szíve éber álmait,
Hit-, reménye és szerelme vágyait.

Végre mint a csendes nyári permeteg,
Mely a földre susogással lepereg;
Mint a méhi döngicsélés réteken,
Édes álom száll szemére csendesen.

S alszik, alszik László herczeg, álma szép,
Mint a képzelet, mint egy tündéri kép;
Álmodása tett s dicsőség pályája,
A jövőnek jós szemekkel látása.

Nagy dolgokra szánta Lászlót istene,
S hogy azokat elbírhassa szelleme,
Jó előre az ágyat elkészité,
Melybe magvát — kebelébe — ülteté.

És az alvó ifjuhoz leszáll vala,
Szent parancsát véve, Gábor angyala;
Az alvónak megérinté kebelét,
Szent kenettel megilleté két szemét.

* Elnyugszik, elcsendesedik.
Itt: eltölt, elmult.

Az angyalnak érintése, kenete
László herczeg kebelébe fényt vete;
Hüvelyétől égi része, lelke vál,
S Gábor angyal karjain az égbe száll.

Ott az úr, ki volt, ki van, ki lenni fog,
Ön dicsében égi trónján fenragyog,
Melyet fényló csillagokból épitett,
Hogy ragyogjon tengerek s földek felett.

Ki merészli vakmerően látni őt,
A dicsőség sugárkörében dicsőt?
Trónusából tüzek villángzottanak,
S szemvakító hét lángárba oszlanak.

Lába alatt a világok forganak,
S a világok sphaera-tánczra zúganak,
S leborulván a cherubok kardaia:
«Szent az úr, szent, szent» harsányan zeng vala!...

Megvakítná ennyi fény László szemét,
Szétszakítnák az erős hangok fülét;
Teste, mint a pára széjjelfoszlanék,
S hogy le nem rogy, a kenet s szent ír tevék.

Még a mellett is reszket mint nyárlevel,
A midőn szemét az úrra nyitja fel;
De támot lel Gábor angyal szent karán,
S leborulnak a királyszék zsámolyán.

S szól az úr, s a szó megrázza mennyegét:
«Boldogok kik hallják, s értik az igét!
Halld és értsd meg, és elmédben megjeleld
A nagy végzést, melyre újjam kijelelt.

Sorskönyvedbe nagy dolgokat írt karom,
Utamon járj, érettem küzdj, akarom:
Küzdni fogsz, de égi pajzsom védve fed,
Kisértetni, de fáklyám mindütt vezet.

Hű, igaz légy, és erős mint sziklavár,
A győzőre diadalmi pálya vár:
És eendel a gyümölcsből díjadúl,
Mely az élet fáján a jóknak virúl.

És ivandol a forrásból, mely örök,
Szent vizéből halhatatlanság görög;
Im e *könyvben* lásd a pályát, mely tied...
Boldog, a ki hallgat és ért engemet!»

Szólt az úr, szavára a tenger kihág,
Sarkaiban megrázkódik a világ,
S leborulván a cherubok kardala:
«Szent az úr, szent, szent!» harsányan zeng vala.

És előhozák szolgáló angyalok
Nagy *könyvét a végezetnek*; oly dolog,
Mely öröktől volt, van és mindig leszen,
Melyről mult, jelen, jövő tanút teszen.

Mely megirva volt, mielőtt íraték,
Ki mondhatja meg, mikor keletkezék?
Nincs időben, térbe nem fér; tér s idő
Benne vannak, mint szikrákat rejt a kő.

Foglalatja a teremtő gondolat,
Mely öröktől él, s örök időkre hat;
Foglalatja a fagyasztó lehelet,
Melyre újra minden semmivé lehet.

Foglalatja a világok élete,
Nemzeteknek és népeknek végzete;
A legelső emberé, ki halva rég,
S az utósóé, ki lenni fogna még.

A király és koldus sorsa, a poré,
És az égen fenragyogó csillagé...
Ez a sorsok könyve; rajta hét pecsét
Őrzi szent, felbonthatatlan levelét.

Melyet senki még ki nem nyitott soha,
Melyből senki, mint az Isten olvasa;
Mert hogy ő az, a ki lát szivet s vesét,
Ő, ki tudja a könyv minden betüjét.

Hogy ha egyszer felnyitandja, jaj nekünk!
Mert azon nagy nap lesz végitéletünk;
Mert betelve lészen a mi irva volt —
Megitélve az eleven és a holt.

És az úr a szent könyvet csak illeti —
S mint midőn a nap sugarát szétveti,
Hegyen völgyön világosság terjed el:
László herczeg kebelébe fény lövell.

És a könyvnek sok ezredik levelén
Húll előle (mily csodás bütünemény!)
Húll előle a jövőnek fátyola,
Hol az ifjú ilyen képet lát vala:

Látja Bélát, édes apját, mint megyen
Fényes trónra koronával ékesen;
Látja Géjza bátyját, a kit ugy szeret,
Nagygyá lenni ezrek s milliók felett;

De fejéről levevén a koronát,
Azt kezével egy *gyermeknek* nyujtja át;
Ámde ki azt sárba veti botorúl,
Honnan az László lábáig elgurúl.

Hajlik László, hogy a földről felvegye,
A gyermeknek homlokára föltegye;
Im de rögtön trónon látja önmagát,
És fején a bűvös, ékes koronát.

A korona, mint a csillag tündökölt,
Ragyogása fényivel betelt a föld;
Lábaihoz nemzetek rajonganak,
S hős nevéről dicsekedve szólanak.

Fegyverével ismeretlen népeken
Győzedelmet, nem egyet ví fényesen:
De mi legkivált dagasztá kebelét,
Nagynak és boldognak látta nemzetét.

Mind ezek közt egy bűbájos légalak,
Mint a rózsa szép, mint szellő szállatag,
Melylyel, mint a szőnyeg hímnek általa,
Álmodása mindenütt átszőtt vala:

Egy bűbájos lányka képe üldözé,
Melyet a sors minden harcz és vész közé
Oda vitt, hol mint győző hős ő vala,
Hogy legyen harczok között őrangyala;

De kihez bár mennyiszer nyujtá kezét,
Nagy tűzoszlop választotta tőle szét;
Mit jelent ez? ébren sem fejthette meg,
De örömmel látott képén kéjeleg.

Ti azonban meg fogjátok fejteni,
A kik a dalt végig jöttök érteni;
A leányka szép alakja s végzete
Beszövődék László herczeg éltibe.

Énekembe én is íme beszövöm,
Mint virágot bokrétába kötözöm;
Kapok érte — nem kapok más pályabért,
Egy pár könyet fogtok ejtni gyászaért.

HATODIK ÉNEK.

V.

Charitas apácza megjósolja a nagyváradi templomban László királyságát. — László cselekvésre készül.

És az ige teljesült! a kikelet
Harmadízben mosolyog a föld felett,
Hogy királyi székét veszté Salamon,
És királynak Gejzát tette meg a hon.

Épen húsvét ünnepére gyültenek
Hazaszerte a keresztvalló hivek,
Ünnepelni, a nagy, dicső szent napot,
Melyen egykor megváltónk feltámadott;

Ünnepelni Jézust, a hőst és királyt,
Ki legyőzte és megtörte a halált;
Alleluja énekektől zeng a lég,
Nyájasb arczczal néz alá a tavasz-ég.

László herczeg Nagyváradra rándula,
Vele mentek nője és kis angyala,
Már a zárda s templom, melyet épite,
Készen állott, benne volt a nagy mise.

A zárdának fejedelemasszonya
Jámboréltü, szenthirü asszony vala;
A kit Isten sok kegygyel ruháza fel,
És megáldott a lét szenvedésivel.

Charitas — ez volt a nő szerzetneve,
Mit szokásként szerzetében fölveve;
Szép Etelke volt a neve ezelőtt,
Mig a földnek éle; rég ismerjük őt.

S im alig lép László a templomba be,
Az apácza, társival jő elibe;
Koronát hoz kiterjesztett karjain,
Ünnepély ül tisztes, halvány arczain.

«Üdvözölve légy tőlünk ez ünnepen,
Mely az élet napja — igy szól ékesen —
Melyen a halál örökre meghala
A feltámadt Megváltónak általa.

Üdvözölve légy tőlünk, László király!
Ki a trónra Istentől hivattatál;
Az igéret szent igéje teljesül,
A királyi székbe — László herczeg ül,

Hogy magasra, nagyra vigye nemzetét,
Örökítse köztünk Jézus szent hitét;
A ki által meg fog halni a halál,
Üdvözölve légy tőlünk, László király!»

Szólt, a herczeg kétkedőleg néz reá,
A sokaság bámulattal hallgatá —
S szól a herczeg: «A ki sérti a királyt,
Áruló fejére én mondok halált.

Gejza bátyám joggal ül a trónuson,
És alatta boldog a nép és a hon!»
«A királyt nem sérti szóm — viszonz a nő —
Magasabban, fenn az egekben van ő!

Égi pálmát nyert a földi trón helyett,
Koronáját, székét itt hagyá neked;
Mind a kettő Isten által száll reád,
Üdvözölve légy, király, tőlünk tehát!»

Igy a jósnő, s harmadnapra gyors követ
A herczeghez lóhalálban érkezett,
Hírül hozván, hogy nincs többé a király,
Húsvét napján érte őt el a halál...

S szájról-szájra szerte száll a hir, a hit,
Hogy Charitas égből vette ihletit,
Hogy szemének és fülének nyilt az ég,
S Isten választottaként hőn tisztelék.

Ifja, véne mint egy szenthez járula,
S a ki lelki vigaszért eseng vala,
Megtalálta nála szíve vigaszát,
A szegény, a dús, vezérlő angyalát.

Igy emelte föl Isten a szenvedőt,
Megmerítvén szent malasztvizében őt,
S melyet ifjan annyi vesztés kínja dúlt,
Életének tövisbokra fölvirúlt.

És megérte, hogy igéje teljesült,
Fehérvárra ország s nemzet összegyűlt,
Hol minden szív egyet óhajt és akar,
S kikiáltja László királyt a magyar.

De mielőtt erről zengjen énekem,
Lantomat fel kell előbb idegzenem;
Uj pályára lépik hősöm, új mező
Nyíl előttem, nagy, hatalmas és dicső.

Megpihenve új erővel szólhatok,
Uj erővel ti is jobban hallotok;
Mert oly fának árnyába hozott utunk,
Melyből egy-vágtatva ki nem nyargalunk.

KILENCZEDIK ÉNEK.

V.

közben Zvojnimír horvát király örökös nélkül meghal, s a hortok Ilona ellen fellázadnak. — László huga segítségére megy. — ge a kocsijából kiesett kerékszegről. — Horvátország meghódíttatása.

De ne menjünk el Lászlótól messzire —
Mert az ének csak is és az ő köre;
Salamonnak sorsa addig érdekel,
Meddig az, László sorsával vegyül el.

László királyt a magyarok Istene
Uj pályára hívja: menjünk el vele!
Zvojnimír végsőt lehelt, nincsen fia
S zavarokba bonyolúl Croatia!

László király húga, a szép Ilona,
Lett utána Horvátország asszonya;
De asszonynak a kevély horvát urak
Engedelmeskedni nem akartanak.

Sőt magok közt megszakadva, mindenik
Uraságra vágyva, ármányoskodik;
Nem tekintik a tulajdon szent jogát,
Nem a közjót s a hazának közszavát.

Rendetlenség és ököljog áll elő,
Jog helyett igazságot szab az erő;
A királyné festett bábbá aljasúl —
Előbb-utóbb a királyi szék lehúll.

Híveivel gyors tanácsot tart tehát,
S felszólítják Magyarország hős urát,
Jőne haddal, hatalommal mihamar,
Míg a népet el nem söpri a vihar.

László király, mint jó gazda, sohasem
Volt vitézi hadseregnek szűkiben.
A sereget két külön erő tevé:
A királyi hadsereg s a nemzeté.

Azzal a vitéz király rendelkezett,
Ez határi közt védé a nemzetet:
Azt *seregnek*, ezt *honvédnek* nevezék,
S nem egyéb volt, mint a nemzetösszeség.

De harczos volt a magyar, s kivált vitéz
Fejedelmét örömest követni kész;
S mostan is, mint mindig, a honvédhadak
A királyi hadhoz csatlakoztanak.

A tábornak gyűlhelyéül szép Zala,
S mely a két ország között határ vala,
Mura köze volt kitűzve: innen ők,
Túl a Dráván a horvátok, feltünők.

László király Fejérvárról, hol lakék,
A táborba szekereken érkezék;
Már elhagyta a Balaton nagy tavát,
Szép Zalában közel éri Kanizsát.

S ím elalvék — így beszéli a rege —
Kocsijából kiesék kerékszege,
Lejtőn állott a szekér, a ló repül,
S a szekér feldőlve van menthetlenül:

De villámként, gyors lábakkal, hirtelen
A keréknél egy hű jobbágy ott terem,
Izmos ujját szaporán a szegveszett
Tengelyvégbe bele dugja szeg helyett.

Igy fut a lejtőn le egy hold földön át,
Feldőléstől óva László kocsiját;
Ott végtére a riadt szekér megáll,
És fölébredt szunnyadtából a király.

Deák Balázs volt a hű jobbágy neve;
A király bámulva hallja mit teve.
«Kérj kegyelmet — mond a hűnek — tettedért,
S megadandom bármit kérsz, hűségedért.»

De szerényen az egyebet nem kiván,
Mint maradni jó királya oldalán;
Ámde László egyet int s parancsot ad,
Nyergeljék fel néki a legjobb lovat.

És eképen szól Balázshoz: «E lovon
Három óra hosszig nyargalj e síkon,
És a mennyi tért befuthatsz szerteszét,
Megeresztett kantárszárral, — a tiéd.»

S a parancsot teljesítni lóra ül
Deák Balázs, a sík földön elrepül;
Két tanú megy a lovagló nyomdokán,
Az időre és határra vigyázván.

S mire visszatérnek izzadt paripán,
Meg van írva a királyi adomány,
Rajta függvén a királyi nagy pecsét,
Mely nemesnek hirdeti Balázs nevét.

A szegény pór bámul és csodálkozik,
Hogy való-e a mit lát, vagy álmodik?
A királynak köszönetet mondana,
De csak könye szól, elállott a szava.

Végre szóhoz jutva így szól a nemes:
«Ennyi kegyre nem vagyok én érdemes,
Sok is e föld, én uram király, nekem,
Tizedrészszel könnyedén beérhetem!

Kis falunkban oly sokan mi nem vagyunk,
Legjobb lesz, ha rajta együtt osztozunk;
Különb ember nem vagyok a többinél,
Mindegyik megtette volna a mit én.»

Egyszerűn és együgyűn így szól vala,
S nemes szívén a király megindula;
Adományát kétszerezé egy helyett,
A községre iratá a levelet.

Mai napig fentartotta szép Zala
A regét; a kis község elpusztula,
De maiglan a vidéken nyoma van,
Szent-Király és Szent-László faluiban.

És azonkép hosszu nyolczszáz év után
Balázs vére fennvagyon még Kehidán;
Van-e magyar, a ki azt nem tiszteli,
Ha *Deák Antalt s Ferenczet* nevezi? —

Igy cselekvék szép Zalában a király,
Pár nap mulva hadi népe készen áll;
Hidat vertek át a Dráván azután,
S ott valának Horvátország határán.

De oszolva voltak a horvát urak,
Összesen és együtt nem harczoltanak:
Már pedig csak ott van erő, hatalom,
Hol közérzés és közakarat vagyon.

Közmondás, hogy a vesszőt könnyű dolog
Összetörni egyenként, akármi sok;
De csomóba hogyha összeköttetik,
Rajt az óriás erő is megtörik.

A külön vált pártokon hát csakhamar
Győzelemmel erőt veszen a magyar;
És a Dráva- s Száva-köz hódolva volt,
Mielőtt másodszor újult meg a hold.

A Kulpáig úrrá lesz László hada, —
Már a tengermelléken foly a csata;
A havason túl övé a föld szine,
Alig van már ki szegülne ellene!

Imde László táborába hír repül,
Hogy az ország más részén, Erdély felül,
A védetlen haza földén kúnhadak,
Iszonyú öldökléssel pusztítanak.

S László király, mint okos, jó gazda tesz,
A midőn egy új jószágot bérbe vesz;
Nem mellőzi el miatta örökét, —
S összevonja győzedelmes seregét.

És a kunnak csakhamar elébe tart,
A horvát ügy rendezésre férfikart
És erélyes őrhadat hagy őrszemül,
Al-királyi székbe öcscse Álmos ül.

Igy cselekvék László király, a mikor
Ezer és kilenczvenegyet írt a kor;
Győzedelme kiebb tolta a követ,
Melyet Árpád Magyarországnak vetett.

Koronáját egy szép kővel nevelé,
A tartományt Horváthonnak nevezé;
Az országnak czímerében négy folyó,
Duna, Tisza, Dráva, Száva látható.

És megyékre felosztotta részeit,
Alkotmánynyal felruházta népeit —
A magyarral testvérjoggal látta el,
S el nem nyomta, de magához vette fel.

Nyolczszáz éves már-már e szent kapcsolat,
Melyben él két nemzet egy kormány alatt;
Tőlünk nyertek bánokat, vezéreket,
Mi ő tőlük Draskovich- és Zrínyiket.

A mi annyi éven át megszentesült,
A szokás, törvény s jog által egyesült,
A jelenkor fogná-e szakítni szét?
Két egyűvé lett nemzetnek életét?

Ál próféták lappanganak köztetek,
Ál utakra, bűnre visznek bennetek:
A költőnek higyetek, beteljesül:
A magyar s a horvát újra egyesül!

TIZEDIK ÉNEK.

1.

kunok harmadszori betűtése Kapolcs alatt. László király elébe egy hadával; útközben serge éhség- és szomjtól szenved; a király ind a kettőt imádságával megszerzi sergének, mely ez által új erőre éled.

Míg ezek történtek, már a kún hadak
A dulásban jól előhaladtanak;
Elgázolák a vetést, a megürült
Ház utánok láng árjában felrepült.

Ember, állat pórázon tereltetik,
A szűz és az asszony megfertőztetik.
Iszonyú az, a mit szenved a vidék,
Hol a hadak boszujokat tölthették.

Mert boszúvágy hozta e szörnyű hadat
A kudarczért, mit Ozúl s Kutesk alatt
Szenvedének; megfogadták esküvel,
Hogy a szégyent vérfürdővel törlik el...

Igy haladtak a Tiszán át Békesig,
A Marost is kényelemmel átszegik:
És elérik a *Temest*, hol nagy utát
Kipihenni a vezér parancsot ád.

Rémitő volt látni e hadjáratot,
A midőn végig hullámzá a sikot;
Két egész nap kelle, míg ez ár-apály,
E hullámzó embertenger, csendre száll.

Négy-óránvi távolság volt, melyet itt
A Temes mentében hossza elborít;
Fele része hadfoglyokbul rabfüzér,
Marhanyájak, s prédaterhelt társzekér.

Másik része fölfegyverzett vad hadak,
Barna arczu, izmos, szálas kúnfiak:
Közepettök a vezérnek áll vala
Négynyüstös vászonból készült sátora.

Tetejéről nagy távolra látható
A felhőben lengő harczi lobogó;
Körülötte alabárddal hadfiak,
Pánczélozva komolyan őrt állanak.

Benn pediglen vad Kapolcs, Kurul fia,
Kit khánúl uralt ekkor Kumánia,
Érmelléknek legjobb borából iszik,
És kaczagva vadan arra esküszik:

Hogy honába vissza nem tér sergivel,
És mindaddig e jó földön vesztegel,
Míg Lászlónak koponyájából kupát
Nem készíttet, s abból iszsza meg borát. —

Ámde László, a hadértő hős király,
Seregével késedelmet nem talál;
Hátrahagyva Horvát- s Tótországokat,
Egyenesen a kunok felé halad.

Gyorsan átkel a Dunán Tittel körül,
Hol vizével a gyors Tisza egyesül;
Onnan a Temes mentében fölfelé
Seregeit föl keletnek terelé.

Gyorsaságtól vár eredményt egyedül,
Éjjel, nappal jár azért szünetlenül;
Föl nem tartja sem mocsár, sem ingovány,
Hegyeket mász, áttör a völgy szorosán.

De járatlan és kietlen a vidék,
Fogy erőben a had, fogy az eleség;
Úgy vannak mint a hajós a tengeren,
A ki nem lát víz- és égnél egyebet.

Ők nem érnek mást, mint végtelen mocsárt,
Terméketlen, sivatag homokhatárt.
Vég türelme fogyva van mindenkinek,
S zúgolódni kezd a máskor hű sereg.

Az embernek leghatalmasb ellene,
A kinzó éh támadott föl ellene;
Óriási a szükség, az éhhalál
S valamennyi szörnye van, előttök áll...

Egy vagyon, ki el nem veszti még hitét,
S buzgalommal megimádja Istenét;
A kegyes László király áll egy magán
Csüggedetlen az inségnek ajtaján.

«Isten! a ki — esdő szót ekkép emelt —
Megmentetted a pusztában Izraelt;
A ki Mózes népéhez kegygyel valál,
S inségében neki mannát adatál:

Irgalomnak, hatalomnak Istene,
Ne tekintsd, hogy volt s van e népnek büne,
Vedd le róla büntető karod sulyát;
Megismerte haragodnak ostorát!

Szánakozzál rajta; mert hisz atyja vagy,
Lássa, hogy nemcsak haragod súlya nagy;
De nagyobb vagy irgalomban, Istenem!
Mert te vagy az irgalom és kegyelem.»

Igy imádta Istenét László király,
És imája Istenéhez égbe száll...
Közelebb volt a segély, mint hitte tán; —
Halljátok, mint mondja el a hagyomány.

«Még imába volt merülve a vezér,
S ím egyszerre megrendül a nagy fenyér,
Dobog a föld, sürü por keletkezik;
Hah, minő had ez, mely itten érkezik?

Sok ezer vad szarvas és nehéz bölény,
Tart feléjök, mint egy égi küldemény;
László hada örömében megriad,
Mintegy önkényt adja meg magát a vad.

És azonnal dárda és nyil pergenek,
Dús aratást lel az éhező sereg;
Rég nem ettek jobb izút, rég ily vigan,
Mint e nem várt lakomán mindannyian.

A kegyes király szeméből köny fakad
S Istenének hálát forró szívvel ad,
Hogy kegyelme, melyet tőle esdekelt,
Mind magán, mind népén ily dusan betelt.

Mind hiába! bármi jótét s nyereség
A csodásan s váratlan nyert eleség,
Ujra zúgni és morogni kezdenek
Az ételre szomjtól égő seregek.

S közepettök a kegyes László király
Újra kínos, kétes aggalomban áll:
Nem veszíti Istenében el hitét,
De nem meri esedezni új kegyét.

S szól a néphez: «Ez tehát, oh seregek,
A jótettért, melyet épen vettetek,
Háladástok? illik ily kisszívüség
Ahhoz, a kit ily csodásan véd az ég?

Im e kő is, e szivetlen szirtdarab,
— S vesszejével egy közel kőszirtre csap —
Hogyha tudna mint az ember érzeni,
Háladatosb fogna lenni, mint ti s mi!»

Szólt s csodáknak új csodája! a rideg
Kőtömegnek sziklakeble megreped;
És belőle kristálytisztán, vidoran
Szomjatoltó, gazdag forrásvíz rohan...

Térdre hull a meglepett nép s felüvölt,
Örömétől megreng a lég, reng a föld;
A kunoknak táboráig zúg szelök,
Ott úgy vélik, hogy az Isten mennydörög.

II.

A kúntábor leírása. Ütközet. László maga ragadja meg a harczi lobogót; a kúnok megfutamodnak, de Kapolcs parancsot ád seregének, hogy aranyait hányja el magától az üldöző magyarokat feltartóztatni; azonban az arany László imádságára kővé válik, s a magyar sereg leveri a kúnokat. A megmaradtakat László a mai Jászságba telepíti le.

De futárok érkeznek mindenfelül,
És Kapolcs László jöttéről értesül;
«Talpra, kúnok!» felrivalg parancsszava —
S pillanatban harczra készen áll hada.

Mintha sűrű, szálas, ősi rengeteg
Bukkannék ki földből, áll a hadsereg;
Csakhogy a fák izmos, bátor férfiak,
Lomb helyett légben vasélek inganak.

S ha a tábort erdőnek nevezheted,
Benn az erdő hőseit is megleled;
Volt oroszlán köztük, bátor és nemes,
Fene tigris, tarka párducz, rémletes;

Nagy, nehézkes medve, csalfa hyena,
Farkasoknak prédavágyó tábora;
Kik mindnyájan magyar vérre szomjasok, —
Igy várák be László királyt a kunok...

Dombra ér sergével a magyar király,
Ellenében síkon a kuntábor áll;
Sokasága pillanatra a magyart
Magakasztja, de sokáig ez nem tart:

Mert a magyar nem azt nézi, mennyi az
Ellensége szám szerint, melylyel hadaz;
A magyar csak azt tekinti: merre van?...
Ugy tanúlta hős apák példáiban.

Igy cselekvék a vitéz László király,
«Ott az ellen!» mond s a sereg már nem áll!
De miként villám az égről lezuhan,
A kunoknak táborába lerohan.

És sikoltás és rikoltás kél vala,
Harczra buzdúl ember és ló általa;
A zenének rivadalma bele vág;
László király a sorok elébe hág.

És kezébe kapván a vérlobogót,
Megfuvatja rá a nagy tárogatót;
És «utánam!» e rövid szót mondja csak,
S mint az árviz nyomaiba zúg a had.

Utközet van; mint a zápor kétfelűl
Egymás ellen a sivító nyíl repűl;
Szúr a dárda, recseg a kürt, sújt a kard;
Majd László kunt, majd ez nyomja a magyart.

Mint a kőfal oly tömött, erős a kún,
Ellenáll a rohanásnak iszonyún,
Mind hiába! minden erő hasztalan
Ott a hol László királynak karja van!

És ha kétszer annyi volna mint vala
A kunoknak érczerős emberfala,
Mint a villám László rajtok áthasit,
Gyéritvén, fogyasztván a kun sorait.

Nemsokára törve van Kapolcs daeza,
Összeomlik érczerős emberfala,
Itt is, ott is áttör a magyar sereg,
A hátráló kúnt rémület kapja meg!

És ijedve meglódulnak a sorok,
Tömegestül bomlik a rend; ki gyalog,
Ki lovag fut, és alig pár percz alatt
Idomtalan zűrzavarrá lesz a had.

Nagy sokat győz és mindenkor tényező
Háborúban a bátorság és erő;
De azért okos küzdő cselt sem vet el,
Mert a legnagyobb erőn is győz a csel.

Igy Kapolcs is látván sergét, érezi,
Hogy azt vissza többé nem terelheti;
A futók közt ily parancsot osztogat
(Tán megmenti még vele a vert hadat).

«Már ha futni — ekkép szól — indultatok,
Rajta gyávák, rajta! ám csak fussatok!
De legalább mentsétek meg éltetek,
Az pediglen csak ez egy úton lehet:

Hányjátok el a mi aranyt szedtetek,
Üldőitek nyomát hadd akaszsza meg!
S mig a prédán kapva kapand ellenünk,
Meglássátok, táborostul megmenünk!»

S tőnek úgy, a mint Kapolcs elrendelé;
Mint a zápor húll arany mindenfelé;
Tarsolyokból és tüszőkből hulla szét,
(Könnyen szórták, mert rablák, nem szerezék!)

Régidőben csak oly bűvös erejű
Volt, miképen mai nap, a pénznemű;
Az aranynak csillogása az a lép,
Melyre ráakad az ember legelébb.

Megpillantván a hulló aranyesőt
A kúnüldő magyar is maga előtt;
Méneiről ugrosást kezd szaporán,
Hagyja a kúnt, s kapkod az arany után.

Látja László a hálót, melyet neki
A kunoknak fővezére vete ki:
Kebelén a szív mélyen elkeserűl.
(Diadalma csillaga igy lemerűl.)

A futárok nyargalása hasztalan!
A parancs, a tilalom hiába van!
Feledik az üldözést a hadfiak,
Csillogó arany után száguldanak.

S Istenhez László buzgón fölesdekel,
Attól várva, hogy a bajt intézze el;
S im csodák csodája! a mi most beáll...
Alig hisz szemének maga a király!

Tarsolyokból és tüszőkből egyre húll
Az arany még; de nincs, a ki érte nyúl;
Úgy akarta Isten, és a kidobott
Kerek arany mind kövekké változott...

Mért akasztná meg futtában a lovat
A magyarság hitvány, rossz kövek miatt?
Elszáguld és elvágtat biz azokon;
Annál gyorsabb, ott leend a kúnokon.

Mért beszéljem hosszan a történteket?
László király győzelmét a kún felett?
Maga Kapolcs elveszíti életét,
A riadt kunság lerakja fegyverét...

És az így kivívott fényes diadal
Nem leszen gyászos halotti ravatal;
Nem szomjaz vért a kegyes király vezér, —
Győzni csak, nem öldökölni, volt a czél.

A legyőzött sergeknek ad életet,
Ha felveszik a keresztény szent hitet;
Sőt lakásul földet oszt számukra ki,
Hova őket le is telepítteti.

S nem sokára a dús alföld síkjait,
Hol a messze Hortobágy határt hasit,
A Tiszának és a Zagyva nyili közét
Uj teleplők foglalják el szerteszét.

Barna képü, szálas, izmos kúnfiak,
A kiket, mert mind ijászok voltanak,
Az utókor *jász-kunoknak* nevezett,
S kik maiglan lakják e sík téreket.

A DRÁMAI MŰVEKBŐL

BORBÁLA KIRÁLYNÉ KEGYENCZE.

TARTALOM. (I.) Valmerod szereti Rózsát, Zudar Bálint leányát és viszont Rózsa Valmerodot; de mert korcs származású, az urak kigúnyolják és jegyesének atyja elutasítja. Rózsát szereti egyszersmind Zsigmond király nejének, Cilley Borbálának öcscse, Ottokár is; de a leány kikosarazza. A szerelmesek kölcsönös igéretekkel elválnak. Valmerod Zsigmond táborába megy a török ellen, hol megmenti Zsigmond életét, miért első segédévé teszi; de ugyanekkor a ledér királyné is beleszeret, míg Valmerodot nagymértékű dicsvágy keríti hatalmába. (II.) Budán Zsigmond távollétében a királyné adja meg a kitüntetést Valmerodnak, ki tőle Rózsa kezét kéri s felindulva Ottokárt párbajra hívja; de midőn ez nem fogadja el, leszúrja őt, miért börtönbe kerül. Ezt megtudja Rózsa, ki Brunó remeténél rejtőzik s őt Valmerod megmentésére Budára küldi. (III.) A királyné megbocsát Valmerodnak, s ez mint a királyné kegyencze, léha élveknek adja magát, míg Brunó megjelenése Rózsát ujra eszébe nem juttatja. (IV.) A király rejtekajtón kihallgatja a királyné és Valmerod párbeszédét; a királynét számüzi, Valmerodot halálra ítéli. Ekkor Brigitta udvarhölgy fölfedi, hogy Valmerod az ő fia s utóbb Valmerodnak azt is, hogy ő az anyja és Zsigmond az apja. (V.) A király megbocsát Valmerodnak, míg a királyné Valmerodot, mint szégyene tanúját, méreggel akarja megöletni; de az ezzel megbizott csak álomitalt ad. Brigitta azonban fiát holtnak vélvén, boszút eskűszik a királyné ellen. Borbála királyné ekközben Rózsa lakához ér, megkéri Rózsát, hogy cseréljen vele ruhát; mert csak így menekedhetik meg üldözőitől. Rózsa megteszi. Jön Brigitta egy bérgyilkossal; a királyné Rózsa ruhájában elsiet s a királynénak vélt Rózsát a bérgyilkos lelövi, ki az épen érkező Valmerod karjában hal meg. Erre Valmerod is megöli magát.

MASODIK FELVONAS.

BUDA.

ELSŐ JELENÉS.

Valmerod, Bolond.

BOLOND (az elmerült Valmerodnak vállára űt).

Öcsém uram, jó estét!

VALMEROD. Jó napot!

Vagy még helyesben jó reggelt!

BOLOND. Nem úgy!

Neked ma jó, nagyon jó reggeled van,
Minek kivánjam azt, mi megvagyon már?
Én azt kivánom, a mi nincs, barátom!
A jó reggelre jó estét.

VALMEROD. Megadja
Majd isten azt is.

BOLOND. Könnyű számoló vagy.
Megadja ám; de hozzá láss, barátom,
Magad is; különben cserben hágy hited...

VALMEROD. Azt bízd reám.

BOLOND. Jobb lesz, ha nem bizol
Többet magadba, mint én; kérdezed
Mennyit bízom benned? Megmondom azt is;
Erődbe bizom annyit, mint azéba,
Ki úszni nem tud, és azt képzeli,
Hogy általúszni képes a Dunát,
Vagy a ki jégre száll s a korcsolyázást,
Meg nem tanulta még. Tudsz korcsolyázni,
Tudsz úszni, ifjú?

VALMEROD. Megjárnám, ha tőled
Kellendne megtanulnom. De ki vagy te?
S mi viszketeg bánt ingerkedni vélem?

BOLOND. Ki vagyok? Ha megmondom, megesküszöm:
Hahogy ma meg nem mentéd a királyt,
Kedved jöhetne lenni, a mi én.
Én a királyt szolgálom.

VALMEROD. Azt teendem én is.

BOLOND. Megengedj, kis különbözéssel!
Már én az árral úszni megtanultam,
Te még csak eztán küzdendesz vele;
A jég betörte már párszor fejem,
De nem törött velőm be. Jó barátom!

Te még csak eztán, mert már rávezettek,
Lépendsz a jégre; vigyázz, jól vigyázz,
Felette síkos és törékeny a jég
Az udvaroknál. Én edzett legény,
Te még csak ujoncz vagy; tanácsot adnék,
De a magyar saját kárán tanul,
S alkalmasint te sem teszesz kivételt!
Hát újra, jó estét!

VALMEROD. Fogadja isten!

BOLOND. Nem élsz tanácsommal?

VALMEROD. Nem éhezem.

BOLOND. Rosz gyomrú vagy.

VALMEROD. S te iztelen szakács.

BOLOND. Ha gondolod. — De mondok egy mesét:
Ismered a kebel legszörnyűebb
Rémét, a nagyravágyást? Rút kigyó az
Az emberek szivében; reggelente
A felkelő nap tündöklő sugárát
Mutatja néki, mint homályosít el
Körötte holdat, csillagot az égen.
Délben királyok fényes asztalához
Vezérli tünde, pompás csarnokokba,
Szomjú ajkához gyémánt serleget nyom,
S aranynyal oltja szomja vágyait,
Egy tehetetlen gyáva népcsoportot
Ejt térdre, bókra előtte. Igy megy ez,
És nappal, éjjel s mindig, s mindenütt
Gúnyos kaczajjal ránczigálja orrát:
«Mi gyáva, mondja néki, hah mi hitvány,
Minő tehetlen vagy, holott akarnod
És kezdni kéne csak, s mivé lehetnél!»
S ha bősz sugalma egyszer megkapott,

S téren-tetőn keresztül hurczola:
Tejfel bajuszt fen orrodtól fülig,
Kalászfüzérrel ékiti fejed,
És gúnykaczagva hagyja bábuját
Egy — szalma trónon. — Őrizd meg szived
A nagyravágytól!

VALMEROD (magában.) E rejtélyes ember
Szivemben olvas. Köszönöm mesédet.
Tanácsod üdvös. — De mondd hát: ki vagy?

BOLOND. Ha azt hiszed, hogy bölcs tanácsot adtam,
Bizvást okosnak tarthatsz, ha bolondnak
Hiszed beszédem, bizvást tarts bolondnak.
De még egyet kell mondanom neked.
Még egy lidércze van ezen kivül
Az udvaroknak; fényes és csalóka
Ez is: de annál még csalékonyabb
Egy szép virágzó fa, zöld lombjain
Arany fonalból szőtt finom szövet,
Kápráz szemedbe; tündérének hinnéd,
Vagy szép selyembogár mesterművének.
Ne higyj szemednek, ártó pók szövé azt
Csalékony hálóval, tapasztalatlan
Lepkéknek, itt-ott szemtelen legyeknek.
Egy udvarhölgynek cselszövénye az,
Kivetett hálója gondtalan szivedre.
Jaj néked, hogyha benne fennakadsz.
A szerelem szent ölelései
Kigyó karokká torzulnak köréd,
A tiszta oltár, melyen Vesta-tűzként
A szerelemnek istenlángja ég,
Szennyes kürtővé válik, és a láng
Kebelpusztító tűzvészszé fajul.

A szűzi ajknak csókja bűnlehellet,
A szív verése dühös nyargalózás,
Éjfél sötétté lesz az agy világa.
Lehullsz az égből, üdvöd veszve van,
S egy puszta sivatag lett kebeled.
Kerüld az udvar csábos hölgyeit!

VALMEROD. Ettől megőriz keblem temploma
S kit benne oltárképül állíték fel,
Szeplőtelen szerelmem angyala.

BOLOND. Légy hív magadhoz s Rózsához.

VALMEROD. Ki vagy?

BOLOND. Magam szegénye s a király bolondja.

VALMEROD. Bolond?

BOLOND. No lásd, megmondtam, ugy-e bár,
Mindjárt veszítend szavaim sulya
Ha megtudod, hogy a mit hallsz vala,
Bolond beszéd — és hidd el jó barátom,
A nagy világ is annak tartja azt.
Tarts jó emlékben s ujra és utószor:
Jó estét, ifjú! (Hirtelen el.)

VALMEROD. Hogyha ilyenek
Bolondjaid, vajh milyenek lehetnek
A bölcsek udvarodban, nagy király!
Ha ez nem bölcs, úgy a bölcsek bolondok.
Mindegy! Szerencsém megragadt karával!
Felhőkbe szálló sasként visz magával!
Amott, amott, — a nagyság fellegében
Int egy sugár, — a fény az, a dicsőség!
Fény és dicsőség! égnek szép leánya,
Meződ öröktavasz derűje járja!
Neked nincs, mint a földi napnak éjed,
Oh halhatatlanság, ez a te képed!

MÁSODIK JELENÉS.

Valmerod, Sólyom.

SÓLYOM. Uram — —
VALMEROD. Hogyan, Sólyom, te itt? mi hirt hozsz?
SÓLYOM. Már engem isten csak rossz hirnökül
Teremte, úrfi! Nem kétlem, tudod már,
Hogy ő kegyelmét a csatán hagyók...
Nehéz sebekkel telve nyil csapá le.
VALMEROD. Mint hős esett el a hon- és királyért
S ezért becsülnöm kell őt, béke néki!
Hisz Rózsa él még, az engesztelés-
S kiegyenlítésnek ő lesz angyala.
SÓLYOM. Amen, vitéz úr! de kételkedem,...
Halála ágyán atyja Ottokár
Herczeg kezébe adta...
VALMEROD. Mit tesz az!
Meg kell előznünk a karvalyt, mig orzó
Körmét ki nem nyujtotta a galambra. —
Csak egy úton mehessen — testemen
Keresztül — hozzá, egy árért adom ki —
E szív piros véréért.
SÓLYOM. A kisasszony
Már nincsen apja várában —
VALMEROD. Ne ölj meg!
Hol, hol van ő hát?
SÓLYOM. A boldogult úr őt Pozsonyba vitte,
A szent monostor őrkezére bízván,
Miglen csatánk lefolyna, — ott hagyá
Irásban azt is, hogy halál esetére
Végső kivánságát ez teljesítse.
VALMEROD. Őt Ottokárnak adja?

SÓLYOM. A halálhírt
És Ottokár kérelmét, engemet
Bizott meg — általaladni — Ottokár.
VALMEROD. Megállj! hűséget nem szegsz új uradnak,
Ha egy levél helyett *kettőt* viendesz —
Rózsának, egyet tőlem . . . (Térden levelet ir.)
SÓLYOM. Uj uramnak?
Az csak te lehetnél, s küldetésemet
Meg nem szegem; mert az csak *ezt* kívánja
Átadni, hogy még *mást* is át ne adjak,
Az nincs kikötve.
VALMEROD. Jól vagyon, szavadnál
Foglak, barátom; a mint visszatérsz,
Nálam kopogsz be a királyi lakban,
S míg élek, együtt élendsz Valmeroddal.
(A levél kész lett.)
Most ím fogadd e pár sort; értekük
Egy millióval ér fel: két kebelnek
Szerelmi üdve függ e pár soroktól.
Nagyot tevék kezedbe, Sólyom; s illenék
Illő jutalmat is csatolni hozzá!
De mit? de mit? Tudom, hogy Ottokár
Futó fakódnak minden lépteit
Egy-egy aranynyal képes gyorsasítni.
De Sólyom! én nem lészek, esküszöm,
S érzem magamban, nem leszek soká már
Szegény —
SÓLYOM. Ha még sokáig így beszélsz:
Leveleddel együtt itt hagylak vitéz!
A mit teszek, nem árúért teszem;
Arról szivemben itt jót állanak!

VALMEROD. Jer hát szivemre! s vedd ezt zálogúl!
Isten veled! jó Sólyom!
SÓLYOM. És szerencse! (El.)

HARMADIK JELENÉS.

VALMEROD (egyedül).
Igen, szerencse; arra most leginkább
Van mind a kettőnknek szüksége, Sólyom!
S mi több, mi több, kettős szerencse nékem.
Az egyik immár megragadt kezével,
Hogy annyi kín után kárpótolást
Nyujtson kemény sorsom csapási ellen.
Ünnepre ünnep tartatik szerencsés
Megmentetéséért a jó királynak;
S mindegyikében a hős én vagyok!
Az ünnepelt én — itt a tánczvigalmak,
Amott a lándzsajáték hőse én!
És a királyné mily pazardusan
Árasztja rám magas kegyelmeit!
A jó királyné nem sajdítaná,
Mily kedves ábránd tárgya ő nekem!
Arczomba hajtja minden véremet.
E feltünő, e nagy hasonlatosság
Alakja közt és Rózsám arcza közt!
Mintegy tükörből látom benne Rózsát!
Mindegyik égből hozta szép szemét,
Az égető nap hév sugáritól;
De mint a láng csillog, csapong *emez*,
Nem hódit *az*, de benső s égető;
S mégis hasonlók, bár különbözők. —
De e bolond, — mit czéloz ez velem?
Tehát vesémben olvasott ez ember?

A nagyravágyástól s az udvarok
Csábfényitől óv? Nem, az nem lehet!
Hogy titkom titkát észrevette volna...
Ha a királyné engemet kegyel,
S ha hálaérzelemben gyúl ki lelkem
A fejdelemnő bő malasztiért:
Rózsám iránt még hűtlen nem levék...
Ha szép szemében, fenkölt homlokán
A büszke fenség bájait csodálom:
Az még koránsem tántoríthat el,
Rózsám szeretni... s nagyra vágyom-e?
Hiszen nagyobbra, mint ők, én sem vágyom.
De oly magasra, mint ők — esküszöm —
Fel kell emelkednem még, s fel fogok,
Hogy visszaadjam a gúnyt s megvetést,
S arczukba mondjam: hogy nem születés,
De érdem az, mi embert nemesít —
És a királyné felhivó kegyét
Miért utalnám vissza botorúl?
Mint annyi lépcsőt nézem e kegyet;
Eszköznek, ámde nem czélom gyanánt...
Ez nem hitetlenség Rózsám iránt...
Igen, valóban! ez legjobb leszen,
Ez ötletet meg kell ragadnom egyben,
A fejdelemnő nem tagadja meg:
Rózsám legyen jelszóm s őrangyalom! —
De íme jönnek — (Elvonul.)

NEGYEDIK JELENÉS.

Gara, Korpádi, Forgács, Rozgonyi.

KORPÁDI. Ma lesz tehát a nagy jutalmazás. —
De nézd csak apródunk is itt vagyon,
A harcz s a lándzsajáték győztese!
GARA. Hol? homlokán nem látom a babért!
FORGÁCS. Tán fűszerárúnak hivé, s eladta.
ROZGONYI. Hijába gúnyoljátok; énnekem
Ugy látszik, a ficzkóra hosszasabb
Uralkodás vár. Egy pár hathatós szem
Nagyon merengve mulat rajta sokszor.
S midőn fejére tette a babért...
GARA. Csitt, a királyné!

ÖTÖDIK JELENÉS.

Királyné (megjelenvén, trónjára ül), *Herold, Udvaroncsok és Udvarbölgyek, Brigitta grófné, Valmerod.*

HEROLD. Király urunk nevében! Hallja minden,
Minthogy magas személyét a királynak
Országos és nagy dolgok a hazából
Sok időre távol lenni késztetik,
S a szent zsinatnak fontos ügyei
Könnyen s hamar nem fognak véget érni:
Magas parancsa s kívánságaként,
Nagyságos asszonyunk s dicső királynénk
Saját személyében adandja ki
Hős Valmerodnak a királyi kegy
S királyi hála érdemkoszorúját
A harczmezőn véghez vitt hősi tettért,
Melylyel királyát a halál kezéből
Életnek adta. — A király nevében!

KIRÁLYNÉ. Közelb, levente! — mégis! Egy vitéz,
Ki a királynak menté életét meg —
VALMEROD. Bátortalanná lett már gyakran a
Királyné ellenében. — Asszonyom!
Mindig nagyobb hódító volt a szépség,
Mint a vitézség.
(Királyné, kezét csókolásra nyujtja.)
VALMEROD (megcsókolja). Hív alattvalód! (Szünet.)
KIRÁLYNÉ. Reám bizá, elmenvén a király:
Hogy élte megmentője kezeimből
Vegyen vitéz tettéért díjjutalmat. —
FORGÁCS (félre). Hogy még talán hozzánk emelje őt!
KIRÁLYNÉ. Az ifjú keblét sok vágy szokta lakni,
Mik őt, ha férfi lett, tán boldogítnák,
Ha birna vélök: kérj kegyet magadnak!
VALMEROD. Mióta sorsom a király kegyébe
Emelt fel érdemem nélkül s körötte
S körötted a fényt meglátá szemem:
Elég jutalmam az, hogy tiltva nincs
A napba nézni felséged körében.
GARA. A fattyu mily fenn hordja pórfejét!
KIRÁLYNÉ. Nem, ezzel el nem mégy, hizelkedő!
Sem a király nem engedendi meg,
Hogy szánt kegyelmét visszautasítsd;
Ő téged, ifjú, díszben, fénytetőn
Téged szerencsésnek ohajtana.
Szólj: kell-e birtok, kell-e hivatal,
Mely fénynyel és czímekkel összekötve?
OTTOKÁR (félre). Azt kell gyanítnom, herczeggé teszi.
VALMEROD. Ha már kegyelmed árját, óh királyné,
Kérnem szabad, nyiltan s bizalmasan
Tárom ki keblem. A hol ennyi kegy van,

Ott bizodalmatlannak lenni bűn.
Egyetlenegy vágyam: egy üldözött,
De jó s szerény hölgyet...

KIRÁLYNÉ (feszültségben.) Ha kedvese?
Ezen piczin kezekkel tépem össze. (Fenn.)
S az volna?

VALMEROD. Hogy fenséges udvarodba
Hozhassam hölgyemül!

KIRÁLYNÉ (félre). Pokol!
Ne tedd előttem gyászszá a világot. (Fenn.)
Hm, hát szerelmes vagy?

OTTOKÁR (félre). Ugy látszik, ellenére van. Dicső!
Igy vége a pünkösdi kiskirálynak.

KIRÁLYNÉ. S te őt az oltárhoz fogod vezetni?

VALMEROD. Viszontszerettetem, dicső királyné!

KIRÁLYNÉ (félre).
Oh indulat, ne törj ne törj ki még! — (Fenn.)
Pohárnokom vagy s kérted teljesüljön.
De a telet még itt kell töltened,
S tavaszra majd, ha ránk derülend
Az ifjú lét s virági felvirulnak,
S rózsáiból füzért köthetsz arádnak:
Tavaszra üljed menyegződ vele,
S akkor királyi urnéd önkezéből
Fogadjad őt el — —

VALMEROD. Ennyi kegy, királyném!

KIRÁLYNÉ (félre). Ha sejtenéd, mily ellentétben áll
E sima szókkal az, mi bennem ég. (Fenn.)
De még nevét nem tudjuk kedvesednek. — —

VALMEROD. A mily alázó hangzású a szó,
Oly hirnevessé tették ősei

S ismét mily rút a Zudar vezetéknév,
Oly szép a Rózsa, mely keresztneve.

KIRÁLYNÉ (kaczaját nem tarthatja).

Fölséges egy név, hogy mondád, Czudar!?

GARA. A név gyakorta bélyegző lehet.

VALMEROD (Garához). Uram!

GARA (félig hangosan). Hogyan? megint forr vére tán?
Még a pohárnok czím, jegyezze meg,
Nem elég, hogy evvel (kardjára mutat) megtiszteljem önt.

OTTOKÁR. De elég, hogy itt — bocsánat, nagy királyné!
Szemébe süssem a gyalázatot
Ezen kalandornak! Kit hitvesül kér
Merész ajakkal, a nemes szüzet
Én atyja által mátkául birom!

KIRÁLYNÉ. Valóban?

VALMEROD. Atyja megholt a leánynak,
Így már felette nincs hatalma többé;
És Rózsa árúczikknek lenni megszünt,
S szabad kezével úgy rendelkezik,
Mint néki tetszik. —

OTTOKÁR. Ah dereng előttem!
Már úgy van, úgy van! Asszonyom s királyném!
Én itt előtted, ím ezen kalandort
Gyalázatos hölgyrablásról vádolom!
Igen, királyném, félórája nincs még,
Hogy visszatért küldöttem a monostor
Falai közül, mely Rózsát őrizé,
S azt hozza hírül, hogy kijátszatám,
S az öreg Zudarnak minden egyezése
S végrendeletje mellett máskié
Lett a virágszál: ... mert ott hült helye. —
Kié? gyanítni nem tudá; de most,

De most világos, — e kalandor az,
Nyilván kimondom, a ki elrabolta.
VALMEROD. Nagy isten! ő nem volna ott?
OTTOKÁR. Valóban!
S azt még te sem tudnád áltettető!
VALMEROD. Oh undok árulás, gaz cselszövény!
S én, én raboltam, mondád, úgy-e én?
Oh mért hogy úgy nincs! így legalább bizonnyal
Tudnám, s nem őrülnék meg a gyanún,
Hogy Ottokár, hogy te raboltad el!
KIRÁLYNÉ. Mi fog kisülni még minden!
GARA. Valóban
Mulattatóvá lesz még a regény!
OTTOKÁR. Gyalázatos, mondd inkább, s szemtelen!
S ha kardomat meg nem fertőztetem,
E pórfiú vérével, véres is.
VALMEROD. Örök valóság! kábul a fejem!
Kerengve forg a biztos föld velem! (A királyné elé térdel.)
Lábadhoz engedj hullnom, óh királyné,
Királyi fényed bőség szarva állt
Imént előttem, tárva bő kegyiddel,
S szerényen én választni nem kivántam,
S te legdúsabban árasztád reám
A legdúsabbat: íme térdeimről
Esengve kérlek: végy, végy vissza mindent,
Rangot, kegyelmet, bőséget fejemről;
Csak azt az egyet add meg, azt az egyet,
Hogy e lesújtó meggyaláztatást
Karddal törölhessem le nyelveikről. —
Ez egy kegyelmet, oh királyi úrném,
S lábaid alá tapodhatsz, mint a férget,
Csak boszut álltam légyen rajtok egyszer!

KIRÁLYNÉ. Mit kér?
OTTOKÁR. Nemes levélt, mert nemtelen még!
KIRÁLYNÉ. Azt csak király adhat; meg kell s bevárnod,
Míg visszajő a külföldről, levente!
PALMEROD (felugrik).
Úgy hát egyenest meg kell gyilkolnom őt!
Ki kard... vagy egyben... (Átdöfi Ottokárt.)
KÁRA. Árulás! a felség
Jelenlétében kardot ránta ránk!
MIND. A lázadó, ez lázadás! le véle!
OTTOKÁR. Népem boszulj meg engem, jól talált. (Meghal.)
PALMERÓD (lecereszti kardját). Mit tettem?
KIRÁLYNÉ. Ó enyém! —

VÁLTOZÁS.

Remetelak.

HATODIK JELENÉS.

Brunó, Rózsa.

RÓZSA. Oh ifjúságom atyja, vigasza,
Nagy aggodalmak töltik e kebelt!
S nincs annyi lelkem, hogy a súly alól
Felállni tudjak; a sajgó sebekre
Gyógyszert találjak...
BRUNÓ. A mindenható,
Ki a *győtrelmet* lenni engedé,
E tűrhetetlen és szilaj *fiút*,
Melléje tüstint egy szelíd *bugot*
Teremte, gyöngéd, ápoló kezekkel,
A hű *vigasztalást!*
RÓZSA. Oh légy tehát
Vigasztalásom, s hints e szív sebére

Gyógybalzsamot hát. Ősz ember, tudod,
Mi a bizonytalanság fúriája?
Voltál-e távol egykor kedvesedtől, —
Attól, ki üdvöd, a ki mindened volt?
S e távolodban róla mitse tudtál, —
Nem azt: ha él-e, hol van, mit mivel?
Tán halva van, talán oh hűtelen!?
De nem, nem! Én ezt még nem gondolám!
Avagy talán még inkább hűtlen is,
Inkább akármi, csak bizonyos legyen.

BRUNÓ. Az óvatosság úgy kivánta meg,
Hogy félszavakkal, csak sejtetve inkább
Irjak felőled, hogy itt rejtezel.
Az is lehet, hogy meg nem érte tisztán,
Az is, hogy el volt otthonról, az is tán,
Hogy a követ még át nem adta néki — — (félre)
Vigaszt keresnék, s enszámomra sincs
Mentő okom, melylyel mély hallgatását
Magamnak is megfejtsem . . .

RÓZSA. Hány ezerszer
Elmondtad immár mindezt, jó atyám!
De óh szivemnek . . .

BRUNÓ. Szíved ifju még,
Kedves leányka; azt még meg nem edzéd
A próba nagy kövén, melyet nevéről
Életnek hívunk: innen óriási
Mindjárt szemedben minden fájdalom.
Vannak kinok, melyekhez a tiéid
Csak tűszúrás; isten, ne adja érned!
S mi a te kínod? Im a láthatár
Rögtön sötétté lesz, felsír a gyermek,
Hogy csillagos mennyéről eltün a hold;

A felleg elfut és az égi vándor
Új s szebb világot hint a környezőre. (Félre.)
Oh bár csak úgy s ne másképen legyen.
RÓZSA. Oh tán azért sújt annyira istenem,
Hogy ősz atyámnak végkivánatát
Nem teljesítém...
BRUNÓ. Isten őt magához
Vevé előbb, mint vétkesen leánya
Szívét eladhatá! Békén nyugodjék!
Ha a veszélyt akép ismerte volna,
Mikép mi, melybe döntendett vala:
Bizonynyal a mit tett, máskép teendé.
És így igen jól történt, hogy szerinte
Kivánatának, a kétes monostor
Helyett lakomban vágytad fölkeresni,
Mit megtaláltál, biztos menhelyed.
A herczeg itt nem is gyaníthat.
RÓZSA. Ugy van;
De Valmerod sem tudja, hol vagyok.
Budáról úgy-e még egy szót sem irt?
BRUNÓ. Még egyszer írunk néki hát, s nevedben
Tollamba mondod lelked érezését,
S minden szavacskád visszaadva légyen.
RÓZSA. Nem, azt leánynak tenni nem lehet.
Oh én kimondhatatlan égek érte,
S a szörnyű kínok, melyek keblemet
Érette tépik, még mondhatlanabbak.
S mégis szerelmem oly nagysága mellett,
Miért, miért nem? meg nem fejthetem,
Ezt tenni, ah ezt nem tudom, — s mit irnánk?
«Ohajtjuk őt?» hisz ezt kell tudnia,
Mint én óhajtom. «Látni vágyom őt?»

Ha ő nem engem, mit használok ezzel?
Látod, hogy a kín, mely engem gyötör,
Igen saját; még gyógyszerében is
Új gyötrelemnek magva rejtezik.

BRUNÓ. Nálam kerested a vigasztalást
Kedves leányka, s íme gazdagabb
Forrása serked annak önszivedben.
E tiszta, feddhetetlen nőiség,
Mely öntudatlanul mondá magát ki
Nyilatkozásodban, egy szent talisman, —
Oh tartsd meg ezt, és tudd meg jó kisasszony,
A nőerénynek egy főbb ágazatja:
A szenvedésben tűrés.

RÓZSA (keservesen). Megjegyeztem:
A szenvedésben tűrés.

BRUNÓ. Im de nézd!
Utas közelg a domb ösvény felől;
Eléje nézek, kit hoz a szerencse
Szegény lakunk felé... (El.)

HETEDIK JELENÉS.

RÓZSA (egyedül). Szerencse,
Vagy balszerencse, egyre megy maholnap. (Szünet.)
Felfedte néki, hogy kit rejt lakában —
De a vigyázat úgy kivánta meg,
Hogy fél szavakkal csak s rejtélylyel irjon —
Az is lehet, hogy tisztán meg nem érté —
Az is, hogy el volt otthonról, az is tán,
Hogy a követ még át nem adta néki, —
S mi még, mi még? Oh engem e sok: «is tán»
Végtére is megöl még! — Iszonyú!

Ha nem szeret már s elfelejte!... Nem, nem!
Térj vissza bűnös kétely a pokolba,
Melynek sugalma vagy, nem hallgatok rád!
«Előbb fog a Kárpát magas tetője
Hajót viselni, a széles Duna
Éjszakra visszafolyni, — a szelíd hold
Kitolni útjából a napvilágot,
Mint én irántad forró szerelemben
Változni»... Ezt ő mondá énnekem.
S midőn esengém: nemde, nem feledsz el?
Nem azt susogta-e nekem: «Soha»
«S ha azt tehetném — mondá — hogyha tenném,
A mily kimondhatatlan dús vagyok
Most szerelemben, olyan megvetett
Lennék magamnak!» — Valmerod, Valmerod!
Oh én te benned még most is hiszek
Te engemet nem csalsz meg, — s hogyha mégis?
Oh én atyámnak szegtem meg parancsát,
Végakaratja s végső rendelése
Ellen cselekvém... ez sújt engemet!
S az engedelmesség isten parancsa.
Atyám s az istené: kettős parancs!
Kettős parancsnak lettem megszegője. —
Nem, én nekem nem illik zúgolódnom!
Isten kegyét elvárom, hogyha jó,
Isten kezét eltűröm, hogyha sújt,
Tűrök s remélek... (Letérdel.) —
Bocsásd meg vétkeinket, miképen mi
Is megbocsátunk ellenünk vétetteknek és
Ne vigy minket a kisértetbe; de szabadíts
Meg a gonosztól... —

NYOLCZADIK JELENÉS.

Brunó, Sólyom (fellépnek), *Rózsa.*

BRUNÓ (Rózsa szavába vág). Amen!
RÓZSA. Te vagy? miért zavarsz? — De íme Sólyom!
Meghallgatá imámat istenem!
Mi hír Budáról? szólj öreg, mi hír?
SÓLYOM. Ezen levél megmondja. Oh ha mindent
Megmondna: úgy csak e rossz iromány,
De így engem átkozandotok,
Ki mindig és mindenhol gyászkövet csak.
RÓZSA. Az ég szerelmére, beszélj!
BRUNÓ. Nagy isten!
SÓLYOM. A boldogult úr — béke hamvinak!
Halála ágyán fölfedé a titkot,
Hogy a monostorban vagy jó kisasszony!
S én lettem a követ hozzád Pozsonyba;
De lelki bírám Valmerodhoz unszolt,
Mielőtt Pozsonyba mennék és az úrfi
Mindenben osztván aggodalmimat,
A herczeg ellen: írt hát egyben ő is,
Kért és óvott — — Úgy tetszik, úgy van a
Levélben —
RÓZSA (türhetlenül). Úgy van!
SÓLYOM. És igérte, hogy
Nyomban követni készül...
RÓZSA. Minden úgy van!
SÓLYOM. De még az udvart nem hagyám mögöttem;
Az úrfi párbajt vitt a herczeg úrral — — —
Hogyan, hogyan nem? azt nem tudhatom,
De Ottokár, a herczeg halva dőlt el, —

S őtet kiálták gyilkosnak szegényt,
S most fogva van. — —
RÓZSA. Irgalmas ég, ne hagyj el!
BRUNÓ. Üdülj leánykám, üdülj: térj magadhoz,
Te oly erős lélekben és kebelben.
Mérhetlenek istennek útai,
A véges ész tetteit nem éri föl.
S meg kell nyugodnia végzésiben.
RÓZSA. Igen, igen, barátom! érezem,
Erős vagyok lélekben és kebelben;
És istenemre az leszek! Fel, ember!
Fel, ősz atyám, s te hű, te ritka szolga!
Budára fel! Meg kell őt mentnetek!
Előbb a kétség fúriája mart,
S istent kisértve azt mondám neked:
Inkább akármi, csak bizonyos legyen.
Im itt van az most! A bizonytalanság
Elfélénkíté lelkem, — a való vész
Tettekre készt, hogy véle szembe szálljak!
Igen, igen! ti elmentek királyát,
Én itthon istent a jóságosat,
Könyörre bírni. — Jertek, menjetek!

(Brunóba csimpalykozik és elvonszolja őket.)

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
CIRCULATION DEPARTMENT
MOTT HAVEN BRANCH, 321 EAST 140th STREET

TARTALOM.

I. KISEBB KÖLTEMÉNYEK.

1828—1843.

	Lap		Lap
Vezérhang 1843.	21	A fehér ruha 1836.	51
Kis madár 1828.	—	Az örömhez 1836	52
A ligethez 1828.	23	«Sírvirágok»-ból 1836.	53
Élet és álom 1830.	—	Tavaszi dal 1837.	54
Ritornell 1830.	25	Fakadó szerelem 1837.	55
A távolból 1831.	—	Berend vitéz 1837	—
Kettős bú 1831.	26	Az égő ház 1837.	56
Őzike 1831.	27	Menyasszonyomhoz 1837.	57
A hűség diadalma 1831.	28	Monda Isten: nap legyen 1837.	58
Románcza a királyfiról 1832.	30	Házi boldogság 1837.	59
Én és a festő 1832.	32	Úti dalok I—II. 1838.	60
Halászleány 1833.	—	Kont 1838.	61
A két holló 1833.	33	Hazám búja 1838.	65
Az uj troubadour 1834.	34	Báthori Erzsébet 1839.	68
Emlékezet 1834.	36	Hymnus 1840.	70
Haszszán 1834.	37	Két dalnok 1840.	72
Harczban haldokló magyar 1835.	43	A hetyke huszárok 1840.	73
A sír 1835.	44	Az udvari bolond 1840.	74
Parlagi rózsák I—II. 1835	45	A néptörténetből 1840.	75
Számadás 1835.	46	Mátyás király Gömörben 1840.	76
Az én dalom 1835.	48	Gazdag szegénység 1840.	78
Új-évi ajándék 1836.	49	Kont fegyvernöke 1841.	80
Költő királysága 1836.	50	A hős és kedvese 1841.	83

	Lap
Két leány I—II. 1841.	84
Gőzhajón I—II. 1842.	86
Az örömek öröme 1842.	88
Családi képek I—XII. 1843.	89
Az obsitos I—II. 1843.	101
Deák szava és deák szavak 1843.	110
Kandalló-dal 1844.	—
A vész szelleme 1844.	113
Magyar hölgy 1844.	117
Vahot Imréhez 1844.	119
Hit, remény és szeretet 1844.	123
Magyar leány dala 1844.	124
Bezerédi Istvánhoz 1845.	126
Zrinyi Ilona 1845.	129
Kelet népéhez 1845.	134
A zarándok 1845.	138
Áldomás Deák Ferenczre 1845.	139
Barna Bandi és kedvese 1845.	141
Az éji lámpához 1845.	143
Hazámhoz 1846.	144
Egy nagyúri kastélyban 1846.	146
Levél Vachott Sándorhoz 1846.	149
Őszi dal 1846.	151
A pásztortűz 1847.	152
Két árva 1847.	153
Balatoni kagylókból 1847.	—
A Balaton I—VI.	155
Tihany VII—IX.	161
A királyleány és apródja 1847.	166
Vásárfia 1847.	168
Vachott Sándornénak 1847.	170
Komoly szó a vihar előtt 1848.	171
Szabadsági dal 1848.	173
Petőfi Sándor emlékkönyvébe 1848.	175
Unio 1848.	—
Induló 1848.	177
Ütött az óra 1848.	178
Hazám hölgyeihez 1849.	181
Honvéd halála 1850.	183
Egy álom 1850.	184
Szeresd magyar hazádat 1853.	187

II. ELBESZÉLŐ KÖLTEMÉNYEK.

	Lap
A fekete kutya 1833.	191
Frangepán Kristófné 1845.	195
Bosnyák Zsófia 1846.	222

III. CSATÁRÓL.

	Lap
IX. Kép 1834.	230

IV. AZ ÁRPÁDOKBÓL.

1841—1847.

	Lap		Lap
Vezérhang	239	Bánk bán	255
Álmos. A magyarok Mózese	241	IV. Béla:	
Árpád, a honalapító	245	1. Sajó	259
Zoltán, a bíró	250	2. Béla futása	262
Lehel kürtje	252	3. A hon helyreállítója	264

V. SZENT LÁSZLÓBÓL.

1851.

Bevezetés	267	Kilenczedik ének V.	281
Első ének IV.	271	Tizedik ének I.	287
Hatodik ének V.	278	« « II.	292

VI. A DRÁMAI MŰVEKBŐL.
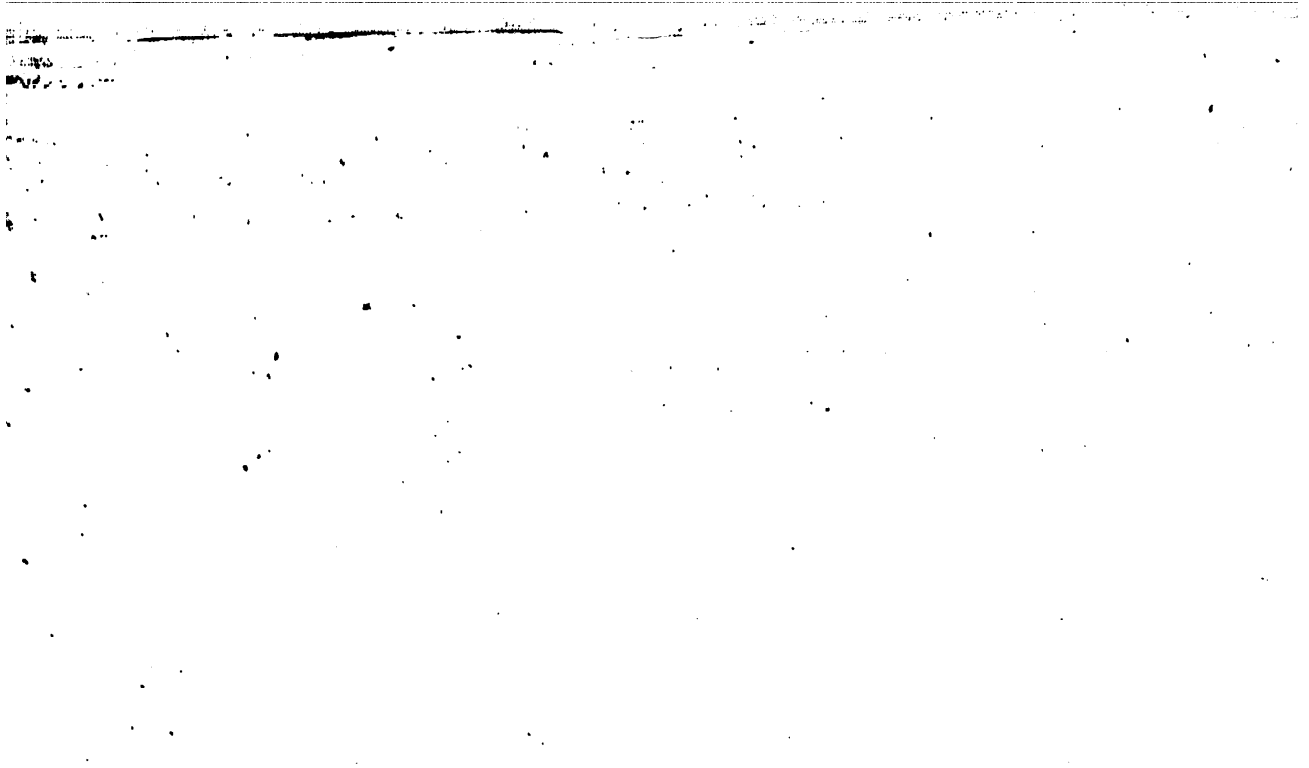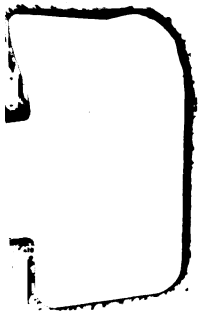
Borbála királyné kegyéncze 1844	299	Tartalom	299
		Második felvonás	—